

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2025

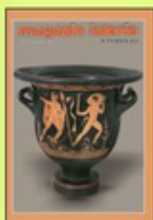
magazin istoric

Anul LIX – serie nouă – nr. 10 (703)
octombrie 2025

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric@gmail.com; mistoric1967@yahoo.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Vas în formă de clopot inversat, Apulia, sudul Italiei, din secolul IV î.H. Se află în colecțiile Muzeului Țării Crișurilor, din Oradea

2 Clodius Albinus a fost unul dintre uzurpatorii care s-au luptat pentru tronul Imperiului Roman în agitatul deceniu zece al secolului II. A fost proclamat împărat de legiunile din Britannia și Hispania după asasinarea împăratului Pertinax, în 193. Aliat inițial cu Septimius Severus, a fost înfrânt și omorât într-o confruntare cu trupele acestuia. Bust din marmură, considerat a-l reprezenta pe Clodius Albinus, păstrat la Muzeul Luvru

3 Două litografii de Moritz Benedict Baer înfățișând jandarmi pedestri și călări, în mare ținută și mică ținută. Se află în colecțiile Bibliotecii Academiei

4 Regele Franței, Louis-Philippe (1830 – 1848), numit și „regele cetățean“, a trimis mai multe expediții în căutarea canonierei-bric „La Lilloise“, comandată de Jules de Blosseville, dispărută în largul Groenlandei, dar fără succes. Tabloul ni-l înfățișează în viziunea artistului Franz Xaver Winterhalter (1805 – 1873)

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician
IOAN-AUREL POP,
academician
VICTOR SPINEL,
IOAN BOLOVAN
membru corespondent
al Academiei Române

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stănciu

Corectura
Mădălina Geambașu

Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Gheorghiță Puia Anghel

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin,
camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod
050711, sector 5, Telefon: 021 312 68 77,
0755 290 606

SUMAR

octombrie

2025

4 Incultura
în epoca internetului
I. NICOLAU

5 Mărinimia
marelui frate
de la Răsărit
I. SCHIPOR

10 Fiind copil,
multe observam
Din Constanța
ocupată de sovietici
M. NEGRILĂ

CHIPURI UITATE

15 Alfons Saligny
N. NOICA

20 Boier drept,
gospodar și omenos
C.N. Vasiliu-Bolnavu
I.I. HOISESCU

EXCLUSIVITATE

25 Povestea bunicul
Din lagărul Obodovca,
Transnistria
J. MASIS

29 1917. În război,
dar împotriva lui
Doi artiști din Dresda
pe frontul românesc
V. CORDUNEANU

33 Recurs la istorie,
într-o lume
în metamorfozare
Școli de gândire
în politica externă
a României
M.E. IONESCU

38 Osiris
cel iubitor de oameni
A. DARIE

43 Principesa Maria
ajunge în România
Mărturia căpitanului
Alexandru Socec
P. OTU

46 Un prinț austriac
în garnizoana Roman
S. GRUMUȘ

REVERBERAȚII

48 Din nou
despre Lenin Mănescu
E.-D. SPĂTARU

49 Reforma
din 1921 la Pârlita
S. CHEFANI-
PĂTRAȘCU

54 Exilul britanic
al lui Zola
A.M. TĂNASE,
M. RĂDOI

56 În oglinda aliatului
*O mărturie germană
despre români
la Cotelul Donului*
H. WELZ,
C.M. FLORIAN

59 Dispărut
printre banchize
Jules de Blosseville
F. DOLGHIN

63 Vladimir Socor
1945 – 2025
M.E. IONESCU

65 O istorie pe lună
EVENIMENT

66 Istorie bancară
la Paris
B. COSTACHE

INVITAȚIE
LA BIBLIOTECA
ACADEMIEI

68 Crearea
Jandarmeriei
M.-B. JUGĂNARU

70 O poveste
de dragoste
cu sfârșit tragic
D. MIHALCEA

INSTITUTUL
NAȚIONAL
AL PATRIMONIULUI

75 Cu războiul
de țesut la Electric Castle
R. ZIDARU

77 Agatha Christie
și magia smântânii
T. STĂNESCU-
STANCIU

POVEȘTILE
BUCUREȘTIULUI

82 Vase
cu figuri roșii
M.-C. POPESCU

88 Când se interzicea
dreptul la mormânt
I. BOTIȘ

HOOVER
INSTITUTION

93 Corespondență
din exil

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

85 În România,
acum 100 de ani

53; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

ISPITELE MICULUI NIMIC

IRINA NICOLAU

Sunt tot mai numeroși cei care își investesc speranțele, timpul și banii în nimicuri. Dacă aduni toate aceste nimicuri rezultă Micul Nimic, care nu sperie pe nimeni și, mai ales, nu doare. Influența lui e mai degrabă indirectă: intensitatea sentimentelor, gravitatea gesturilor și importanța obiectelor sunt periclitate. Viața devine tot mai exterioară, dar mai comodă. Într-o lume unde confortul dă măsura lucrurilor, ia naștere Omul Pelican.

Pelicanul este o specie de om situată în plan spiritual mai jos decât mine și decât tine, cititorule. Noi, cel puțin, ne străduim: eu să scriu o carte despre sărbători și tu s-o citești. Pelicanul nu are nevoie de astfel de cărți. El „știe“! A învățat de la radio, de la televizor, din reviste și ziare. Pelicanul nu gândește, gândesc alții pentru el. O armată de inși mestecă zi și noapte informația pe care i-o transmit pe gratis sau contra cost. El atâta are de făcut, să deschidă ciocul și să primească alimentul cultural semipreparat și semimâncat. Precizez că acest borhot este unica lui hrană spirituală și că, în funcție de ceea ce are în gușă, putem distinge două feluri de Pelicani.

Primul fel se compune din indivizi veniți recent de la țară. Ei mai poartă în gușă resturi din cultura satului vechi. În cea mai mare parte a timpului le țin ascunse. Le scot la iveală în mo-

mente importante (de pildă, de sărbători), când nu au curajul să procedeze altfel decât strămoșii lor. Tot în primul tip se încadrează Pelicanii proveniți din mahalale. Și unii și ceilalți trăiesc cu un picior în universul surogatelor culturale (le numeam *nimicuri*) și cu celălalt pe un petec de viață tradițională. Poziția este incomodă. Prima generație o acceptă. Descendenții lichidează însă rapid și fără regret moștenirea și se înscriu în al doilea tip de Pelicani. Aici găsești Pelicanul Perfect.

Pelicanului Perfect poți să-i introduci în gușă orice. El pune o singură condiție: să-i respecte liniștea și confortul. Adoptă primul chifteluș de la McDonald's, experimentează primul formulele excentrice de locuire, absoarbe ca buretele reclamele, melodramele și seriile de la televizor, articolele de curiozități paranormale din ziare și reviste. El, Pelicanul Perfect, este primul care asimilează ultima modă, indiferent în ce se exprimă ea, vestimentație, alimentație, vorbire sau comportament. Toate acestea îl ajută să se țină departe de marea cultură, care riscă să-i tulbure liniștea.

Ceea ce, pentru el, ar fi îngrozitor.

(Ghidul sărbătorilor românești,
Editura Humanitas, 1998)

TEZAURUL IDENTITAR AL ROMÂNIEI ÎN EXPOZIȚII LA MOSCOVA ȘI BUCUREȘTI

ILIE SCHIPOR

Ideea organizării la Moscova a unei expoziții cu bunurile identitare (cultural-artistice, arheologice, numismatice și religioase) ale României – evacuate în Rusia țaristă (în iulie 1917; în decembrie 1916 fusese evacuată cea mai mare parte a Tezaurului B.N.R., nerestituit nici astăzi; Magazin istoric, nr. 11 – 12/2020; 1 – 2/2021; 6 – 8/2022; 2 – 7/2024; 1/2025) și confiscate de bolșevici (în ianuarie 1918) – a apărut încă din primele zile ale funcționării Comisiei speciale a C.C. al Partidului Comunist Rus (bolșevic)/RKP(b), care a inventariat timp de un an (iulie 1923 – iulie 1924) „valorile românești depozitate în Kremlin“.

Pagină din inventarul din 1950

Surprinși și marcați de bogăția, vechimea, valoarea artistică și istorică a bunurilor pe care urma să le inventarieze și expertizeze, specialiștii și politicienii din Comisie au sugerat ca acestea să fie reunite într-o expoziție, cu scopul de a fi prezentate vizitatorilor în dubla lor ipostază: valoroase capturi ajunse în mâinile puterii sovietice și exponate reprezentative ale unei culturi diferite de cea proletar-bolșevică.

În cea de-a treia ședință a acestei Comisii (cea din 8 august 1923), condusă de Aleksandr Șliapnikov, s-a analizat – la punctul 6 al ordinii de zi – „Cererea tov. Petrov privind

posibilitatea prezentării, în fața publicului larg, a valorilor artistice și muzeistice [românești – n.n.]“ și s-a hotărât: „Se va solicita opinia C.C. al RKP(b) privind această problemă“.

Episodul este invocat și de istoricul rus Tatiana Pokivailova astfel: „Inițial, a fost planificată organizarea unei expoziții de picturi și alte opere de artă pentru specialiști, lucrători muzeali și studenți ai școlilor de artă, dar mai târziu – din cauza naturii secrete a lucrărilor de inventariere – această idee a fost abandonată“ (T.A. Pokivailova, *Soarta aurului românesc în Rusia, 1916 – 2020. Eseuri istorice*, Editura Aletya, Sankt

Peterburg, 2021; în continuare: *Soarta*).

O ACȚIUNE „LA PONT“

În primii doi ani după moartea lui Stalin (5 martie 1953) și înainte de declanșarea operațiunii interne de destalinizare (raportul lui Hrușciiov „Despre cultul personalității și consecințele sale“, prezentat la 25 februarie 1956 la al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice), noua conducere de la Moscova a inițiat o evidență politică de „armonizare a relațiilor“ cu statele lagărului socialist, care viza – printre altele – generarea unor opinii favorabile U.R.S.S. și recunoașterea încrederii noii conduceri sovietice în „guvernele de largă democrație populară“ instaurate după 1945.

În cazul României, la 25 septembrie 1954 au fost desființate și preluate de statul român 12 dintre cele 16 sovromuri create – prin acordul cu Uniunea Sovietică, semnat la Moscova la 8 mai 1945 – cu scopul oficial de a gestiona recuperarea datoriilor României față de U.R.S.S.

Apoi, s-a diminuat numărul consilierilor sovietici care funcționau în cadrul Guvernului, ministerelor economice și structurilor de forță; cei din Ministerul Forțelor Armate s-au redus de la 105 în noiembrie 1952, la 72 în 1955 și la 25 în 1957.

Pentru obținerea unor reacții favorabile în exterior, care să aibă impact „în clasa muncitoare și opinia publică ale popoarelor frățești“, au fost orchestrate două operațiuni speciale, cu scopuri profund propagandistice: restituirea către Republica

Democrată Germană a tablourilor Galeriei de Artă din Dresda (capturate de Armata Roșie în mai 1945) și către Republica Populară Română a Tezaurului său identitar.

În ambele cazuri, scenariul a presupus: o narațiune cu final fericit în stilul poveștilor tradiționale rusești; un erou pozitiv, care avea ample cunoștințe în domeniul cultural-artistic; intervenția înțeleaptă și salvatoare a statului sovietic.

Lucrările de artă din renumita galerie germană au fost descoperite, nu tocmai întâmplător, de sublocotenentul Leonid Naumovici Rabinovici, care făcea parte din brigada de trofee a Armatei 5 de Gardă, structură creată în 1943, în conformitate cu decretul Comitetului de Stat al Apărării al U.R.S.S. „Cu privire la identificarea și colectarea bunurilor capturate și asigurarea depozitării acestora“, formată din istorici de artă, restauratori și artiști sovietici specializați în căutarea, identificarea, evaluarea, conservarea și expedierea

în Uniunea Sovietică a comorilor cultural-artistice din teritoriile europene „eliberate“ de Armata Roșie.

În februarie 1945, după bombardarea orașului Dresda de forțele aeriene britanice și americane (*Magazin istoric*, nr. 3/2023), picturile galeriei au fost mutate în cariere și mine din diferite părți ale Saxoniei. În unele dintre ele, precum mina de calcar din Pockau-Lengefeld (65 km de Dresda), lucrările au fost ascunse la adâncimi mari, cele „găsite“ de echipa lui Rabinovici (care a acționat „la pont“, folosindu-se de informațiile obținute de structurile sovietice de informații militare) fiind adăpostite la 52 m sub nivelul solului.

POVEȘTEA GENERALULUI VEDENIN

Obiectivul capturării valoroaselor lucrări de artă din Dresda fusese stabilit încă din iunie 1943, când artistul și istoricul de artă Igor Grabar a inclus

„*Madona Sixtină*“ de Rafael expusă la Muzeul Pușkin

tabloul „Madona Sixtină” de Rafael în lista cu sute de capodopere artistice ce trebuia capturate în compensație pentru pagubele produse patrimoniului artistic și arhitectural al Uniunii Sovietice după invazia germană din iunie 1941.

Cu sprijinul nemijlocit al mareșalului Ivan Konev (un fel de „zână” în această poveste), sublocotenentul Rabinovici a obținut mijloacele și resursele necesare scotocirii zonei în care a fost evacuată comoara din Dresda. După doar o săptămână de căutări (operațiuni prezentate – în 1960, după ce „extragerea” acestor inestimabile valori aparținând Germaniei a fost recunoscută de noua conducere de la Moscova – în cartea *Șapte zile*, semnată de Rabinovici cu numele L.N. Volinski, pe care l-a adoptat după război), echipa, susținută logistic și informativ de trupele Frontului 1 Ucrainean, a reușit, în mai 1945, să scoată la lumină 478 de tablouri semnate de mari maestri ai artei universale, între care „Madona Sixtină” de Rafael, „Autoportretul cu Saskia” (van Uylenburgh, soția sa; *Magazin istoric*, nr. 7/2022) de Rembrandt, „Sfânta Inessa” de Jusepe de Ribera, „Venus adormită” de Giorgione și „Dinarul lui Cezar” de Tițian.

Bineînțeles că în narativul propagandistic sovietic din primii ani post-staliniști nu putea lipsi clasicul personaj negativ, întruchipat de mareșalul Gheorghe Jukov, care – pe când era comandant al zonei de ocupație sovietice din Germania – și-ar fi însușit, conform rezoluției Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S.

Tabloul de Mihail Kornețki, intitulat „Salvarea Madonei”, model de propagandă sovietică

din 20 ianuarie 1948, circa „70 de obiecte valoroase de aur, până la 740 de obiecte de argint și argintărie, până la 30 kg de diverse obiecte de argint, până la 50 de covoare și tapiserii scumpe, peste 60 de tablouri, reprezentând o mare valoare artistică, aproximativ 3.700 m de mătase, brocart, catifea și alte țesături, peste 320 bucăți de blănuri naturale valoroase etc.”

Pentru faptele sale, calificăte ca imorale, mareșalul Jukov, cvadruplu erou al U.R.S.S., a fost forțat să predea statului toate bunurile înșușite ilegal, apoi a fost retrogradat din funcție, fiind numit comandant al Regiunii militare Odessa, iar ulterior a fost exilat pentru a comanda Districtul militar Ural.

Legenda prin care s-a încercat justificarea nerestituirii valorilor identitare românești sechestrare în Kremlin în urmă cu aproape patru decenii era ceva mai puțin sofisticată, întrucât acestea au fost aduse la

Moscova de reprezentanții statali ai proprietarilor lor. Așadar, propaganda sovietică s-a concentrat doar pe prezentarea contextului în care unele bunuri culturale-artistice și istorice românești au fost descoperite, „din întâmplare”, de generalul-locotenent Andrei Iakovlevici Vedenin.

Conform narațiunii pe care generalul sovietic a prezentat-o în fața delegației oficiale române care s-a deplasat în U.R.S.S. pentru a prelua Tezaurul identitar, chiar el a fost cel care a descoperit în Biserica Sfinților Doisprezece Apostoli din Kremlin unele icoane – despre care „numai prea puține persoane aveau știre” –, ce proveneau din România. Dându-și seama de „importanța acestui tezaur pentru arta românească”, el l-ar fi informat despre descoperirea făcută pe Hrușciiov, care i-a comunicat, în scris, lui Gheorghe Gheorghiu-Dej intenția conducerii sovietice de a restitui poporului frate român marile valori patrimoniale găsite întâmplător la Moscova.

O NOUĂ COMISIE SPECIALĂ

Raportată strict la adevărul istoric, povestea generalului Vedenin conține un mare număr de aserțiuni false.

Biserica Sfinților Doisprezece Apostoli și zidul Trapezei Palatului patriarhal au fost grav avariate în bombardamentele de artilerie din timpul luptelor de stradă din Moscova (noiembrie 1917). În 1918, reședința Patriarhului din Kremlin a fost naționalizată, iar invocatul

lăcaș de cult alături de acestea a fost închis pentru uzul credincioșilor și transformat în sediu administrativ sau de depozitare pentru unele instituții de stat. Ca urmare, în 1955 – 1956 biserica nu era funcțională, ceea ce nu exclude posibilitatea depozitării în aceasta a unora dintre valorile identitare românești aflate în administrarea și gestiunea Muzeului Kremlinului.

Dacă, sub acest aspect, susținerile generalului Vedenin (cel mai longeviv comandant al Kremlinului, aflat în această funcție între 26 septembrie 1953 și 11 iulie 1967) pot fi considerate ca imprecise sau incomplete, susținerile sale privind necunoașterea prezenței în Moscova a Tezaurului identitar al României nu sunt altceva decât falsuri tendențioase, ce pot fi deoalate cu ajutorul argumentelor probate prin documente oficiale provenite din chiar arhivele ruse.

În 2021, odată cu publicarea la București și Sankt Peterburg a celor două monografii despre destinul sau soarta Tezaurului României evacuat la Moscova

în decembrie 1916 și iulie 1917 (Ilie Schipor, *Destinul Tezaurului României. Argumente din arhivele ruse*, Editura Oscar Print, București, 2021 – în continuare: *Destinul* –, și *Soarta*), au fost puse în circulație zeci de documente inedite despre preocuparea autorităților sovietice pentru cunoașterea detaliată și gestionarea nemijlocită a valorilor identitare confiscate de bolșevici în 1918.

Istoricii și specialiștii interesați au aflat despre: inventarierele repetate și tot mai detaliate ale patrimoniului cultural-artistic și arhivistic românesc aflat la Moscova, efectuate de comisii speciale sovietice între 1919 și 1924 (*Destinul*, pp. 51 – 61 și *Soarta*, pp. 143 – 167); restituirea parțială din 1935 (*Destinul*, pp. 61 – 63 și *Soarta*, pp. 168 – 180); analizarea chestiunilor privind „valorile românești” de către Biroul Politic al C.C. al P.C.U.S. (*Destinul*, doc. nr. 61, 62, 72, 83, 84, 87, 90, 101, 105, 103, 114, 122 și 142); redactarea periodică a unor informații privind „verificarea valorilor românești”, cum au fost cele din

16 și 23 ianuarie 1935, respectiv 28 februarie 1940 (*Destinul*, doc. nr. 144, 146 și 157) etc.

Cea mai elocventă dovadă că generalul Vedenin a interpretat doar un rol impus, de descoperitor și salvator al Tezaurului identitar al României, îl reprezintă funcționarea – în interiorul Kremlinului, timp de doi ani, între 1948 și 1950 – a unei noi comisii speciale, care a inventariat profesionist și în detaliu toate valorile patrimoniale românești aflate, încă din iulie 1924, în gestiunea și depozitele muzeului de stat moscovit.

Dovada materială a acestei ample și laborioase operațiuni științifice și administrative o reprezintă Opisul în trei volume (denumit mai departe *Opis 1950*), copertate în piele maro (ce totalizează 803 file format A3 fiecare), redactate în trei exemplare identice, care au fost utilizate ca anexe la protocolul de predare către partea română a valorilor identitare restituite în august 1956.

Deși în inventarierea din 1948 – 1950 au fost implicați zeci de specialiști (muzeografi, numismați, arhiviști, heraldiști, restauratori, conservatori, experți iconari, financiari etc.), documentul final redactat de comisie a fost semnat olograf doar de locotenent-colonelul Nikolai Nikitici Zaharov – directorul Palatului de Stat al Armelor –, locotenentul-major Gordeev – specialist științific principal – și sergentul Kirilșeva – șefă a serviciului de evidență în respectiva instituție muzeografică.

Pentru prima dată, informațiile din *Opis 1950* au fost utilizate public în scrisoarea lui Hrușciiov către Gheorghe Gheorghiu-Dej de la începutul lui

Vizitatori admiră, la Muzeul Pușkin, picturi din Galeria de Artă de la Dresda

1956 și în expozeul generalului Vedenin făcut în fața delegației oficiale române prezente la Moscova în primele zile ale lui august 1956, situații în care s-a invocat faptul că „în Uniunea Sovietică se află 39.320 opere de artă românească, dintre care: 1.350 tablouri, gravuri și desene; 156 icoane; 418 obiecte de țesături; 495 obiecte bisericești și laice; 33.068 monete și 2.465 medalii; 1.370 obiecte de artă aplicată. Greutatea totală a aurului conținut de obiectele restituite este de peste 33 kg, a argintului – peste 660 kg. În afară de acestea, mai există multe pietre scumpe.”

OAMENII MUNCII VIN „SĂ ÎȘI IA LA REVEDERE“

La 12 iunie 1956, ziarul *Izvestia* a publicat un comunicat TASS cu privire la decizia Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. de a transfera Guvernului de la București unele valori istorice românești aflate în Moscova pentru a „consolida în continuare cooperarea fraternală indestructibilă dintre popoarele sovietice și român”. Apoi, comandantul Kremlinului a primit ordin „de a informa conducerea unională sovietică despre prezența valorilor istorice și artistice în depozitele din Palatul Armelor, inclusiv a pieselor din aur, argint și pietre prețioase, și a le pregăti pentru transfer către partea română”. La 1 iulie Arsenalul Kremlinului – unde au fost expuse o parte dintre valoroasele obiecte românești – a fost vizitat de N.A. Mihailov, ministrul Culturii al

„Portretul unui tânăr”,
de pictorul german Albrecht Dürer

U.R.S.S., și angajații Comitetului Central al P.C.U.S., iar generalul Vedenin a fost însărcinat „să răspundă de pregătirea și transferul valorilor românești către delegația oficială ce urma să sosească la Moscova”.

După adoptarea deciziilor Guvernului sovietic din 30 martie 1955 (în cazul R.D.G.) și 11 iunie 1956 (pentru Tezaurul identitar al României), pregătirile ambelor restituiri au urmat același scenariu, în care operațiunile strict administrative și juridice au fost dublate de numeroase manifestări preponderent propagandistice.

Presă sovietică și radiourile din Germania Democrată și R.P. Română au găzduit rubrici și emisiuni speciale în care oameni de cultură, artiști, dar și simpli cetățeni și-au exprimat gratitudinea pentru mărinimia

dovedită de „marele frate de la Răsărit”, iar conducerii de partid și de stat din U.R.S.S. i-au fost adresate (mai ales prin ambasadele de la București și Berlin, dar și prin asociațiile de legături prietenești din cele două state) elogioase scrisori de mulțumire și recunoștință.

Înainte de a părăsi Moscova, 515 dintre renumitele tablouri ale Galeriei din Dresda au fost expuse, în perioada 2 mai – 25 august 1955, în 14 săli ale Muzeului de Stat al Artelor Plastice „Pușkin”. Conform presei din epocă, fluxul de vizitatori nu s-a oprit până la închiderea expoziției, cozile s-au întins pe mulți kilometri, oamenii veneau din cele mai îndepărtate zone ale Uniunii Sovietice pentru a contempla comorile legendar

oare, uneori stând la coadă zile întregi pentru a cumpăra bilete, iar personalul muzeului a asigurat accesul și ghidajul din zori și până la miezul nopții pentru cei 1.200.000 de oameni care au reușit „să spună la revedere” capodoperelor din Dresda în ajunul expedierii lor în R.D.G.

La 25 august 1955 a avut loc ceremonia de închidere a expoziției și a fost semnat actul de transfer al primului tablou către R.D.G. Acesta a fost „Portretul unui tânăr” de Dürer. În total, Germaniei Democrată i-au fost transferate 1.240 de tablouri și alte lucrări de artă plastică, unele dintre acestea fiind aduse de la Kiev. Peste aproape un an, la 3 iunie 1956, picturile restituite de U.R.S.S. au fost expuse la Dresda.

(Va urma)

CONSTANȚA SUB OCUPAȚIE SOVIETICĂ, PRIN OCHII UNUI COPIL

MARINA NEGRILĂ

Tatăl meu a fost inginer constructor și a lucrat pentru Căile Ferate Române toată cariera profesională, adică 40 de ani, dintre care cam 15 ani la Direcția de Întreținerea Liniei, la infrastructura căii ferate, și cam tot 15 ani în cer-

Gara din Constanța în anii 1950

cetare, în cadrul temei: „Viteze mari de circulație pe liniile de cale ferată”. A lucra pentru C.F.R. era oarecum similar cu a lucra pentru armată, căci salariații puteau fi mutați oriunde în țară, pentru expertiza lor, în funcție de nevoile instituției. Totuși, sugestiile și dorințele salariaților, pe cât posibil, erau luate în considerare, astfel ca ei să nu fie dezavantajați. Așadar, tatăl meu, inginer apreciat în Ministerul Transporturilor și în Direcția Regională C.F.R. București, a fost mutat, în vara lui 1951, de la Secția L5 Sinaia, unde era șeful Secției, la Secția L8 Constanța, tot ca șef de Secție. Mutarea tatălui meu s-a făcut, în primul rând, pentru beneficiul subșefului său de Secție, un inginer foarte bine văzut politic, membru al partidului comunist, atât el cât și soția sa. În plus, soția lucra la colonia de copii greci, instalată în Cazinou și hotelurile adiacente (Palace și Caraiman, Royal și Bucegi), adică vis-à-vis de amplasamentul Secției L5 Sinaia din frumoasa clădire în stil neo-românesc, construită de inginerul Elie Radu în 1907. Subalternul tatălui meu urmărea să obțină postul tatei, de șef de secție, pe motivul menționat mai sus: ca să aibă locuința în clădirea secției, pe Bd. Carol I, nr. 3, Sinaia. Fiind evrei, aveau mari șanse, deoarece Ana Pauker vizitase colonia de copii greci, deci erau oarecum sub aripa ei protectoare.

Mutarea s-a dovedit favorabilă și tatălui meu, pentru că a fost, de fapt, o avansare. Deși foarte tânăr, avea pe atunci 32 – 33 de ani, tata era deja un inginer respectat în Direcția Regională C.F.R. București. Secția L8 Constanța era mai mare ca teritoriu și ca importanță decât Secția L5 Sinaia. Avantajul pentru familie consta în faptul că mamei îi plăcea mult poziția orașului, pe malul Mării Negre, care, fiind cel mai mare port al României, era un oraș cosmopolit. Pentru mine, copil de 4 ani, amplasarea Constanței era benefică pentru accesul la soare și apă. Din Sinaia, cât am locuit acolo, pentru a suplini lipsa soarelui pe timp de iarnă, mergeam cu mama la București, la spitalul Căilor Ferate de pe strada Witting, pentru a face ședințe cu raze ultraviolete. Spitalul era chiar în apropierea Gării de Nord, iar pentru noi, ca familie a unui salariat al C.F.R., era ușor de venit cu trenul, căci aveam 12 călătorii gratuite pe an. În Constanța, pe timp de vară, mergeam zilnic la plajă împreună cu mama, care adora și ea soarele și apa. Am învățat să înot chiar din primul an, iar înotul mi-a rămas, pe tot restul vieții, sportul preferat.

COCUL RUSOAICELOR

La Constanța am trăit cu părinții mei câțiva ani, cam între 1951 – 1955. Eram un copil, dar am amintiri destul de clare ale acelei perioade speciale, când erau trupe rusești staționate în oraș. Totuși sunt amintiri de copil și mă gândesc că, poate, interpretarea pe care

*Gara era situată la intersecția străzii Traian
(cea care se vede vertical în imagine)
și strada Scarlat Vârnav (strada care se vede orizontal
și către partea dreaptă a imaginii).
Vis-à-vis de gară, pe strada Traian, era Tribunalul.
Alături de Tribunal, se afla clădirea Policlinicii C.F.R.*

le-o dau nu este cea corectă.

După mutarea la Constanța știu că o perioadă am regretat Sinaia și mi-o aminteam mereu, spunând cu nostalgie: „Sinăiuca mea, Sinăiuca mea...” Cu toate că în Cazinou și hotelurile alăturate era plasată colonia de copii greci, iar Palatul Peleş era închis după plecarea regelui în ianuarie 1948, farmecul ei de fostă reședință regală și stațiune elegantă pentru vacanțele protipendadei din perioada interbelică se păstrase și erau suficiente vile frumoase, iar natura era de-a dreptul superbă. Dar, dintr-o stațiune cu viață efervescentă, ajunsese în anii 1948 – 1951, cât am locuit noi acolo, să fie complet pustie, căci principalele atracții erau inaccesibile: Cazinoul primind altă destinație și Palatul Peleş, nelocuit. Îmi aduc aminte de mama, care, stând la fereastră și uitându-se către stradă, își spunea cu oarecare regret: „Să văd măcar un om trecând pe stradă...” Totuși, părinții mei fiind tineri și primitori, iar Sinaia fiind aproape

de București, la sfârșit de săptămână aveam întotdeauna în vizită prieteni veniți din Capitală. Desigur că eu, la vârsta pe care o aveam, nu îmi dădeam seama de toate aceste aspecte, dar auzeam comentariile părinților, la care eram întotdeauna foarte atentă.

În schimb Constanța, fiind cel mai mare port al României, era destul de bine populată. Pentru că era oraș de frontieră, în acea perioadă era înțesată cu trupe sovietice de ocupație. În același timp, fiind port la Marea Neagră, pe străzi puteau fi văzuți mulți marinari români și de alte naționalități. Îmi plăceau tare mult marinarii în uniformă lor caracteristică, încât îi spuneam adesea mamei că eu „vreau să mă fac marinăreasă”. Această dorință pentru viitorul meu era, desigur, motivată și de faptul că părinții îmi cumpăraseră un costumăș de marinar, de care eram tare mândră și-l purtam cu plăcere. Chiar mi-aduc aminte că, pe când purtam costumășul de marinar, mă salutam cu marinarii, care, desigur, trebuie să fi fost tare

Hotelul Palace, construit pentru oaspeții Cazinoului, fusese rechiziționat pentru militarii sovietici

amuzăți, dar îmi răspundeau.

La tot pasul, plimbându-se prin oraș, puteam vedea femeile sovietice îmbrăcate cu rochii de mătase (tot timpul zilei, chiar și la piață), mirosind puternic, de la depărtare, a parfum de flori, purtând o geantă uriașă ca un *sacvoyage*, iar coafura era la toate aceași și consta dintr-o coadă mare, împletită și învârtită în jurul capului. Desigur că vedeam peste tot prin oraș și militari sovietici, mai ales pentru faptul că noi locuim lângă gară, unde era mare activitate de încărcare/descărcare în trenuri, în zona de Triaj.

UN GEST PE CARE ÎL REGRET

În vara lui 1951, când tata a fost mutat de la Secția L5 Sinaia, a funcționat mai întâi la Secția L15 Palas (o suburbie liniștită, situată în partea de vest a Constanței), ca șef de secție, responsabil cu

întreținerea liniilor principale de pe șantierul de construcție al Canalului Dunăre – Marea Neagră. Această funcție îi dădea beneficii materiale bune, căci retribuția sa includea și un spor de 45% față de salariul de bază. Lucrul la Canalul Dunăre – Marea Neagră era prima încercare de a-l construi, care a început în 1949, dar în 1953 lucrările au fost sistate. Forța de muncă folosită la „canal” era în majoritate formată din deținuți politici pe care tribunalele poporului îi condamnaseră la muncă silnică. Aceștia erau: fosta clasă politică românească, elita intelectuală, toți așa-zișii oponenți ai noului regim; erau folosiți la muncă forțată pentru a fi exterminați, adică „reeducați prin muncă”. Sintagma „a fost trimis la canal” era similară cu o sentință la moarte, atât de inuman era tratamentul deținuților. Forța de muncă mai era constituită și din persoane de diverse profesii, angajate din toată țara, și din militari în termen. Tatăl meu avea acces în zonă numai

pentru a inspecta linia ferată și, desigur, când era nevoie, să dispună reparații.

În aprilie 1952, tata este numit șef de secție la Secția de Linie L8 Constanța. Funcția de șef de secție venea cu avantajul de a primi locuință de serviciu. Astfel, tata a primit locuință chiar în clădirea unde funcționa secția. Adresa era strada Scarlat Vârnăv nr. 3; o știam pe de rost, căci mama, prevăzătoare în cazul că mă rătăceam vreodată prin împrejurimi sau când mergeam la plajă, în afară de numele meu, a vrut să cunosc adresa unde locuiesc. Gara având adresa strada Scarlat Vârnăv nr. 1, secția de linie era următoarea clădire după gară. Gara Constanța-pasageri se găsea chiar la intersecția străzilor Scarlat Vârnăv și Traian, pe actualul amplasament al Parcului Arheologic. O linie ferată deservea portul și gara maritimă, iar tatăl meu avea în subordine și întreținerea liniei portului Constanța, unde intrarea era restricționată și se făcea numai cu autorizație specială, căci era un obiectiv militar. Pe noi, familia sa, nu ne-a dus niciodată să vizităm portul Constanța.

Liceul de Fete din Constanța, la care urma să încep clasa I primară, s-a dovedit prea neîncăpător pentru a primi toți copiii. Căci eu, făcând parte din „generația baby boomers” (cum o numesc americanii, adică generația de copii născuți în anii imediat de după terminarea războiului), a fost necesar să mute clasele I – IV primare la vechea școală greacă, de pe strada Mircea cel Bătrân.

Între clădirea Gării și clădirea Secției de Linie L8,

care aveau numerele 1 și 3 de pe strada Scarlat Vârnav, era o intrare către zona de Triaj. Din curtea și grădina Secției, unde aveam noi locuința, dacă mă urcam pe gardul care înconjura proprietatea (ceea ce făceam în fiecare zi), puteam vedea ce se petrece în acea zonă. Era o activitate intensă, garnituri de tren veneau și erau încărcate cu soldați sovietici. Aceștia așteptau asamblarea trenurilor, iar apoi plecarea. Mișcarea părea masivă, cel puțin pentru ochii mei de copil. Odată, un militar s-a apropiat de locul unde stăteam eu pe gard și mi-a spus în rusă: Fețișo, dă-mi apă! Și mi-a întins o sticlă să i-o umplu cu apă. M-am prefăcut că nu înțeleg ce vrea și nu i-am satisfăcut dorința. Oare de ce? Nu pot să-mi explic de ce. Nimeni, niciodată nu mi-a spus ceva care să mă determine să nu fiu binevoitoare cu ocupanții sovietici (nu ar fi îndrăznit), dar era ceva instinctiv, era ceva ce plutea în aer și era evident

până și pentru un copil de 4–5 ani. Dar, gândindu-mă retrospectiv, nu sunt mândră de acel gest al meu.

VECINI CU SECURITATEA

Se pare că demolarea vechii Gări Constanța a fost cu noroc pentru patrimoniul nostru cultural. La dezafectarea liniilor de triaj, care a început cam în 1957, a fost găsit marele tezaur (ce se află la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, situat în Piața Ovidiu), cu șarpele Glykon, cu Fortuna și cu Pontus, care zăceau ascunse sub terasamentul căii ferate. Superba clădire în stil neo-românesc, proiectată de arhitectul Victor Ștefănescu, care adăpostește acum Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, a fost inițial construită pentru a fi Primăria orașului și a avut această funcție din anul 1921 până în anul 1976 (desigur, în

perioada comunistă se numea Sfatul Popular al orașului Constanța). Din anul 1977, întreaga clădire a fost dedicată muzeului. Acolo sunt adăpostite vestigiile grecești și romane ce s-au găsit din abundență în urma săpăturilor, care, la început, aveau ca scop de a demara noi lucrări de construcții pentru orașul Constanța, nu acela de a face descoperiri arheologice. Pe când locuim noi în Constanța, în multe locuri din oraș se puteau vedea la suprafață fragmente de diverse vestigii din marmură albă. Nu trebuia să fii arheolog ca să-ți dai seama că datează din trecutul multimilenar al orașului. De exemplu, chiar la intrarea către zona de Triaj, care era între clădirea Secției de Linie și gara veche, stăteau, la vedere, ici și colo, bucăți de coloane din marmură: capiteluri, frânturi de tambur sau de soclu. Mama mea era mirată de dezinteresul autorităților pentru aceste vestigii istorice, care trebuia să fie păstrate în muzee. O explicație cât de cât plauzibilă ar fi că pe atunci, cu ocupația sovietică pe cap, interesul autorităților pentru valorile trecutului și importanța lor istorică era ceva mai scăzut.

Când ne-am mutat noi la Constanța, în vara lui 1951, populația din România nu avea acces pe litoral, fiind zonă de frontieră și sub ocupație sovietică. Tata a primit locuința de serviciu din clădirea Secției L8 în aprilie 1952 și imediat ne-am mutat acolo. Țin minte că în vara lui 1952 rudele noastre din București nu au putut veni în vacanță la noi. Am început să fim vizitați abia din vara

În această imagine a gării apare o șaretă trasă de măgăruș.

Aceasta mai era o realitate obișnuită chiar și în perioada de la începutul venirii noastre în Constanța.

Mamei mele i se păreau tare pitorești și simpatice aceste mijloace de transport, încât ar fi vrut să cumpărăm și noi unul, dar modernizarea vieții a făcut ca ele să dispară relativ repede după venirea noastră

Clădirea fostei primării, azi sediul Muzeului de Istorie

lui 1953, când s-a permis accesul populației pe litoralul românesc. Desigur că toți erau doritori, căci părinții mei fiind tineri, aveau surori, veri și verișoare de vârste similare cu ei, fiecare cu copii care puteau beneficia de soarele, plaja și marea din zonă. Părinții mei erau foarte înțelegători, acceptau pe toți cei care voiau să vină să stea la noi 7 – 10 – 14 zile. Noi ne restrângeam într-o singură cameră, iar pe cealaltă o cedam oaspeților. Gazdele aveau obligația să-i declare la Miliție pe toți cei ce-i vizitau, nerespectarea acestor reguli aducea neplăceri foarte mari. Pentru a-și asigura un loc la noi în apartament, rudele se înscriau la rând pe lista mamei, fiecare rezervând câte o perioadă pe parcursul verii.

Autorizația care se dădea celor ce voiau să vină în acea perioadă la Constanța (la fel era pe tot litoralul Mării Negre) era marcată în buletinul de populație pe care-l avea fiecare persoană de la vârsta de 14 ani ca act de identitate și era o viză de acces în zona de frontieră. Astfel stând lucrurile, era necesar să ai buletin pentru a căpăta autorizația. Ceea ce a făcut ca în vara lui

1952, pe perioada vacanței de vară: iunie – iulie – august, numai verișoara mea Rodica, din București, să poată veni la noi, căci împlinea 14 ani abia în septembrie 1952 și numai atunci trebuia să obțină buletin de populație. Neavând buletin, nu avea nevoie de autorizație specială pentru sejurul la Constanța.

Ceea ce mie mi s-a părut ciudat, la început, copil fiind, erau raziile care se făceau destul de des. Deja știam, când vedeam multă lume strânsă și ținută în loc de un cordon de milițieni, că se efectua o *razie*. Milițienii verificau actele persoanelor strânse ad-hoc, poate aveau informații precise că se infiltrasă cineva ce trebuia să fie arestat, sau poate erau doar controale de rutină. Când li se cereau actele părinților mei, desigur prezentau buletinul de populație. Milițianul ce le verifica întotdeauna, dar chiar întotdeauna, remarcă faptul că erau născuți în Chișinău, U.R.S.S. (ei erau născuți în Chișinău, România, căci în perioada când s-au născut ei, anii 1918 și 1922, Basarabia aparținea României). Țin minte figura părinților mei: contrariată, plictisită, chiar speriată,

când milițianul menționa locul nașterii lor.

Cum verișoara mea Rodica era destul de dezvoltată fizic pentru vârsta ei, la razii era întotdeauna suspectată că nu este un copil sub 14 ani. Din această cauză, ea purta asupra ei actul de naștere și-l arăta organelor de control, la cerere. Lua cu ea actul de naștere până și la plajă, căci și acolo se făceau razii. Partea nostimă a fost că faimosul act de naștere, împăturit, pe care-l ținea într-un mic portmoneu asupra ei atârnat la gât, i-a scăpat în apă, în timpul unei băi de mare. Cineva l-a găsit plutind pe apă și norocul a fost că persoana era cinstită și binevoitoare și a căutat-o pe posesoarea actului ca să i-l înmâneze personal.

Clădirea Secției L8 avea un parter înalt și un etaj. Apartamentul nostru era la etaj, tot parterul fiind ocupat de birouri, dar se mai găseau câteva birouri și la etaj. Clădirea următoare Secției L8, o clădire mai mică și aparent fără importanță, găzduia Securitatea. Aveau un gard înalt ce înconjura clădirea, astfel că nu se putea vedea nimic din stradă. Cât despre geamurile apartamentului unde locuiam noi, la etajul Secției L8, pe partea dinspre clădirea Securității, erau vopsite în alb, complet opace, ca să nu se vadă nimic prin fereastră, iar periodic se revenea cu încă un strat proaspăt de vopsea albă. Și, desigur, nu era voie să le deschidem. Desigur, nu era voie să le deschidem și ca să fie siguri că nu o vom face, tâmplăria ferestrelor era bătută în cuie.

(Va urma)

ALFONS OSCAR SALIGNY

Prof.univ. NICOLAE NOICA,
Membru de onoare al Academiei Române

Familia Saligny era de origine franceză și se pare că a părăsit Franța în anul 1685, în urma revocării Edictului de la Nantes (Magazin istoric, nr. 11/1973), stabilindu-se în Prusia. Nu se știe în mod precis cum a venit la noi Alfred Saligny, tatăl lui Alfons și Anghel. Este foarte probabil că a fost adus de unii boieri moldoveni, pentru instruirea copiilor lor. Se pomenesc numele familiilor Suțu și Ghica.

Alfons O. Saligny s-a născut la Șerbănești, județul Tecuci, la 3 aprilie 1853.

Studiile primare le face în familie și în pensionul de copii deschis de tatăl său în orașul Focșani. Odată cu deschiderea gimnaziului din Focșani, Alfons și Anghel sunt trimiși și la această școală pentru studiile secundare. Profesorul Ion Ionescu povestește că fostul camarad al fraților Saligny, profesorul de curs secundar Suchianu, îi spusese că în gimnaziu Anghel nu era printre cei dintâi elevi ai clasei, pe când fratele său Alfons era printre eleviieminenți.

După Unirea Principatelor s-a cerut străinilor stabiliți în țară să declare care vor să devină cetățeni români. Alfred Saligny a cerut atunci cetățenia

română, pe care și-a păstrat-o până la moarte. Copiii săi au fost tot timpul cetățeni români.

Pentru completarea studiilor secundare, Alfred Saligny a plecat cu copiii, Alfons, Anghel și Sofia, la Potsdam, în Prusia.

Alfons Saligny urmează apoi Chimia la Berlin, unde studiază cu renumitul profesor Hofmann.

PRIMUL LABORATOR PENTRU ANALIZE ȘI ÎNCERCĂRI DE MATERIALE

Se întoarce în țară în anul 1875, cu titlul de doctor în chimie, obținut pe baza unei teze de chimie organică (lucrare ce se găsește la Biblioteca Academiei).

În 1875 ocupă postul de chimist la Laboratorul Eforiei de la Spitalul Colțea și pe cel de profesor de mineralogie la Școala de Poduri și Șosele.

La 17 aprilie 1880, prin Decretul 1.346, Alfons Saligny este numit profesor la Catedra de chimie generală și aplicată a Școlii de Poduri și Șosele, pe care o conduce până la sfârșitul vieții, în anul 1903.

Despre cursul său de la această școală, academicianul C. Istrati spunea în anul 1903 că „era un curs așezat și metodic, plin de bune învățăminte”.

Între 1879 – 1899 are în paralel funcția de șef al laboratorului Monetăriei Statului, iar între 1899 – 1903 pe cea de subșef de serviciu la Căile Ferate Române.

Odată cu începerea în anul

Școala de Poduri și Șosele

1879 a studiilor pentru construcția liniei de cale ferată Buzău – Mărășești, prima linie realizată de inginerii români, căile ferate și lucrările publice iau o dezvoltare mare în țara noastră. Pentru tinerii „ingineri – spunea prof. C.C. Teodorescu, în 1931, la sărbătorirea semicentenarului Societății Politehnice –, formați la școala conștiincioasă a studiului și față de necesitatea de a întrebuința multe dintre materialele indigene, examinarea calității acestor materiale se impunea“.

De aceea, în anul 1886, terminându-se construcția localului Școlii de Poduri și Șosele din București, se instalează aici, în condiții excelente, Laboratorul pentru analize și încercări de materiale. Laboratorul a fost organizat și dotat la nivelul celor mai moderne laboratoare ale timpului, la stăruințele lui A.O. Saligny. „Dezvoltarea dată acestei părți a clădirii – arăta, în 1888, prof.ing. Scarlat Vârnăv, fost director al Școlii de Poduri și Șosele –, care se compunea din cabinet pentru încercări de calorimetrie, cabinetul profesorului șef al acestui

laborator, o sală pentru un motor de gaz de patru cai putere, laborator pentru analize pur științifice, laborator pentru încercări industriale, o cameră pentru balanțele de precizie, o altă pentru spălat și curățat aparatele întrebuințate, în fine, o sală mare în care sunt înșirate mesele de experiență și manipulațiune ale elevilor-ingineri și cheltuielile însemnate de 65.000 lei (dintre care 32.492 lei luați din fondurile de construcții ale școlii, iar restul din bugetul ordinar) pentru cumpărarea celor necesare acestui laborator se justifică de scopul urmărit. Direcțiunea școlii a voit să facă ca acest laborator să serve nu numai ca ajutor puternic pentru învățământul [c]himiei, dar tot-d-o dată el e destinat a servi și ca

laborator oficial pentru toate experiențele și încercările asupra materialelor întrebuințate la lucrările publice.“

Acestui laborator i-a consacrat prof.dr. Alfons Saligny toată activitatea sa, în el și-a petrecut viața în ultimii ani, contribuind prin munca, știința și priceperea sa la dezvoltarea și renumele școlii noastre de ingineri.

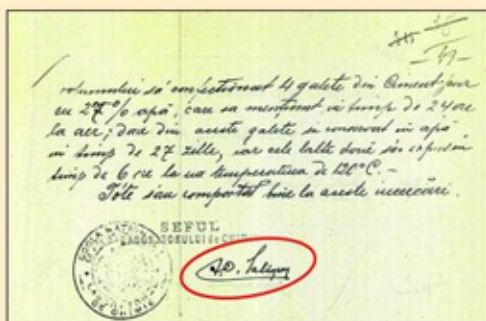
EXEMPLE DE CONȘTIINCIOZITATE ȘI MINUȚIOZITATE

Ca om pasionat pentru știință, Alfons Saligny nu a putut rămâne în afara asociațiilor științifice de la noi din țară. De aceea, în 1883 intră în Societatea Politehnică, recent înființată (1881), unde rămâne membru timp de 20 de ani, dintre care zece ani a fost ales continuu în comitetul societății. În 1890 ia parte la crearea Societății de Științe, alături de nume de prestigiu ca E. Bacaloglu, Marin Cobălcescu, C. Istrati, P. Poni, fiind în două rânduri președinte al acesteia.

În anul 1895 ia parte ca reprezentant al României la a cincea conferință internațională ce a avut loc la Zürich, convocată de profesorul Tetmayer, unde s-a discutat modul de unificare a metodelor de încercări de materiale pe plan internațional și s-a creat Asociația Internațională de Încercări pe Materiale. A reprezentat țara în 1897, la Stockholm, la al doilea Congres al Asociației, și în 1901, la Budapesta, la al treilea.

Alfons Saligny a fost

Semnătura lui Alfons Saligny

Gara din Buzău, situată pe prima linie de cale ferată realizată de inginerii români

membru corespondent al Academiei Române și membru al Societății de Chimie din Londra.

După realizarea docurilor și silozurilor de la Brăila și Galați (1886 – 1889), cel de-al zecelea deceniu al secolului XIX marchează pentru țara noastră începutul execuției unor lucrări mari de poduri (peste Dunăre, Jiu, Prahova, Teleajen), porturi (Constanța, Giurgiu), clădiri (Casa de Depuneri, Palatul de Justiție, Palatul Poștelor) și altele, lucrări care cereau controlul materialelor de construcții utilizate.

În aceste condiții, în laboratorul de încercări de materiale al

Școlii de Poduri și Șosele, timp îndelungat unicul de acest fel în țară, Alfons Saligny a făcut peste 26.500 de analize și încercări de materiale pentru administrații și particulari (90% pentru căile ferate), aceasta în afara lucrărilor proprii, experiențelor pentru curs și lucrărilor cu elevii săi.

„Sub conducerea dr. A. Saligny – spunea prof.ing. C.C. Teodorescu în 1931 –, laboratorul s-a dezvoltat, urmărind în activitatea sa tot ceea ce era construcție importantă în acel timp și contribuind prin studierea materialelor de construcții la clarificarea multor probleme.”

Într-un raport adresat în 1892 direcțiunii școlii, care rezuma activitatea laboratorului, dr. Saligny clasifică analizele executate în 12 categorii, clasificare care s-a menținut până în 1930.

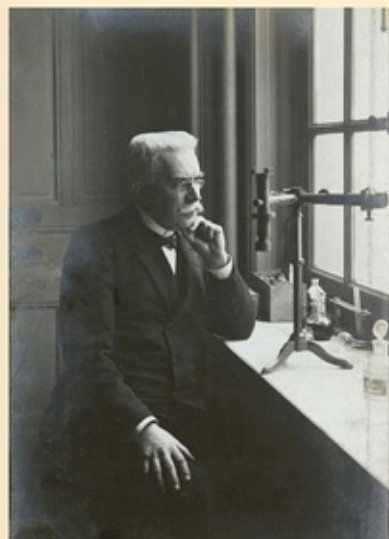
Aceste analize și încercări pot fi caracterizate – așa cum se arată în *Buletinul Societății Politehnice* din

1911 – ca fiind „exemple de conștiinciozitate și minuțiozitate, certificatele eliberate de dânsul erau indiscutabile, înatabile prin contraexpertize”.

În anul 1889, la solicitarea ing. Ion G. Cantacuzino, în laboratorul școlii, Alfons Saligny face analizele fizico-mecanice și eliberează certificatul din 25 aprilie 1889 cu rezultatele examinării cimentului Portland-Traian, realizat în faza experimentală, cu materiale indigene, la Brăila. Odată cu deschiderea Fabricii de Ciment Brăila, în 1890, prima fabrică de ciment de la noi, se fac și analizele pentru producția curentă, prezentate în certificatul din 30 aprilie 1890. Se fac încercări pentru toate tipurile de ciment românești produse de fabricile Renard Azuga, Erler Azuga, Constantinescu Bicaz, Societății Anonime Cernavodă, Costinescu Sinaia.

Laboratorului școlii, recunoscut și apreciat în afara hotarelor țării, îi sunt solicitate din partea unor producători de ciment străini – Societatea Generală Portland Laitier din St. Ismir Grenoble; Hollick et C-ie din Londra, Angel, Hock, Kugler și Paul din Kronstadt (Brașov) – analizele și încercările acestor produse.

Odată cu începerea execuției clădirii Palatului de Justiție în 1890, directorul lucrărilor, arhitectul-inginer Ion Mincu

Progresele care revoluționează
nu au fost făcute decât de oameni
care au cunoscut bine lucrările predecesorilor lor
în domeniile respective

Henry Louis Le Chatelier,
chimist francez (1850 – 1936)

Fabrica de ciment din Brăila

(absolvent al primei serii a Școlii de Poduri și Șosele în 1871), solicită, la 16 iunie și 2 august, laboratorului „a supune cercetărilor trebuincioase proba de ciment Lafarge, pentru a se constata rezistența sa la tracțiune”.

Sunt efectuate încercări asupra cimentului Portland, Redlich, Ohrenstein și Spitzer din Beocsin aprovizionat pentru construcția podului peste Jiu la Craiova (19 mai 1890), pentru autenticitatea căruia proba este prevăzută cu sigiliul și semnătura șefului serviciului Construcțiilor al M.L.P. pentru acea lucrare, ing. Constantin Sturdza. Cele două tipuri de ciment (Lafarge și Redlich, Ohrenstein) au fost întrebuințate și pentru lucrările podului peste Dunăre.

Cimenturile romane (descoperite de Parker în 1796 și denumite astfel din motive comerciale, pentru a arăta că prin întrebuințarea lor se realizează un beton tot atât de bun ca și cel întrebuințat de romani) de la fabrica din Beocsin folosite de serviciul de Studii și Construcții (condus de ing. Elie Radu) pentru diverse lucrări de poduri, cât și cele provenite de la fabrica

Davidescu și C-iei din Breaza fac obiectul unor minuțioase analize.

Pentru podul peste Dunăre de la Cernavodă, la solicitarea șefului serviciului, ing. I. Băiulescu, la 21 octombrie 1893 se fac analize privind calitatea „oleiului sicativ cu terebentină, pentru vâpsitul podului”.

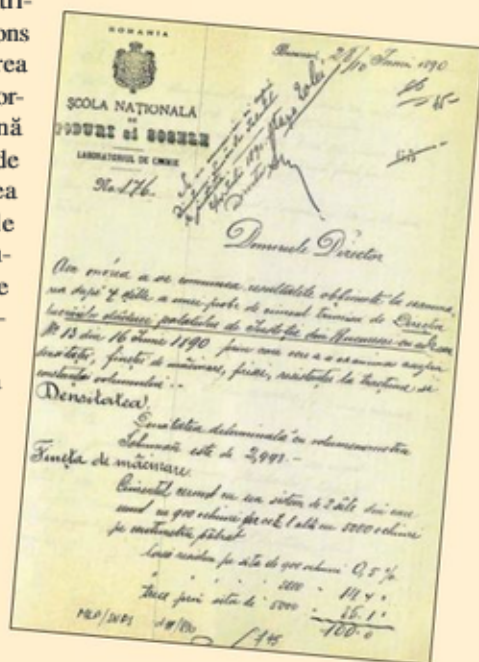
UN SIMBOL PENTRU VIITOR

O deosebită contribuție și-a adus dr. Alfons Saligny la clarificarea problemei folosirii mortarului de puzzolană de Santorin cu var de Canara la fabricarea blocurilor artificiale pentru lucrările portului Constanța. Iată pe scurt cum s-au petrecut lucrurile:

După întocmirea proiectului definitiv pentru portul Constanța de serviciul hidra-

ulic condus de ing. insp. gen. Ion B. Cantacuzino, în iunie 1895 are loc licitația prin care se adjudică inginerului Adrian Hallier lucrările cu rabatul 23,80% din prețurile de deviz, încheindu-se și contract la data de 31 martie 1896. Conform proiectului, se prevedea ca digurile dinspre larg, cheiurile din port până la nivelul apei să se execute din blocuri artificiale de beton făcut cu mortar de var gras și puzzolană de Santorin. Antrepriza Hallier exprimă îndoieli asupra solidității construcției astfel executate și propune folosirea mortarului de ciment Portland.

La începerea lucrărilor varul furnizat de antrepriză este refuzat de direcțiunea lucrării, ca „fiind de calitate proastă”, în urma analizelor făcute în laboratorul S.N.P.S. Se cere înlocuirea cu var de Canara conform memoriului serviciului hidraulic. Și astfel, acum 90 de ani, în ziua de 16 octombrie 1896, are loc solemnitatea

Buletin de analiză
realizată
la cererea
lui Ion Mincu

Să păstrăm exemplul vieții lui Alfons Saligny,
ca o dovadă că ea nu e rodnică,
utilă și iubită, decât
când e demnă, corectă și productivă

Academician Constantin I. Istrati
(1850 – 1918)

punerii primului bloc la digul dinspre larg al portului.

Având în vedere importanța problemei, M.L.P. numește, prin Decretul 15.945/31 octombrie 1896, o comisie consultativă alcătuită din ing.insp.gen. P. Terușanu, Anghel Saligny, E. Radu, C. Mironescu, Alfons Saligny, care își dă avizul asupra folosirii mortarului de puzzolană cu var de Canara prin procesul verbal din 24 decembrie 1896 și arată că acesta se justifică din punct de vedere al solidității și din punct de vedere economic (mai ieftin decât soluția cu mortar de ciment Portland cu cca 4.000.000 lei pentru cei 162.000 m³ ce trebuia executați). De asemenea, sunt

însărcinați de minister ing. insp. gen. E. Radu și dr. A.O. Saligny pentru a vizita porturile din Marea Adriatică, Marea Mediterană și Marea Neagră în care s-au executat lucrări cu pământ de Santorin.

Asupra punctului de vedere al comisiei își dau acordul și o serie de mari specialiști din străinătate, consultați de minister, ca Anton Haynal, prof. Franzius (i-a fost profesor lui Anghel Saligny), P. Giaccone, Fr. Bömches, prof. Tetmayer, care sunt remunerați în baza aprobării 8.201/4 iunie 1897.

Alfons O. Saligny a fost și expertul statului român în procesul pe care acesta l-a avut cu A. Hallier în 1900, când firma a dat faliment (*Magazin istoric*, nr. 5 – 6/1992).

Acestea fiind pe scurt viața și opera lui Alfons Saligny,

iată și omul, așa cum îl descria unul dintre contemporani, academicianul C. Istrati. „Totul în persoana lui indica pe omul de omenie, învățatul profund și modest, observatorul și cercetătorul corect și conștiincios. Erudițiune adâncă, inteligență aleasă, cultură vastă, cugetare senină. Era el om corect și muncitor, incapabil de intrigă și dușmănie, fire liniștită și blajină, om cu sentimente alese. El a făcut școală, lăsând elevi cu o cultură serioasă, oțeliți și încercați la muncă.”

Se stinge din viață în anul 1903, la vârsta de numai 50 de ani, în plină putere, în urma unei boli necruțătoare.

În anul 1910, Societatea de Științe și Societatea Politehnică hotărăsc a se uni pentru a contribui la ridicarea unui modest monument în amintirea sa. Bustul se află astăzi în curtea de onoare a vechiului local al Școlii de Poduri și Șosele din Calea Griviței.

În documentul încheiat se arată: „Monumentul va fi un simbol atât pentru cei prezenți, cât și pentru cei ce vor veni, că am știut să apreciem munca și devotamentul oamenilor care și-au consacrat activitatea și viața lor pentru dezvoltarea științifică și că suntem totdeauna recunoscători unor asemenea oameni.” ■

Regele Carol I la inaugurarea lucrărilor la portul Constanța

UN MARE FILANTROP, O CTITORIE, O MĂRTURIE

Ing. IOANA IULIANA HOISESCU

Era un sfârșit de iunie canicular și drumul șerpuia în fața noastră, purtându-ne prin toate satele și comunele ce străjuiesc DN26: Vânători, Tulucești, Tătarca, Frumușița, Stoicani, Foltești, Măstăcani, Brănești, Vlădești, Slobozia Oancea, Rogojeni și, destinația noastră, Suceveni. Pornisem din Galați și știam că avem de mers cam 70 km spre nord ca să ajungem să vedem ceea ce ne doream: Biserica cu hramul „Sfinților Împărați Constantin și Elena”, din comuna Suceveni, județul Galați.

La ieșirea din Galați, drumul trece pe lângă Lacul Brateș și apoi urmează cursul râului Prut, ce străjuiește frontiera de est a României cu Republica Moldova. La Oancea se trece frontiera pe podul Oancea – Cahul și câteva tiruri erau aliniate, așteptându-și rândul. Nu este neobișnuit ca pe acest drum să întâlnești mașinile Poliției de Frontieră care, uneori,

te opresc ca să te legitimeze. Este un drum pitoresc, cu un peisaj tipic românesc, mici dealuri alternează cu câmpia întinsă, pe marginea drumului se zăresc curțile oamenilor cu case obișnuite, grădini de zarzavaturi și flori, pomi și viță-de-vie, ici-colo câte o biserică, culturi de porumb și floarea-soarelui și ochiuri de apă formate în lunca Prutului.

Numele unora dintre localități au la bază diferite legende din partea locului. Dintre toate, cea mai fantastică mi se pare cea legată de numele de Oarba, numele pârâului ce străbate localitatea Suceveni și denumirea veche a satului. Se spune că, în vremuri de demult, pe locul numit astăzi Bordeie, ceva mai la sud de satul Suceveni, se întindea curtea boierească a

Constantin
Vasiliu-Bolnavu
și soția

lui Alexandru Calimah. Boierul Calimah avea o fată foarte frumoasă, căreia i se întrezărea un viitor strălucit. Însă evenimentele s-au precipitat, iar năvălirea cazacilor zaporojeni în timpul retragerii pripite a lui Ion Vodă cel Cumplit dinspre Roșcani face prăpăd. Curtea este distrusă, satul este ars în întregime, iar frumoasa moște-

nitoare este prinsă și i se scot ochii. De atunci, satul a căpătat numele de Oarba.

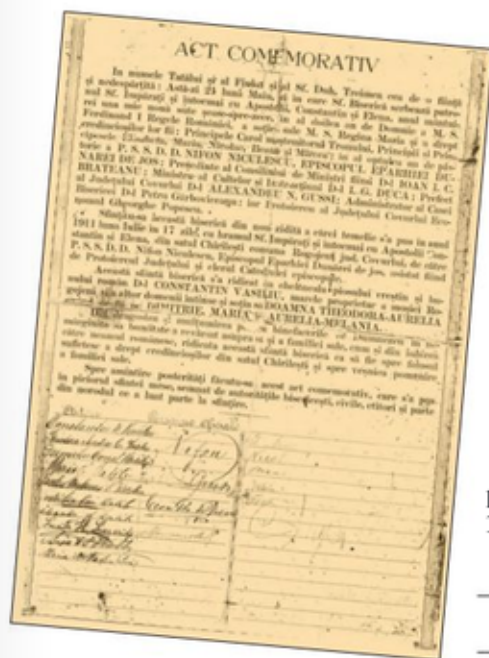
Si numele de Suceveni se pare că vine de la un anume Tudor Sucebeanu, un străin ajuns prin aceste locuri, căruia mazilul Pogan îi dă o bucată din moșia Pogănești. Acel loc își va lua numele de Suceveni și, mai târziu, va deveni moșia lui Constantin N. Vasiliu-Bolnavu.

Pentru a nu se crea vreo confuzie cu privire la cele ce voi spune mai departe, voi face aici câteva precizări privind denumirea satului Suceveni. Acesta este atestat documentar pentru prima oară în 1777 sub numele de satul Chirilești și se regăsește astfel denumit pe harta Bauer din 1770. Apoi, în 1803,

în Condica Liuzilor, îl regăsim sub numele de Chirilești-Oarba. La mai bine de un secol, în 1924, acest sat va căpăta numele de Tudor Vladimirescu. Noua denumire i se datorează lui C.N. Vasiliu-Bolnavu, unul dintre cei mai bogați oameni din țară și deputat liberal, mare proprietar, care a făcut cerere de schimbare a numelui localității cu ocazia celebrării unui secol de la Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821. Tot atunci se schimbă și centrul administrativ al comunei de la Rogojeni în noua comună Tudor Vladimirescu. Lucrurile nu s-au oprit aici și, în 1968, conform noii organizări administrativ-teritoriale a țării, satul va lua numele de Suceveni, deoarece existau deja trei localități în sudul Moldovei cu numele de Tudor Vladimirescu. Nici cu denumirea județului nu stăm mai bine, fiindcă acest sat a făcut parte din județul Covurlui începând cu 1864 și până în 1950, iar de atunci și până astăzi, din județul Galați.

Dar de ce mergeam la Suceveni?

Mai în toate familiile există

Act comemorativ
la târnosirea bisericii

cel puțin un personaj din trecut care exercită o anumită fascinație prin ceea ce a făcut și prin ceea ce a reprezentat la vremea sa. Dar când acest personaj se numește Constantin N. Vasiliu-Bolnavu, marele filantrop al României interbelice, fascinația este la cote maxime. Despre Fundația Universitară „C.N. Vasiliu-Bolnavu” s-a tot scris și s-a tot vorbit, pe bună dreptate, fiind un act de binefacere care a ajutat peste 20 de serii de studenți între anii 1922 – 1948 să-și împlinescă destinul. Unii dintre aceștia au devenit personalități cunoscute: lingvistul Boris Cazacu, eminentul jurist Valentin Al. Georgescu, Emil Cioran, Gogu Rădulescu, Miron Constantinescu, Ion I. Agârbiceanu, Grigore Geamănu, Victor Isac, Constantin Drâmbă, Felician Brânzeu, Manea Mănescu, Paul Păltănea, Emil Drăgănescu, Mihai Bădulescu, Victor Apostoleanu și alții. Fără nicio legătură cu Fundația Universitară, C.N. Vasiliu-Bolnavu l-a susținut pe Henri Coandă la studii în Franța, la Școala Națională Superioară de Inginerie în Construcții Aeronautice, unde acesta a absolvit ca șef de promoție al primei generații de ingineri aeronautici.

Dar mai puțin cunoscută este calitatea lui de ctitor de lăcașe de cult. Cu proverbia sa modestie, Constantin N. Vasiliu-Bolnavu nu a căutat să-și facă vreun titlu de glorie sau de mărire pentru faptele sale filantropice. De aceea, multe dintre acestea au

Emil Cioran, unul dintre beneficiarii Fundației Universitare „C.N. Vasiliu-Bolnavu”...

rămas necunoscute, așa cum sunt și două dintre cele trei biserici ctitorite de el. Dar ceea ce știm cu siguranță este că biserica din satul Suceveni, comuna Suceveni, județul Galați, cu hramul „Sfinților Împărați Constantin și Elena”, este pe deplin ctitoria sa.

Aveam o dorință arzătoare de mai multă vreme de a vedea cu ochii mei această biserică și acum dorința mea era pe cale

să se împlinescă. Când mașina a intrat în curtea bisericii, pe poarta din spatele acesteia, din strada purtând cu mândrie numele de Constantin Vasiliu, aproape că nu-mi venea să-mi cred ochilor. Era acolo, se ridica falnică, maiestuoasă, în capătul unor trepte abrupte ce urcau din șoseaua principală, în mijlocul unei curți mari, bine întreținută, înconjurată de niște tei bătrâni și groși care țineau umbră. M-am apropiat cu pași timizi de intrare. Vai!!! Era închisă. „Nu se poate – mi-am spus –, am bătut atâta drum, trebuie să existe o cale să pot intra. Este casa Domnului!” Și Dumnezeu m-a călăuzit.

Binecuvântata bunătate și solitudine a țaranului român mi-au venit în ajutor. Ca în orice sat, o figură nou apărută pe uliță atrage atenția tuturor. A fost suficient să ieșim în strada mare ca să găsim un suflet binevoitor, care, dându-ne binețe, ne-a întrebat ce căutăm. „Am venit de la București, din partea familiei Vasiliu-Bolnavu, și aș fi vrut să văd biserica”. Atâta

... și clădirea care a adăpostit-o, din Piața Amzei

i-a trebuit omului să audă. „Vă duc la dascăl, fiindcă preotul este plecat din sat“ – și a pornit cu pași mari spre casa dascălului. Dar nu am mers prea mult și au mai apărut două femei, care, văzându-l pe băiatul ce mergea grăbit, cu noi în urma lui, l-au întrebat: „Unde te grăbești așa, Ionuț?“ „Le duc pe dumnealor la dascăl“, răspunse acesta. Nu-i vorbă goală când se spune: cu telefonie modernă nu te pui. Una dintre ele, cu un *smartphone* la îndemână, l-a și sunat pe dascăl, dar acesta vorbea cu altcineva și suna ocupat. „Să-l sunăm pe părintele Dingă.“ Zis și făcut! Și părintele Dingă, deși era plecat la Târgu Bujor, a răspuns. Când a auzit părintele că a venit cineva din partea familiei Vasiliu-Bolnavu și vrea să vadă biserica nu a mai stat pe gânduri. „Îmi pare așa de rău că nu am știut că v-aș fi așteptat chiar eu. Dacă puteți, vă rog să așteptați câteva minute că vă trimit un băiat de la seminar să vă deschidă.“ Desigur, doar venisem până acolo, ce mai contau câteva minute. Și Răzvan, băiatul trimis de părinte, elev la seminarul de la Galați, a venit foarte repede și, foarte amabil, ne-a deschis biserica.

Situată în partea de răsărit a comunei Suceveni, în apropierea șoselei care face legătura cu localitatea Băneasa, acest lăcaș sfânt are o istorie destul de zbuciumată. Există mai multe legende despre felul în care Constantin N. Vasiliu-Bolnavu a devenit proprietarul moșiei

Preotul Teodor Dobrea

Suceveni-Rogojeni, moșie care se întindea pe câteva mii de hectare de la Prut până la calea ferată Galați – Bârlad, dar adevărul este că el a cumpărat două moșii alăturate de la proprietari diferiți, în anul 1906, și le-a unit într-o singură proprietate. Cunoștea bine zona și calitatea pământului, căci avusese terenuri în arendă pe care le lucrase mai multă vreme. Cu ceva ani în urmă, prin primăvara anului 1895, chiar fusese ținta unui atentat în apropierea satului Foltești, dar se pare că atentatul a fost dejucat. Suficient însă, ca ziarul *Universul* să facă din asta o știre de senzație. Mulți locuitori din Suceveni și alte localități de pe valea Horincii veneau să lucreze pe această moșie și oamenii ajunseseră să-l cunoască bine pe boierul Vasiliu și să-l respecte pentru felul lui de a se purta. Țăranii din Chirilești-Oarba spuneau despre el că „era un boier

drept, bun gospodar și omenos“, iar avocatul lui, Nae Tudorică, îl descria în felul următor: „era înalt, voinic, foarte distins și cu o ținută cu adevărat boierească“.

Ferma-model pe care el a înființat-o pe moșia Suceveni-Rogojeni stă cheazășie celor afirmate mai sus. Nu puțini erau cei care veneau din Delta Dunării sau chiar din Basarabia să lucreze la această fermă, ca să nu mai vorbesc de locuitorii sateilor din jur. Doar în zona conacului, în anul 1930, locuiau 72 de persoane care lucrau aici. Construcțiile de la curtea moșiei erau

făcute din cărămidă, produsă la cărămidăria din extremitatea sudică, și aveau următoarele destinații: conacul, cancelaria, bucătăria cu beci, casa pentru administrator, crama cu parter și etaj, moara și alte dependențe. Pe lângă acestea, mai existau: o magazie foarte mare pentru produse, construită pe piloni, atelierele de tâmplărie și fierărie, adăpostul pentru utilaje, unde se puteau vedea trei batoze, grajdurile pentru animale (cai de rasă pentru călărie și bovine), dar și construcții pentru păsări și pentru porumbei, amplasate în liziera pădurii.

Înspre nord erau șase case din chirpici acoperite cu stuf pentru muncitorii permanenți. Fiecare casă avea patru camere, iar o sobă încălzea două camere, de care beneficia o familie.

La vest de zona locuită erau viile: Via Mare (50 ha), Via Mică (7 ha) cu struguri nobili și Via Tirează (46 ha). Fiecare tarla era împărțită în parcele

marcate pe margine cu pomi fructiferi, în special meri.

Pe moșie exista și o moară mecanică pentru toate nevoile curții boieresti. Cum erau multe guri de hrănit, această moară era mai tot timpul în funcțiune.

Pentru aprovizionarea cu apă, proprietarul, Vasiliu-Bolnavu, a amenajat bazine de colectare de la care apa era dirijată către uluce. Pentru consumul de la curte a fost construită o fântână din piatră, apa fiind adusă cu sacaua în care cu boi.

Totul era organizat și amenajat ca să funcționeze după standardele unei ferme-model și să asigure toate posibilitățile pentru obținerea și prelucrarea produselor de pe terenul moșiei. Crezul acestui om harnic, bun și corect peste măsură era „munca bine cheazăuită în domeniul științific și economic va înobilă poporul românesc”. Își pusese în administrarea moșiilor sale toată priceperea și toate calitățile excepționale cu care îl înzestraseră natura, căci poseda o inteligență, o perspicacitate și un simț al orientării neobișnuite, era absolvent a două facultăți la Viena, Agricultură și Economie, avea fler la oameni și știa să-și angajeze personal competent și devotat, era cumpătat și vigilant.

C. Vasiliu-Bolnavu a fost o sursă de inspirație și un model și pentru sătenii din împrejurimi, mulți învățând de la el cum să-și organizeze gospodăriile, cum să-și îngrijească animalele și, mai ales, cum să le respecte și să le acorde

*Prefectul județului Covurlui, Alexandru N. Gussi
(sursa: Biblioteca „V.A. Urechia”)*

răgaz de odihnă. Boierul Vasiliu era intransigent în această privință. La ferma lui impunea ca animalele să nu fie folosite duminica.

În sat existase o biserică mai veche, ridicată spre sfârșitul secolului XVIII și sfințită cu hramul „Sfântului Ierarh Spiridon”, dar această biserică ajunsese într-o stare avansată de degradare, fiind în pericol de a fi surpată de pârâul Oarba, după cum era deja dus la vale o parte din cimitirul de lângă ea. Era la Paști, în primăvara anului 1911, și boierul i-a salutat creștinește pe oamenii adunați aici cu „Hristos a înviat!”. „Adevărat a înviat, boierule!”, au răspuns oamenii. Și boierul Vasiliu a consultat sătenii: „Fraților, biserica noastră se surpă, după cum vedeți. Vreți să construim alta?” „Da,

boierule”, au răspuns în cor țărani. „Dacă-i așa, eu cu banii, voi cu munca și utilajele voastre, ce ziceți?” „Da, boierule”, au răspuns din nou țărani. Și locul noii biserici, pe terenul donat de boierul Vasiliu-Bolnavu, a fost sfințit la 17 iulie 1911, iar lucrările de amenajare a terenului au început imediat. Când a sesizat tergiversări la lucrările de ridicare a noii biserici, Constantin Vasiliu-Bolnavu a intervenit energic, punând mare presiune pe autoritățile locale și preotul satului, Teodor Dobrea. România nu intrase încă în Marele Război, dar țărani își spuneau mereu: „Boierul știe el ce știe”. Și azi așa, mâine așa, biserica a fost terminată și sfințită de pro-

toioreul județului Covurlui, economistul Gheorghe Popescu, și clerul Catedralei Episcopale în ziua de 21 mai 1916, de praznicul Sfinților Împărați Constantin și Elena, hramul bisericii, și, de atunci și până acum, și hramul sucevenilor. Evenimentul în sine a fost de o mare frumusețe duhovnicească. Boierul Vasiliu-Bolnavu a fost prezent cu toată familia și, de asemenea, prefectul județului Covurlui, Alexandru N. Gussi, și alte înalte oficialități ale vremii, precum și mai toată suflarea locului. Mulți dintre tinerii satului primiseră ordin de mobilizare și trebuia să se prezinte la unitățile respective chiar în aceeași seară, neștiind câți dintre ei se vor mai întoarce la familiile lor.

(Va urma)

Julie Masis ne-a trimis un exemplar al cărții *How my Grandfather Stole a Shoe and Survived the Holocaust in Ukraine* (Cum a furat bunicul meu un pantof și a supraviețuit Holocaustului din Ucraina; <https://www.academicstudiespress.com/9798887197104/>). Cartea a fost ilustrată de Felix Lemberschii (artist sovietic, 1913 – 1970) și a apărut anul acesta la Editura Cherry Orchard Books. Autoarea este jurnalistă la Russian Boston Gazette. Provine dintr-o familie de evrei basarabeni din Zgurița, un sat aflat astăzi în raionul Drochia, Republica Moldova. În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, membrii familiei au fost trimiși în lagărul de la Obodovca (Obodivka în ucraineană), în Transnistria, aflat sub controlul autorităților române. Au fost obligați să meargă pe jos aproape 500 km, de multe ori desculți. În carte sunt relatate mărturiile cutremurătoare ale chinurilor la care au fost supuși. La rugămintea noastră, autoarea a propus câteva fragmente, pe care le prezentăm în continuare.

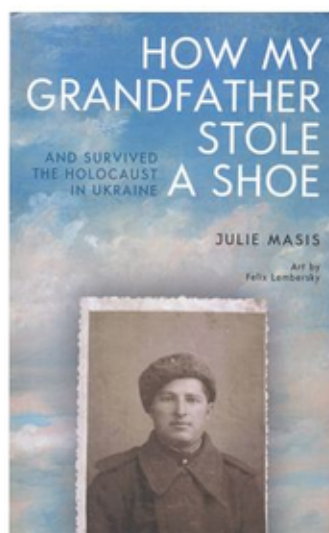
SOARTA EVREILOR DIN LAGĂRUL DIN OBODOVCA, ADMINISTRAT DE AUTORITĂȚILE ROMÂNE

JULIE MASIS
(S.U.A.)

Trupurile înghețate. În lagărul din Obodovca, din Ucraina, unde a ajuns bunicul meu cu familia lui după ce au mers sute de kilometri desculți, evreii au avut mult de suferit, de foame și de frig. Înainte de război, lagărul fusese o crescătorie de animale. Evreii nu aveau haine de iarnă și au fost cazați în staule și în cocini, cu acoperișurile prăbușite și fără geamuri la ferestre. Dormeau pe pământ. Dacă cineva primea puțină mâncare, o mânca pe furiș, să nu fie văzut. Nu aveau unde să se spele. Aveau păduchi. Păduchii răspândeau tifosul.

In prima iarnă, au murit mai mult de jumătate dintre deținuți. Șobolanii mâncau fețele cadavrelor. Chiar și așa, cei vii îi invidiau pe cei care muriseră deja.

Se zice că mureau chiar și 40 de oameni zilnic. Supraviețuitorii aminteau mormanul de cadavre înghețate din colțul staulului întunecos. Unii au spus că românii nu îi lăsau pe evrei să își înmormânteze morții. La Obodovca era un cimitir evreiesc, dar era cam la 3 km de lagăr, iar românii nu îi lăsau pe evrei să meargă acolo.

Alții au spus că trupurile nu se îngropau fiindcă solul era înghețat și era imposibil să sape. Bunicul Shlomo spunea că iarna, când solul era înghețat, deținuții erau prea slăbiți ca să îi înmormânteze pe morți. Adunau cadavrele într-un colț al staulului și le luau de acolo doar când se acumulau câte zece trupuri.

Când deținuții înfometateți luau în sfârșit trupurile

*Bunica Tsilia,
mătușa,
sora tatălui autoarei,
și bunicul Shlomo*

înghețate, le așezau afară, unde cădea zăpada pe ele. Primăvara, când se topea, câinii luau oasele. Cadavrele erau dezbrăcate, cei care le duceau le luau hainele. Hainele și pantofii puteau fi dați în sat la schimb, pentru mâncare. Unii supraviețuitori au spus că cei care strângeau cadavrele erau singurii care aveau suficient de mâncare.

Nazistul cu motocicletă. Una dintre cele mai îngrozitoare povești pe care le-am auzit despre Obodovca este despre un polițist german care lega oamenii de spatele motocicletei și îi târa până mureau. „Fiindcă străzile din Obodovca nu erau asfaltate, ci erau pavate cu bolovani, după vreo jumătate de kilometru nu mai rămânea nimic din victimă“, a spus Petr Roitman, un supraviețuitor de la Obodovca, intervievat în 1995.

Într-o zi, am auzit o poveste asemănătoare de la Borik, prietenul tatălui meu, ai cărui părinți au supraviețuit Holocaustului în Bershad, un oraș aflat la 26 km de Obodovca.

„În fiecare zi, alegea un băiat care avea în jur de 14 – 15 ani și îl lega de spatele motocicletei. Cât putea, băiatul alerga în spatele motocicletei. Apoi se prăbușea și era târât până nu mai rămânea nimic din el“, a spus Borik.

Tata nu putea să asculte.

„Încetează, te rog“, i-a zis lui Borik. „O să ne dai coșmaruri.“

Două găleți de cartofi și o sticlă spartă.

Înainte să moară, Srul, străbunicul meu, i-a arătat bunicului Shlomo o potecă pe care a găsit-o în pădure. Merga de la lagăr, din Obodovca, în sat. Bunicul Shlomo spunea că se scula cu două ore

înainte de răsărit și mergea în sat, unde un cuplu de bătrâni ucraineni îl așteptau cu micul dejun. Mâncau în mare parte ouă și cartofi, fiindcă creșteau găini și cultivau cartofi. Drept răsplată, bunicul Shlomo căra apă de la fântână pentru ei și tăia lemne de foc.

„Erau niște oameni buni“, a spus bunicul Shlomo. „Niciodată nu se așezau să mănânce micul dejun fără mine.“

Cu banii pe care îi câștiga, bunicul mergea în piața din sat și cumpăra două găleți de cartofi. Punea cartofii într-un sac, îl lega în jurul umerilor ca pe un rucsac și se întorcea la staulul unde erau ținuți evreii. Când revenea în lagăr în fiecare zi, toți priveau deja de la fereastră și îl așteptau.

„Ce-ai adus azi, Shlomo?“ – îl întrebau.

„Cartofi și un pic de mălai“, răspundea el.

Bunicul zicea că aducea suficientă mâncare pentru toți: câte trei – patru cartofi de fiecare (deși nu sunt sigură la cine se referea când zicea „toți“). Mai spunea că vindea cartofii pentru câțiva bani, dar nu înțeleg cum aveau bani evreii din lagăr. Știu că au reușit să construiască o sobă în staul. Se încălzeau lângă sobă noaptea, iar Polina, sora bunicului Shlomo, cocea cartofii, pe care îi mâncau fără sare.

Într-o zi, bunicul a fost oprit în centrul satului de câțiva polițiști români. Era ușor de deosebit de ceilalți, spunea bunicul Shlomo, după modul în care se îmbrăca. Purta doar o haină neagră mare, legată la mijloc cu o sfoară.

„Ce cauți aici, evreule?“ – strigară polițiștii.

„Dacă te mai vedem, te omorâm!“

Iar apoi, un polițist l-a lovit pe bunicul în cap

cu o sticlă. Sticla s-a spart, dar bunicul nu a fost rănit, zicea el, „fiindcă sticla românească era foarte subțire și de proastă calitate“.

După aceea, bunicul a mers în continuare în sat în fiecare zi, dar nu se mai ducea în centru, unde văzuse poliția. Nu a mai dat niciodată de poliștii aceia.

Munca forțată. Evreii din Obodovca au fost trimiși la muncă forțată.

Petr Roitman a povestit cum lucra în lanurile de sfeclă și cartofi.

„În spatele nostru erau supraveghetorii. Dacă se oprea cineva din muncă pentru o clipă, îl loveau cu biciul“, a povestit. Altă dată, germanii și-au dorit un spațiu în aer liber ca să danseze, așa că i-au pus pe evrei să tropăie desculți vreme de patru ore ca să netezească solul. Cu altă ocazie, evreii fuseseră trimiși la muncă la construcția unei biserici ucrainene. Trebuia să care cărămizi până în vârful clădirii. Într-o zi, un bărbat a căzut din clopotniță și și-a dislocat piciorul.

Pentru evreii din lagărul din Obodovca, cel mai important era să evite să fie trimiși la muncă în regiunile din Ucraina controlate de germani, unde îi aștepta moartea sigură. Odată, 400 de bărbați din Obodovca au fost trimiși la Mykolaiv, unde construiau germanii un pod. Nu s-au mai întors.

„Ultimul evreu din Vinnytsia“

Ferma colectivă. Bunicul a avut noroc, fiindcă într-o zi a întrebat cineva din Obodovca: „Cine vrea să muncească?“ și s-a oferit voluntar.

La ferma colectivă Dubino, aflată cam la 3 km de lagărul din Obodovca, evreii care erau suficient de puternici ca să muncească erau hrăniți de două ori pe zi cu borș și pâine. Trebuia să îngrijească animale, să taie porci și să sape fântâni. Evreii care au lucrat acolo nu au suferit de foame. De aceea tatăl meu spunea că persoana care a condus ferma aceasta era un fel de Oskar Schindler (industriaș german care a salvat 1.200 de evrei de la exterminare, angajându-i în fabricile sale și mituind autoritățile naziste ca să nu fie luați).

Mai târziu însă, după cum își amintea bunicul odată, a trebuit să părăsească ferma fiindcă alt grup de evrei le luaseră locurile prin mită. Bunicul a spus că era un muncitor atât de bun, încât directorul fermei l-a implorat să rămână. „Nu pleca, te vor omorî!“ – l-a prevenit directorul. Dar bunicul i-a răspuns că ar rămâne doar dacă i s-ar permite întregii familiei să rămână. „Dacă mor, voi muri alături de ei“, a spus. Când povestea, bunicul a zis că, dacă nu s-ar fi oferit voluntar să muncească la fermă, nu ar fi supraviețuit primei ierni la Obodovca.

Soldații cu pene. În afară de soldații germani și români, supraviețuitorii din lagărul din Obodovca și de la ferma Dubino își aminteau și de italieni.

Soldații italieni purtau pene la pălării. Italianii nu vedeau mare diferență între un ucrainean și un evreu. Se purtau cu toți la fel, au spus supraviețuitorii. Odată, trei soldați germani de la lagărul din Obodovca luaseră o fată evreică ca să o violeze. Chiar atunci, din fericire pentru ea, se afla în trecere un grup de soldați italieni. Când italienii au văzut ce se întâmpla, s-au bătut cu germanii și au eliberat-o pe fată, conform unui supraviețuitor martor.

Cum a măcinat grâu bunicul. Într-o zi, când bunicul Shlomo mergea de la lagărul din Obodovca în sat, a găsit o bucată de metal. Era o piesă cilindrică din mijlocul unei roți – nu o roată de mașină, ci o roată de căruță. A luat bucata de metal cu el. Altă dată, a găsit altă bucată de metal. De data aceasta era lungă, provenea de la un plug sau o greblă. Îi trebuia o piesă de o dimensiune exactă, iar aceasta se potrivea la fix. Când a legat bucata dreaptă de cea cilindrică, a descoperit că se putea folosi de invenția aceasta ca să macine grâul, povestea tata.

În timpul războiului, măcinarea grâului era un serviciu ce lipsea în Obodovca. Poate că nu mai funcționa moara de dinainte de conflict, poate

Bunicul Shlomo

fusese distrusă sau nu putea fi folosită fără curent electric. În orice caz, spunea tata, bunicul Shlomo și-a făcut o mașinărie manuală de măcinat grâul.

Mai târziu, în timpul războiului, când s-au îmbunătățit condițiile evreilor din ghetoul din Obodovca, bunicul, fratele său Yasha și sora sa Polina își cumpărau grâu din piață, îl măcinau manual și vindeau făina – păstrând un pic pentru consum propriu.

Răzbunarea. Tata își amintește că bunica Tsilia i-a spus că în ghetou erau doi polițiști evrei deosebit de crunți. Îi obligau pe oamenii flămânzi să se ridice și să muncească. Erau puși să aibă grijă de animale și să le aducă fân. Animalele primeau mâncare, dar oamenii nu primeau nimic. Polițiștii evrei i-au tras un șut bunicii Tsilia ca s-o oblige să se ridice. Dar îi degeraseră picioarele și nu mai putea să meargă. Acești polițiști s-au numărat printre supraviețuitori la finalul războiului.

Responsabilitatea României. Unii spun că fasciștii români n-au omorât evrei ca germanii, fiindcă nu ar fi acceptat Soluția Finală a lui Hitler. Din spusele bunicii Tsilia, majoritatea celor care au supraviețuit primii ierni de la Obodovca au rezistat până la eliberare. Într-adevăr, mai târziu în timpul războiului, evreii din lagărul din Obodovca au început să primească ajutoare de la comunitatea evreiască din România și s-a creat o cantină gratuită. Poate că, văzând că germanii pierdeau războiul, liderul român Ion Antonescu nu a permis deportarea evreilor de pe teritoriul românesc la lagărele de exterminare din Polonia.

Când am fost în vizită în Ucraina, am auzit povești de la evrei care au supraviețuit Holocaustului doar mulțumită faptului că au fugit din teritoriul ocupat de germani în teritorii aflate sub control românesc. De exemplu, la Vinnytsia, aflată la doar 140 km de Obodovca, au fost împușcați toți locuitorii ghetoului. Există o fotografie celebră, „Ultimul evreu din Vinnytsia“, în care se vede un bărbat evreu năuc, așezat la marginea unei gropi pline de cadavre, iar un soldat se pregătește să-l împuște din spate.

În teritoriile din Ucraina aflate sub jurisdicție românească, condițiile au fost îngrozitoare, dar exista o șansă de supraviețuire.

Interviul. După ce bunicul Shlomo a ajuns la vârsta de 100 de ani, l-am intervievat și un jurnalist de la *Boston Globe*. Ziaristul l-a întrebat pe bunicul dacă e supărat pe români pentru ceea ce au făcut evreilor în timpul războiului.

„Nu“, a spus bunicul Shlomo. „Erau unii oameni antisemiți. Îi urau pe evrei. Dar nu toți românii erau antisemiți. Nu sunt supărat pe ei.“

Reporterul l-a întrebat apoi pe bunicul dacă e supărat pe germani pentru ceea ce au făcut.

„I-am cunoscut?“ – a răspuns bunicul Shlomo. „Nu i-am cunoscut, deci cum pot să fiu supărat pe ei?“

Ziaristul l-a întrebat pe bunicul cum se simte la vârsta de 100 de ani. Bunicul i-a zis că se simte bine, fiindcă are multe lucruri de care să își amintească.

**În românește de
Andrei OPREA**

DOI GERMANI, UN PICTOR ȘI UN POET, PE FRONTUL ROMÂNESC

VALI CORDUNEANU

Primul Război Mondial a avut efecte tragice asupra unor mari personalități ale lumii artistice germane, dacă ar fi să menționăm doar pe pictorii expresioniști August Macke (1887 – 1914) și Franz Marc (1880 – 1916), căzuți pe frontul francez, sau pe scriitorul Gustav Sack, ucis și el cu o zi înaintea ocupării Bucureștiului (28 octombrie 1885 – 5 decembrie 1916, Finta Mare, județul Dâmbovița). Mărturiile de pe câmpurile de luptă din țara noastră, lăsate de medicul Hans Carossa (1878 – 1956; *Rumänische Tagebuch*, apărut la noi în 1935, traducere Virgil Tempeanu – Jurnal de război în România) și G. Sack (*In Ketten durch Rumänien – În lanțuri prin România, precum și bogata corespondență cu soția sa Paula*), au fost analizate de Ovid S. Crohmălniceanu (*Rumänisch-deutsche Interferenzen*, Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg, 1986).

1917. Poetul Richard Fischer
și pictorul Peter August Böckstiegel la Târgoviște

În iulie 1917, la unitatea militară de lângă Târgoviște, s-au întâlnit poetul Richard Fischer (1883 – 1972) și pictorul, graficianul, sculptorul Peter August Böckstiegel (1889 – 1951), ambii locuitori ai Dresdei. Anul următor, R. Fischer publica volumul *Du heilige Erde!* (Tu, pământ sfânt!), una dintre poezii intitulându-se *An der Jalomita* (La Ialomița, datată 17 iulie 1917) și fiind dedicată prietenului său (autorul desenului de pe coperta volumului), de care va rămâne legat toată viața. Ilustrativă pentru poziția pacifistă a lui Fischer este prefața volumului *Schrei in die Welt* (Strigă

*Spitalul din Târgoviște
(pictorul este primul din dreapta,
în rândul din față)*

în lume, ianuarie 1919): „Împotriva războiului, pentru Umanitate strigau în lume aceste poezii de pe câmpurile morții din România, Flandra și Franța. Ele voiau să strige în lume – dar cenzura din 1917 și 1918 a interzis strigătul.” Sub același titlu și cu același *Cuvânt înainte*, în 1988, apărea o antologie de texte aparținând scriitorilor grupați la începutul secolului XX în mișcarea expresionistă din Dresda (Fischer figurează cu cinci poezii, publicate în reviste sau în volum, în 1919).

LA TÂRGOVIȘTE PETER SE ÎMBOLNĂVEȘTE

Nepublicată este corespondența lui P.A. Böckstiegel (1915 – 1919, un adevărat jurnal de front) cu viitoarea sa parteneră de viață, Hanna, dar și cea cu R. Fischer, ambele corespondențe păstrate la Kreisarchiv din orașul Gütersloh (landul Renania de Nord-Westfalia). Marcat de culorile vii ale caselor din România și de clipele trăite în spitalul din Târgoviște, își va vopsi căminul părintesc (azi casa memorială) din Arrode (Werther), lângă orașul Bielefeld, în roșu (alături se află, din 2018,

*Carte poștală ilustrată
trimisă de Böckstiegel logodnicei Hanna Müller*

Peter August Böckstiegel s-a născut la 7 aprilie 1889 în Arrode (Werther), într-o familie de țărani cu șase copii, și a avut o soră geamănă (Luise). Părinții săi, de care a fost strâns legat toată viața, au încurajat înclinațiile copilului, astfel că în 1907 este absolvent al unei școli de meserii pentru cei care pot realiza lucrări de artă în domeniul construcțiilor (cele învățate acolo îi vor permite mai târziu să amenajeze casa și să construiască atelierul din sat). În 1909 și 1912 vede, în expozițiile din Hagen și Köln, lucrări ale unor pictori care îl vor influența puternic: Van Gogh (de aici și numele fiului său, Vin-

cent), Gauguin, Cezanne, Manet, Renoir, Munch. Din semestrul de iarnă 1913, cu sprijinul primit de la un avocat (25 mărci lunar), studiază la Kunstakademie

Așa semna pictorul

Dresda. La o petrecere de la începutul anului 1914 își cunoaște viitoarea soție (Hanna).

Mobilizat în ianuarie 1915, soldatul Böckstiegel se va întoarce acasă din Ucraina doar în 20 aprilie 1919 (pleacă din Nikolaev

în martie, pe un vapor englez, cu destinația Hamburg). Peste puțin timp, la 5 iulie, se va căsători. Cuplul va avea doi copii – Sonja (1920) și Vincent (1925) – și va locui vara în Arrode și iarna în Dresda (până la bombardamentul din 13/14 februarie 1945, când atelierul, împreună cu lucrările sale, din care circa 100 de sculpturi, va fi distrus și se va stabili în casa părintească).

Va fi afectat și el de venirea la putere a lui Hitler, arta îi va fi considerată „degenerată”. Lucrările îi vor fi îndepărtate din colecțiile publice și cel puțin 91 distruse (1937). Decesul, din 22 martie 1951, i-a fost

O acuarelă executată de pictor reprezentând o stradă din Târgoviște (1917)

un impozant muzeu, al cărui director artistic este David Riedel). Printre lucrările reproduse într-un amplu album monografic (Vita v. Wedel, 2001) se află numeroase lucrări realizate în Târgoviște (pasteluri, acuarele și desene – reprezentând localnici, peisaje, clădirea spitalului și un concert de muzică în grădina acestuia), precum și două imagini din Brăila, respectiv, Constanța.

Peter August Böckstiegel a fost mobilizat la 2 ianuarie 1915. Tristețea despărțirii de logodnică, Hanna Müller (1894 – 1988), sora colegului său de la Königlichen Akademie der Bildenden Künste,

Dresda, Conrad Felix Müller (important pictor, cunoscut mai târziu sub numele de Conrad Felixmüller, 1897 – 1977), transpare din uleiul pe pânză *Abschied* (Adio), pictat în ziua premergătoare. După perioada de instruire de opt săptămâni de la Breslau (azi Wrocław), se află la Klein Tschansch (martie – octombrie 1915), Märzdorf (noiembrie 1915 – martie 1916), Zottwitz (martie – iulie 1916), pe Frontul de Est („Im Osten“): iulie 1916 – 8 martie 1917, la Soly, iar din 9 martie, în apropierea râului Viliya și Lacului Naraci, ambele azi pe teritoriul Belarus, Zittau (mai – iunie 1917).

La întoarcerea din concediu, la 18 iunie, îi scrie Hannei că va fi mutat în România, unde crede că „nu va fi atât de rău ca în Franța“ (la Verdun lupta unul dintre frații lui). În drumul spre stația finală, trimite cărți poștale ilustrate din Sibiu (25 iunie),

„Patru tinere femei“, tablou pictat tot la Târgoviște (aflat într-o colecție privată)

cauzat de un infarct. Opera, cu tematica satului (portrete ale părinților, rudelor sau vecinilor, munca câmpului, peisaje), a devenit cunoscută prin grija soției (ghid al casei memoriale) și a copiilor.

Richard Fischer este un scriitor intrat azi într-un con de umbră, despre care se cunosc puține date. S-a născut la 19 aprilie 1883 la Chemnitz și a absolvit gimnaziul la Dresda. A urmat studii de germanistică, geografie și istorie în Marburg, München, Berlin și Leipzig, finalizate cu doctorat în 1911. A fost pe fronturile din Franța, România și Flandra, iar după război a fost profesor de liceu și a

avut funcții în învățământ, până la venirea la putere a naziștilor, când a fost destituit și nevoit să părăsească Dresda (era simpatizant al social-democraților și pacifist).

Bustul poetului, realizat de prietenul său, Böckstiegel

S-a stabilit în sudul țării, la Bernried am Starnberger See (Bavaria), dar a rămas permanent în contact cu familia Böckstiegel. Într-o scrisoare din 1933 vorbeș-

te despre tabloul reprezentând un cătun românesc, aflat în camera soției, dar și lucrările primite de la pictor, păstrate într-o mapă mare – una dintre ele („Vier jungen Frauen“ – Patru tinere femei, 1917, Târgoviște) va fi achiziționată (2016) la o licitație de un colecționar din Bielefeld. Fischer a decedat în apropiere de Bernried (20 iulie 1972, Tutzing). A debutat literar cu nuvele în 1910, iar opera sa cuprinde mai multe volume de poezie: 1914: *Kriegsgedichte* (Poezii de război), 1914, *Du heilige Erde!* (1918), *Schrei in die Welt*, 1919, *Undendliche Strasse* (Strada fără sfârșit), 1921, nuvele etc. ■

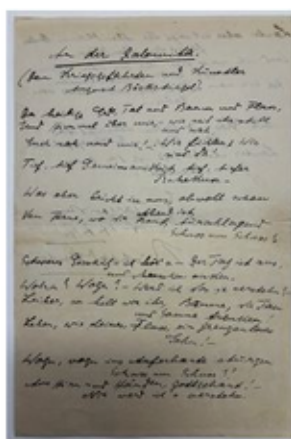
Brașov (26 iunie, „Stână-Sennhütte“), iar de la Târgoviște (oraș estimat la circa 100 km de front), unde ajunge frânt de oboseală, în seara zilei de 26 iunie, „Romänische Tänzer“ (4 iulie). În 26 iunie, la amiază, poposise în Cisnădie, unde a rămas până a doua zi (cazare într-o șură, cu doi camarazi). La 28 iunie pornește în marș spre Brașov, de unde, la ora 15.00, este îmbarcat în tren.

În centrul de recruți de lângă Târgoviște deșteptarea se dă la ora 03.40, iar instrucția, din cauza caniculei, se efectuează între orele 05.00 – 09.00 și 15.00 – 19.30. Soldații sunt încartiruiți în barăci, cu o lumină slabă, și se bucură să se scalde în micul râu din apropiere. În scurt timp se îmbolnăvește de dizenterie, iar condițiile din spital sunt precare: în încăperea sunt 17 paturi, bolnavii vin și pleacă, ferestrele sunt la înălțimea de doi metri, așa că în fața ochilor are doar pereți. După o scurtă refacere, boala recidivează la 11 august, cu toate simptomele (febră, diaree, dureri).

Îl alină doar vizitele dese ale camaradului Fischer – pe care-l desenează –, dar care trebuie să se întoarcă pe front. Rămâne în spital până la sfârșitul lui septembrie, altminteri o perioadă fertilă artistic (numai la 29 septembrie trimite iubitei 36 de desene). În 16 octombrie soldații se mută din barăcile de lemn în clădiri masive din piatră, la o oră de mers pe jos până în oraș, unde nu sunt atât de multe ploșnițe sau purici. Desenează țigănci, se reîntâlnește cu R. Fischer, pictează pereții cantinei cu motive românești, folosind culori puternice – femei, bărbați și copii se învârtesc în cerc.

PENTRU HANNA, GRIȘ, OUĂ, FASOLE ȘI MAZĂRE

După ce o parte dintre camarazi pleacă pe front, din 20 noiembrie începe un curs de instruire ca trăgător la mitralieră, pentru a fi pregătit în 11 – 12 săptămâni să lupte pe front. Primește cu bucurie o veste pe care o aștepta de mai multe luni, urmărind cu asiduitate, în speranța păcii, evenimentele din Rusia: semnarea armistițiului de la Focșani, din 26 noiembrie/9 decembrie 1917, fără efecte însă în plan personal. Nici dorința de a vedea Bucureștiul de Sărbători nu i s-a îndeplinit, cererea de concediu

Manuscrisul poeziei
An der Jalomita (La Ialomița),
semnat de Richard Fischer,
datat 17 iulie 1917,
poezie dedicată pictorului

fiindu-i respinsă; constata amar că „nu îi este permisă o așa obraznicie unui soldat“.

De la sfârșitul lui ianuarie, timp de o lună, desenează planșe destinate învățării recruților. După Pacea de la București, semnată de România cu Puterile Centrale la 20 februarie /5 martie 1918, află (la 28 martie) că va fi mutat în Ucraina. Abia la 29 aprilie va începe deplasarea Regimentului 415 Infanterie spre Brăila. Trece Dunărea (3 mai) și va porni în marș spre Constanța (120 km). Între 5 și 7 mai rămân într-un sat cu populație germană, fiind emoționat și plăcut surprins de portul oamenilor, de curățenie, grădinile caselor, aspectul câmpurilor. În dimineața de 10 mai

trupa și echipamentul sunt îmbarcate pe un vas cu aburi și se îndreaptă spre Ucraina. Unitatea sa va staționa câteva luni în Kamenka, apoi în Nikolaev. Se va număra printre cei 12 camarazi din companie neafecțați de gripa spaniolă.

Scrise în general duminica, ziua liberă în care citește cărți sau desenează, epistolele sunt expresia unui suflet de artist, rămas în esență un copil de țărani, care speră că rațiunea conducătorilor de state (V.I. Lenin este un nume amintit) va aduce pacea. Doar așa va putea munci de dimineață până seara pentru familie (revelatoare pentru puterea sa de muncă sunt cele 65 de lucrări menționate într-o scrisoare adresată lui R. Fischer, la 9 decembrie 1917, sau cele 14 trimise acasă, la 12 noiembrie 1917).

Este nevoit să întrețină un schimb permanent de produse cu Hanna: trimite, prin colegii care mergeau în concediu sau prin poștă, alimente, indicând prețurile în lei și mărci germane (făină de grâu – 25 bani/kg, griș, mazăre, fasole, ouă – 35 bani/bucata, untură și săpun – 6 lei, adică 4,80 mărci germane/kg), dar și lucrările terminate, primind hârtie și culori, zahăr, țigări.

Îi descrie cu simpatie pe localnici – femeile și fetele în haine colorate, desculțe, în drum spre piață, duc pe cap legume, fructe sau lapte (3 august 1917); țigani, țigăncile și copiii lor: „acești oameni sunt absolut liberi, nu există niciun Dumnezeu, nicio lege“, „copiii aleargă fără haine“ (20 ianuarie 1918); întoarcerea țăranilor în satele arse, pentru a-și construi noi locuințe – „această țară distrusă“ (18 aprilie 1918). ■

ALBUM ISTORIC

La 29 octombrie se împlinesc 150 de ani de la nașterea reginei Maria.
Îi consacram planșele acestui număr.

*Prințesa
Maria
de Edinburgh...*

... în două ipostaze

*Mama
reginei Maria,
Maria
Alexandrovna,
și de la stânga
la dreapta
cei cinci copii:
Alexandra-Luisa,
Beatrice
Leopoldina,
Maria Alexandra
Victoria,
Alfred Alexander,
Victoria Melita
(Ducky)*

Cu sora ei Ducky (dreapta)

Principesa Maria...

*... și regina, în uniforma
regimentului ei de roșiori*

Cu principele Carol

Regina Maria

Cu regele Ferdinand

Alături de ofițeri de marină

*Suveranii României la Paris,
cu președintele
Alexandre Millerand*

*Privind tablourile
Lenei Constante*

*Pozând
pentru
Milița Petrașcu*

Politica externă a tânărului stat România, format la jumătatea secolului XIX, a fost condiționată de contextul internațional, a cărui prezentare urmează. (Magazin istoric, nr. 4 – 12/2023; 1 – 12/2024; 1 – 9/2025).

SCOLI DE GÂNDIRE ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI

Dr. MIHAIL E. IONESCU

În înțelegerea curentă a științelor politice, debutul sistemului internațional modern urcă la Tratatul din Westfalia (1648), care a pus capăt războaielor religioase din Europa, stabilind obligațiile și drepturile statelor din Vestul și Centrul Europei, cu deosebire în cu-

Tablou de Gerolamo Induno ce înfățișează bătălia de la Magenta, din 4 iunie 1859, în care trupele italiene și franceze au înfrânt pe cele austriece

prinsul Imperiului Roman de Națiune Germană (Primul Reich, desființat de Napoleon în 1806). De altfel, „războaiele religioase” care au incendiat Europa vreme de aproape 150 de ani au fost cele din interiorul lumii catolice generate de imboldul reformei lui Luther la începutul secolului XVI, rezultatul fiind apariția protestantismului de diverse nuanțe, de la luteranism la calvinism sau unitarianism. Pe lângă reprezentanții statelor vestului continentului (și ai Rusiei, putere ortodoxă atrasă însă în război prin jocul alianțelor), Tratatul din Westfalia, care încheia o fază acută și devastatoare a confruntării continentale, anume Războiul de 30 de ani, a fost semnat de aproximativ 300 de entități statale europene (imperii, regate, principate, orașe imperiale etc.). S-a creat astfel „modelul westfalian” de organizare sistemică, întemeiat pe principiul suveranității teritoriale a statelor între granițe stabilite și recunoscute, ai căror lideri asumau o anume confesiune religioasă, prin chiar acest fapt edificând principiul neamestecului în treburile interne, potrivit suveranității statale, ambele respectate și azi în Carta O.N.U.

Nu mai că acest „model” al Westfaliei este considerat de nu puțini experți ca fiind un mit, rezistent pentru că explică ceea ce s-a întâmplat după 1815, la Congresul de la Viena, când la baza gestionării ordinii sistemice europene/globale a fost așezată prin consens o instituție legal decidentă, compusă din mari puteri: „concertul de putere”. Egalitatea, suveranitatea și independența semnatarilor păcii de la Viena au devenit principii ordonatoare sistemic în vederea menținerii cât mai îndelungate a păcii. Din 1815, ordinea internațională a evoluat istoric, schimbându-se în funcție de competiția între marile puteri și modificarea ierarhiei lor de putere, îndeobște după victoria taberei/alianțelor, prin „război hegemonic”. După victorie s-au întemeiat alte instituții/așezăminte de gestionare ale sistemului: la Versailles, în 1919 (securitatea colectivă, organizată potrivit Pactului Ligii Națiunilor); la Paris, în 1947 (sistem girat de O.N.U., creat în 1945, cu Consiliul de Securitate amintind de „concertul de putere” din secolul XIX); din nou Paris, în noiembrie 1990, punându-se capăt Războiului Rece dintre superputerile americană și sovietică, inaugurând gestiunea afacerilor globale prin O.N.U. și, specific spațiului euro-atlantic, prin Organizația de Securitate și Cooperare

Wilhelm I este încoronat la Versailles ca împărat al celui de Al Doilea Reich

în Europa (O.S.C.E.). Fiecare ordine globală este originală, împrumutând din „mitul westfalian” doar principiile organizatorice principale de gestionare, în rest având specificități impuse de sporirea numărului de state, de apariția armei nucleare, evoluția ideologică spre „pacea democratică”, dar și practice, prin departajarea statelor prin evoluție tehnologică și mărirea PIB-ului (care a generat o formă diferită de „concertul de putere”, inițiindu-se prin consens tacit, și nu tratat semnat, unipolarismul, adică hegemonia globală a S.U.A., din 1992 – 1993). Azi, acest ultim model westfalian se află

în plină evoluție, incidente sistemică, mai ales progresele tehnologice (ne aflăm în pragul celei de a cincea revoluții industriale, „era unipolară” fiind socotită o „anomalie” chiar de hegemonul american, din ianuarie 2025), aflându-ne în convulsiile construcției unei ordini multipolare (de sperat fără un război hegemonic generalizat).

De la Viena (1815)

la Versailles (1919) sau de la „concertul de putere” și „Sfânta Alianță” la securitatea colectivă. A dispărut „concertul de putere”, decident sistemic suprem, în urma Războiului Crimeii, încheiat cu Pacea de la Paris (1856), așadar în interiorul clubului marilor puteri a intervenit o schimbare fundamentală față de tratatele din 1815? Este o întrebare rămasă încă fără un răspuns tranșant.

Parte a istoricilor și experților în relații internaționale interpretează că Războiul Crimeii a sancționat prăbușirea ordinii europene stabilite la Viena. Ei se întemeiază

pe faptul că taberele în confruntare în acest război au fost constituite din mari puteri – mai întâi Rusia versus Imperiul Otoman (până atunci în afara sistemului vienez), apoi Rusia versus Anglia, Franța (în interiorul sistemului 1815) și s-a sfârșit cu victoria uneia dintre tabere, care a impus condițiile păcii. Imperiul

Trupe rusești se retrag din fața armatei japoneze

Otoman a devenit membru al „concertului de putere“, ceea ce este o trăsătură nouă, sistemul european depășind Europa și întinzându-se în Nordul Africii și până la Golful Persic, iar Principatele Române și Serbia au intrat în circuitul și pe harta de putere continentală, deși au rămas sub suzeranitatea Porții.

În această interpretare, Congresul de Pace de la Paris din 1856 a însemnat o „nouă ediție“ a ordinii vieneză, diferită în multe privințe, și, fundamental, a deschis calea altei evoluții a afacerilor internaționale. Pe această nouă cale, setul de mari puteri gestionare sistemic s-a dilatat rapid (în 12 ani) prin apariția a două mari puteri, Italia și Germania – cea mai însemnată schimbare realizată cu menținerea balanței de putere pentru echilibrul continental moștenită din vechea ordine veneză. Un alt argument în această interpretare este faptul că, aproape imediat după ce Imperiul Otoman, odată cu întregul Orient Mijlociu, a intrat în „concertul de putere“, efortul de construcție a unor noi mari puteri s-a finalizat în Europa: mai întâi Italia (1859), apoi Germania (1871), ambele în urma unor războaie victorioase împotriva unor componenți ai „concertului de putere“: Italia contra Austriei; Germania, întâi Prusia, contra Austriei, apoi Prusia a învins Franța. Japonia este un caz aparte, victoria sa împotriva Rusiei în 1905 sancționând intrarea în „plutonul“ marilor puteri, unde se mai găsea și S.U.A., care asumase hegemonia asupra emisferei vestice încă din 1823 (doctrina Monroe). Aceste noi mari puteri au devenit ele însele

James Monroe,
președintele S.U.A.

părți constitutive însemnate ale gestionării sistemice a planetei, extinzându-se mai vechiul „concert de putere“ și generând un alt tablou de putere în Europa – cu reverberații globale –, diferit de cel anterior Războiului Crimeii. Nu doar numărul de mari puteri pe harta politică continentală s-a mărit, dar deopotrivă și al puterilor mici și mijlocii – cazul României, Serbiei și Muntenegrului, apoi și al Bulgariei și Albaniei –, ambele măriri sporind complexitatea sistemului, dotat astfel cu o fizionomie diferită de cea veneză. Funcționarea lui pentru încă mai bine de 50 de ani, așadar

fără un „război hegemonic“, a fost posibilă grație menținerii balanței de putere continentale, prin înfrângerea aplicată Rusiei, aspiranta la hegemonie în Europa, și măsurilor în consecință decise prin Pacea de la Paris, din 1856. Între măsurile de zăgazuire a Rusiei trebuie menționate două foarte importante, anume demilitarizarea Mării Negre, astfel fiind serios îngăduită aici ca prezență navală și slăbind presiunea de putere către bazinele Mediteranei, precum și „primirea“ Imperiului Otoman în Europa, de acum marșul rusesc spre Strâmtoarea Dardanelelor nemaifiind un dosar bilateral ruso-otoman, ci unul al balanței de putere continentală. Următorul război ruso-otoman, din 1877 – 1878, la care a participat și România alături de Rusia, a trebuit „aprobat“ de „concertul de putere“. Imperiul Otoman desfășurase o politică genocidară în Balcani și transformase peninsula într-o zonă de turbulență geopolitică cu extensii sistemice.

Există însă un indiciu de natură strict economică, ce joacă în favoarea acestei teze a autonomiei celor două ordini europene/globale: înainte și după Războiul Crimeii. Economisti de mare

Imagine, simbol al bunăstării din secolul XX...

prestigiu (Bradford Delong, cu a sa *Slouching towards Utopia. An Economic History of the XXth century*, tradusă și în românește cu titlul *Drumul către utopie. O istorie economică a secolului XX extins. 1870 – 2010*) evaluează că în acest „secol lung” omenirea a străbătut un drum rapid de la sărăcie endemică globală la stadiul de azi, în care o însemnată parte din populația lumii duce o viață mai îmbelșugată decât împărații de odinioară. În demonstrația sa, economistul arată cum s-a ajuns la această performanță fără precedent istoric, evidențiind însemnătatea anilor 1870 în istoria universală.

Atunci când prințul Carol I-a abordat pe cancelarul prusian Otto von Bismarck (1866) în privința eventualei acceptări a invitației de a deveni domnitorul României sub suzeranitatea Porții, cancelarul i-a răspuns pozitiv, îndemnându-l ca, fiind pe tronul românesc, „să declare printr-o scrisoare țarului Alexandru că el considera Rusia drept cel mai puternic sprijin al României”. Mai mult, cancelarul menționa încă holteiului Carol să se gândească la „o eventuală alianță cu o prințesă înrudită cu familia țarului”. Despre Austria, alt imperiu adversar al statului român, Bismarck îl încredința că nu are a se teme pentru că se va ocupa el, în același an Prusia câștigând întâietatea în lumea germană prin victoria împotriva austriecilor de la Königgrätz și demarând făurirea rapidă a Germaniei ca mare putere europeană (1870 – 1871).

... în care economistul Bradford Delong consideră că mulți oameni trăiesc mai bine decât regii perioadelor anterioare

Distanța dintre acest sfat al lui Bismarck și inițiativa aceluiși cancelar în 1883, când a cerut regelui Carol să se alieze cu Austro-Ungaria, este uriașă, relevând o altă dinamică sistemică în Europa, „concertul de putere” din 1815 scindându-se definitiv în tabere concurente. România independentă a semnat un tratat secret cu Austro-Ungaria în 1883, la care va adera Germania, rămas valabil până în august 1916, stipulând intrarea în război de partea Austriei, dacă aceasta va

fi atacată de Rusia sau Serbia. Acest tratat reflecta nu doar o vastă răsturnare geopolitică a raporturilor sistemice din cadrul „concertului de putere” – Bismarck temându-se după clădirea celui de Al Doilea Reich în 1871 de o revanșă a Franței aliată cu Rusia –, dar mai ales o evoluție neașteptată a economiei globale. Potrivit lui Bradford Delong, trei factori apăruiți și dezvoltăți în anii 1870 au demarat incredibila creștere economică globală în amintitul „secol lung”: „emergența globalizării, apariția laboratoarelor de cercetare și a corporației moderne”. Astfel vor fi determinate schimbări care vor scoate

umanitatea din sărăcia în care s-a zbatut anterior, ceea ce e de presupus că nu putea avea loc în angrenajul unui sistem vechi de aproape un secol, cum era cel vienez. Competiția sistemică demarată de Războiul Crimeii, care înainte de acesta era cantonată geopolitic la cuceriri și extensii coloniale, va hrăni această incredibilă evoluție economică, facilitată de construcția în acei ani a marilor căi de legătură globale (Canalul de Suez, Transsiberianul etc.) sau de explozia descoperirilor științifice. Neîndoind, lumea după 1870 nu mai este la fel ca înainte.

O altă interpretare a evoluției sistemice în secolul XIX, girată îndeosebi de diplomatul american Henry Kissinger și alți experți ai școlii americane de relații internaționale (J. Ikenberry, K. Waltz, J. Mearsheimer, C. Layne etc.) susține

Henry Kissinger

Bătălia de la Königgrätz

că, odată cu Războiul Crimeii și consecințele sale, ordinea vieneză nu a fost înlocuită, ci a continuat să existe cu amendări determinate de evoluțiile intervenite. Între argumentele acestei teze se găsește realitatea că, la nivel continental, conclavul marilor puteri a continuat să existe, adăugând pe cele cu acest statut post-1856 (locul Prusiei fiind luat de Germania, dar Imperiul Otoman și Italia fiind noi membri), întrunindu-se în cazuri de maximă gravitate sistemică pentru a gestiona afacerile internaționale, ca să împiedice izbucnirea unor războaie generalizate. Așa s-a întâmplat, de pildă, cu Congresul de la Berlin din 1878, care a amendat pacea ruso-otomană de la San Stefano, după războiul ruso-otoman din 1877 – 1878, sau reuniuni de soluționare a unor crize coloniale (a Marocului, 1907), sau în cursul războaielor balcanice (1912 – 1913). Este drept că menținându-se formatul acomodat realităților, întrunirea „concertului de putere” avea loc de cele mai multe ori la nivel de ambasadori, care agreau o poziție comună, în alte cazuri apelându-se la alte soluții de reprezentativitate. Din anii '80 ai secolului XIX, odată

cu formarea alianței Puterilor Centrale prin acorduri secrete, cunoscute/bănuite totuși în lumea diplomatică internațională, poziția actorilor în aceste „congrese” contura permanent o înfruntare între cele două orientări geopolitice: cea reprezentată de puterile Europei de mijloc, care odată cu emergența Germaniei în anii '70 se schimba de la menținerea „balanței de putere” continentale către una hegemonică; a doua, compusă din Franța, dornică după 1870 – 1871 să răzbune înfrângerea, tot mai mult apropiată de Rusia, care ar fi putut furniza un al doilea front în Estul Europei pentru eventualitatea revanșei, adăugându-se în final o Anglie în expectativă, dar tot mai temătoare de forța navală germană.

Un argument al acestei teze este foarte important pentru subiectul nostru. Anume faptul că Pacea de la Paris nu a schimbat din temelii întregul sistem european, chiar dacă a deschis un drum larg reformatării lui planetare. Astfel, s-au menținut cadrele ordinii vieneze, întărite chiar ori amendate în așa mod, încât să zăgăzuiască o reluare a pușcelor expansioniste ale Rusiei. Războiul Crimeii fusese purtat

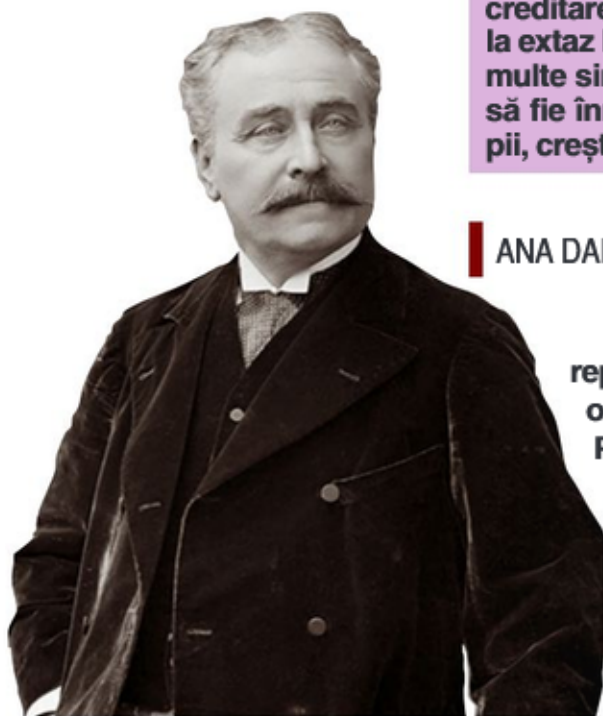
tocmai pentru evitarea împărțirii Imperiului Otoman și menținerea integrității lui, astfel că relațiile unor noi entități statale europene, anume cele creștine aflate în legături speciale cu Poarta, au dobândit un statut diferit față de cel anterior, iar Rusia a trebuit să renunțe la protectoratul asupra creștinilor din Imperiul Otoman. Mai mult decât atât, Moldova și Muntenia erau puse sub umbrela de securitate a „concertului”, dobândind statut sistemic de neutralitate, pavază redutabilă față de un comportament nelegal/agresiv al Imperiului Otoman sau Rusiei. Era un statut de semi-dependență sau semi-independență, care pe de o parte a amplificat evoluția către deplina neatârnare (desființarea „compromisului imperial” româno-otoman, care data din secolul XV). Imperiul Otoman a căutat să-și mențină statutul de hegemon la sud de Dunăre, fără a recurge la compromisuri acceptabile, ceea ce a dus la războaie repetate (1877 – 1878; 1912 – 1913) și la tensionarea relațiilor internaționale europene.

În această lume complexă, nici azi scutită de interpretări opuse, în funcție de mentalul național și dominantă științifică – expertiza anglo-saxonă aderă, de pildă, la teza hegemoniei sistemice a Angliei între 1815 și 1914, pe când pe continent, mai ales specialiști francezi, se plasează Războiul Crimeii ca punct de inflexiune al acestui interval –, era chemată să-și atingă obiectivele marii strategii, asumate prin divanele ad-hoc, România modernă, apărută în ianuarie 1859.

(Va urma)

CÂND CEI IUBIȚI I-AU PIERIT, ȘI-A DEDICAT VIAȚA CELORLALȚI

● La 17 ani, angajat la Bursă ● Decorat de Spania ● Inventator al sistemului de creditare pentru micii întreprinzători ● De la extaz la agonie, doar un pas ● A ridicat multe sinagogi, doar-doar i se va permite să fie înmormântat alături de soție și copii, creștini ● Pasionat de Napoleon

ANA DARIE

Pentru Bordeaux, veacul al XIX-lea a reprezentat intrarea într-o lume nouă, o epocă de înflorire și modernizare. Portul a preluat rolul de motor al economiei întregii urbe, susținut de importante amenajări tehnice, dar și de dezvoltarea transportului pe căile ferate și de industria construcțiilor navale.

Noi ținte comerciale devin din ce în ce mai accesibile, atât cele două Americi sau țările

Europei nordice; se multiplică și schimburile cu zonele coloniale, precum Africa de Nord sau cea sub-sahariană, Antilele, Indochina, Noua Caledonie și îndepărtata China.

Acest dinamism a avut un efect considerabil asupra economiei orașului, dezvoltându-se mai ales industria alimentară, tocmai datorită prezenței produselor coloniale. Străzile orașului deveneau din ce în ce mai animate de prezența vânzătorilor ambulanți și artizani.

Pe acest fundal, la 23 iulie 1825, în familia mixtă Iffla, iudeo-marocano-spaniolă, care sosise din Maroc undeva prin veacul al XVIII-lea, s-a născut Daniel. Tatăl, Izaac, comis voiajor (venit pe lume la

Bordeaux, în 1797) era căsătorit doar de doi ani atunci când i s-a născut băiatul. A fost botezat după bunicul patern.

Interesant este că numele de familie Iffla are o semnificație specială: este derivat din

termenul arab *falaha*, care se poate traduce prin „va reuși”. Și într-adevăr, povestea lui Daniel chiar a fost una de succes!

Nici nu trecuse de adolescență, când tânărul a părăsit orașul natal și s-a îndreptat spre

Paris. Inițial, fusese și dorința familiei, care spera ca fiul să își continue studiile în Capitală. Însă nu acesta a fost și visul lui Daniel. El era atras de oraș, deoarece era sigur că acolo îi era locul, în mijlocul acțiunii. La 17 ani îl găsim deja angajat la bursă, băiat bun la toate, gata oricând să livreze mesaje peste tot în oraș.

Cu o minte ascuțită, atent și fin observator al lumii finanțelor, cu un fler special și o ușurință aparte de a lega prietenii, Daniel Iffla a știut să aleagă alianțele perfecte pentru a urca rapid în ierarhia bancară. S-a inspirat din metodele evreilor sefarzi – comunitate de care era legat prin rădăcinile familiei –, membrii obișnuiți ai elitei economice din Europa Occidentală. A reușit astfel să fie angajat la o cunoscută societate bancară a timpului din Paris, *Caisses des actions réunies* (Fonduri de acțiuni combinate), înființată și condusă de influentul bancher și om de presă Jules Mirès (1809 – 1871), alături de jurnalistul Moïse Polydore Millaud (1813 – 1871). Acolo, prin investiții abile, a început să strângă o avere considerabilă, mizând constant pe cărți câștigătoare, precum speculațiunile bursiere sau piața imobiliară. Unul dintre marile sale pariuri – investiția în căile ferate spaniole – avea să îi aducă nu numai câștig financiar, ci și recunoaștere internațională, statul vecin acordându-i Crucea Ordinului „Isabela Catolică” (decorație instituită la 14 martie 1815 de regele Ferdinand al VII-lea; inițial, ea era menită

Camera soției a rămas neschimbată

să îi recompenseze pe cei care apăraseră posesiunile spaniole din America, în timpul mișcării conduse de Simon Bolivar; ulterior, avea să fie acordată tuturor celor care au acționat în beneficiul Spaniei).

Odată ce a strâns avere și s-a impus în lumea bancară, Daniel Iffla a dovedit nu numai că avusese fler ca investitor, ci și că gândirea sa financiară era una de viitor. În literatura de specialitate, este considerat inventator al sistemului de creditare pentru micii antreprenori.

Succesul financiar i-a permis apoi să viseze, la propriu,

cu ochii deschiși. Nu a avut nicio temere să îi ceară mâna femeii de care era îndrăgostit: Léonie Carlier (1836 – 1855), prea-frumoasa fiică a unui bogat antreprenor. Nici măcar diferențele religioase (ea, romano-catolică; el, evreu) nu i-au împiedicat pe cei doi să-și unească destinele, în iunie 1854. Vestea că tânărul cuplu avea să aibă în câteva luni copii l-a făcut pe Daniel să creadă că soar-

ta îi oferise totul...

Dar de la extaz, la agonie a fost doar un pas! Un an mai târziu, Léonie avea să moară pe când încerca să aducă pe lume gemenii cuplului. Și ei s-au născut fără viață... Daniel a pierdut, într-o clipă, totul...

Viața i s-a schimbat radical. Lumea finanțelor a început să nu-l mai intereseze. Mediul artistic și, totodată, cercul oamenilor de știință l-au atras ca adevărați magneți. Și asta deoarece făcea parte din categoria celor care considerau că atât artele frumoase, cât, mai ales, știința pot schimba lumea

Château de Malmaison

– primele, e adevărat, prin procese mult mai îndelungate, în timp ce a doua, printr-o ajutorare financiară constantă și serioasă, ar putea să ducă sarcina la capăt mult mai rapid.

Iubirea pentru Léonie avea să-i rămână întipărită pe vecie în suflet. După cum a mărturisit una dintre secretare, citată într-un studiu de istoricul și muzeograful Céline Meunier, a lăsat neschimbată camera soției atâta vreme cât a trăit. Și nici nu s-a mai recăsătorit...

Și, dacă nu ar fi fost de ajuns, o altă enormă povară a trebuit să o care în suflet: faptul că nu putea să obțină permisiunea, din partea autorităților religioase evreiești, de a fi îngropat alături de trupurile soției și ale gemenilor. La acea vreme, un israelit trebuie să odihnească doar în locurile de veci dedicate, separate printr-un zid de creștini; ceea ce erau atât soția, cât și copiii. Cei trei au fost îngropați în Bordeaux. Oricât de multe sinagogi a finanțat și a ridicat neconsolatul Daniel prin întreaga Franță, nimic nu a funcționat. A trebuit să treacă peste trei decenii pentru ca lucrurile să se schimbe, mai ales datorită exonerării, în 1906, a căpitanului Alfred Dreyfus, acuzat de trădare. Trupurile soției și gemenilor au fost transportate la Paris și înhumate în cavoul pe care el l-a ridicat în cimitirul Montmartre.

A început însă să se preocupe din ce în ce mai mult de cei ocoliți de șansă. De pildă, pentru a oferi locuitorilor apă

Parisul în vremea asediului german din 1870

potabilă, a donat autorităților din orașul natal instalații pentru fântâni publice – așa-numitele sisteme Wallace, denumite după filantropul britanic Richard Wallace (1818 – 1890), un gen de țâșnitoare, devenite rapid extrem de populare, mai ales în rândul claselor sărace și al copiilor. Tot în Bordeaux a creat și un adăpost de zi pentru cei nevoiași și lucrătorii bătrâni și neputincioși, organizat pe un ponton ce staționa la chei. Acolo era primit oricine avea nevoie de un pahar de ceai și o strachină de mâncare, indiferent de sex sau religie.

Anul de mare cotitură a fost 1861. Oarecum pentru a rupe orice legătură cu trecutul care îl bântuia, și-a dorit schimbarea numelui de familie. Și nimeni nu l-a putut împiedica, nici de data aceasta. A devenit, prin decret imperial, la 24 august 1861, Osiris. Istoricii par să considere la unison că noul nume nu ar avea de-a face propriu-zis cu zeitatea egipteană – era porecla cu care mama își alintase, în copilărie, odrasla.

Cu o nouă identitate, Osiris s-a transformat și într-unul dintre cei mai cunoscuți filantropi ai epocii. Restaura monumente și morminte ale unor personaje căzute în uitare, acorda burse de cercetare.

„Poate fi considerat prototipul unui mecena modern și, totodată, un om al acțiunii” – considera jurnalistul și biograful francez Pierre Assouline (autor al unei interesante cărți

dedicate operelor sale de caritate, *Le dernier des Camondo*, Ultimul din clanul Camondo, 1999 – Camondo fiind una dintre cele mai cunoscute familii de origine iudaică, cu implicații

Statuia Ioanei d'Arc, realizată de sculptorul Emmanuel Frémiet

atât în lumea finanțelor, cât și a filantropiei). „Această latură a sa a izvorât din tradiția iudaică a conceptului de caritate (*tzedakah*), dar, totodată, și din valorile republicane, în care credea, și din dorința de a-și etala bogăția, nivelul la care ajunsese.“

Unul dintre cei mai mari admiratori ai lui Napoleon din vremurile acelea, Osiris a intrat și mai mult în atenția lumii când, în 1896, a cumpărat Chateau de Malmaison, fosta reședință privată a împăratului și a lui Joséphine de Beauharnais, care fusese scoasă la licitație. Era o adevărată ruină și părea că nimeni nu dorea să se implice într-o asemenea posibilă capcană financiară. Licităția intrase în impas... Dar, în ultimul moment, Osiris a ridicat mâna și a oferit suma cerută. Stupoarea a fost generală. Dar nu atât de mare cât urma să fie, câțiva ani mai târziu, când, după ce supervizase, minuțios, procesul de restaurare, filantropul a decis să ofere proprietatea statului (1903). Cu două condiții: mobilierul original să fie readus în palat, iar un pavilion special, ce avea să poarte numele său, să expună permanent eclectica sa colecție de obiecte de artă (printre care, un tablou semnat de van Dyck, portrete ale personalităților istorice, porțelanuri chinezești sau faianță italiană) și de artefacte napoleoniene, pe care le strânsese de-a lungul vieții.

Nu a fost singurul act de extremă generozitate pentru statul francez. Pe fundalul războiului cu Germania, în 1870, a trimis Ministerului de Război o sumă importantă, întru ajutorarea văduvelor și orfanilor de război. În timpul asediului Parisului

Daniel Iffla

(toamna aceluiași an), a pus la dispoziția primarului de arondisment toate locuințele pe care le deținea pentru a putea fi adăpostiți refugiații sau a organiza cantine.

In Nancy, în 1889, a subvenționat ridicarea unei statui ecvestre reprezentând-o pe Ioana d'Arc, executată de sculptorul Emmanuel Frémiet (1824 – 1910), pe care îl admira foarte mult. Aceluiași oraș i-a dăruit un institut dedicat studierii antiserurilor (un gen de ser sanguin, fie de origine umană,

fie non-umană, care conține anticorpi, administrat cu scopul de a oferi imunitate pasivă față de unele boli), dar și o creșă. Prin intermediul Sindicatului jurnaliștilor parizieni a subvenționat acordarea mai multor premii pentru recompensarea operelor literare remarcabile. Unuia dintre cele mai cunoscute stabilimente spitalicești din Paris i-a construit un bloc operator.

În 1902 a acordat o sumă considerabilă oficialităților din Lausanne menită a ajuta construirea unui monument închinat eroului național Wilhelm Tell. La moarte, prin testament, a lăsat alți bani pentru ridicarea, acolo, atât a unei sinagogi, cât și a unei capele în memoria lui Tell. Un arhitect (Georges Epiteaux, 1873 – 1957) și un pictor (Ernest Biéler, 1863 – 1948) celebri au primit sarcina. În 1917, în plină conflagrație mondială, capela a fost inaugurată, însă, pentru protecție, frescele au fost adăpostite în Palatul de Justiție.

Institutul Pasteur a fost, de departe, beneficiarul principal al generozității lui Osiris. La moarte, survenită la 5 februarie 1907, a lăsat aproape întreaga avere științei. Gestul era explicat în testament: „Întotdeauna am fost

Claude Debussy și Rosalie Lilly Texier

ghidat de o pasiune puternică de a promova descoperirile științifice care ar putea ajuta la atenuarea suferințelor altora. Prin prezenta, las moștenirea mea universală și responsabilitatea pentru execuția ei memoriei marelui Pasteur, unul dintre cei mai minunați și demni reprezentanți ai țării mele.”

Mulți dintre contemporani și istoricii de mai târziu au recunoscut că motivul ar fi fost unul mult mai... uman. Bătrânul Osiris era pur și simplu oripilat de comportamentul nepoatelor, în special a Emmei Léa Moyse (1862 – 1934), o cunoscută cântăreață a epocii. A fost forțată de familie să se căsătorească la o vârstă fragedă (17 ani) cu bancherul de origine rusă Sigismond Bardac (1856 – 1919). Situație aproape imposibilă pentru strălucitoarea Emma, o adevărată femeie de lume, sofisticată și pasională. Curând avea o aventură extra-conjugală. În 1892, îl întâlnea pe pianistul și compozitorul Gabriel Fauré (1845 – 1924), de care avea să fie vrăjită pe dată. Au petrecut o vară pasională, în amintirea căreia compozitorul – căsătorit de aproape un deceniu cu Marie – a și creat un ciclu de nouă melodii după poeziile lui Paul

Portret realizat de Edouard Bisson, în 1897

Verlaine cu același titlu, *La Bonne chanson* (Cântecul bun).

După câțiva ani, undeva prin octombrie 1903, fiul Emmei Léa, Raoul, care dovedise înclinare spre pian și lua lecții de la Claude Debussy, hotărâ să-și prezinte mama maestrului. Întâlnirea a lăsat urme adânci. Fermecați unul de celălalt, cei doi au început o poveste de dragoste care a șocat marea majoritate a celor apropiați compozitorului, după cum sublinia Gillian Opstad, autorul unei recente lucrări dedicate subiectului (*Emma and Claude Debussy*

– *The Biography of a Relationship*, Emma și Claude Debussy – Biografia unei relații, 2022). Cu toate că păreau atât de diferiți, iubirea a trecut peste toate piedicile. Emma a divorțat la 4 mai 1905; Claude (căsătorit din 1899

cu manechinul Rosalie Lilly Texier, pe care o considerase cea mai frumoasă femeie, aproape precum o zână din poveste), la 2 august, același an. Și cum Parisul nu prea îi vedea cu ochi buni, cei doi îndrăgostiți au plecat în Anglia. Pe atunci, Emma era însărcinată, iar, la 30 octombrie, avea să vină pe lume Claude Emma Debussy, alintată Chouchou. Trei ani mai târziu, la 20 ianuarie 1908 (la aproape un an după moartea unchiului Osiris), legătura dintre ei avea să fie și oficializată. Din păcate, mariajul nu a fost unul așa cum și l-ar fi dorit. Nepoata lui Osiris și-a dovedit încă o dată caracterul dificil. Era bolnăvicioasă, nu prea îi acorda lui Claude sprijinul și afecțiunea cu care era obișnuit din perioada petrecută cu Lilly. Nu-și ascundea crizele de nervi, momentele în care își dorea separarea... Claude a rămas, până la moarte, cu inima frântă, înfruntând, cu stoicism, scenele soției, după cum avea să scrie, la un moment dat: „În viața de zi cu zi, mă împiedic și de cea mai mică pietricică, pe care un alt bărbat ar trimite-o cât mai departe cu o simplă lovitură de picior.”

Pentru întreaga operă filantropică, statul l-a recompensat pe Osiris, în 1905, cu Ordinul național al Legiunii de Onoare. Apoi, încetul cu încetul, personalitatea lui Osiris a căzut în uitare. Abia după trecerea în noul mileniu, francezii și l-au reamintit: în 2006, un bust și o stelă comemorativă au fost inaugurate în parcul Institutului Pasteur, iar în 2011, în muzeul castelului Malmaison, publicul a putut să viziteze pentru prima oară colecția sa, pe care, prin testament, o lăsase moștenire țării. ■

Debussy cu Chouchou

ALEXANDRU SOCEC DESPRE PRINCIPESA MARIA

PETRE OTU

Principesa Maria

Încă de la sosirea în România, în 1893, o țară străină și depărtată, pentru a asigura continuitatea dinastiei instituite în 1866 (în condițiile în care Carol I și Elisabeta au avut doar o fată, decedată la 3 ani și jumătate) și, implicit, a statului, perechea princiară, Ferdinand și Maria, a făcut obiectul unei atenții speciale din partea înaltei societăți românești. Scopul era, pe de o parte, a intra în grațiile Curții Regale pentru imaginea proprie și, de ce nu, pentru eventuale alte beneficii, iar pe de altă parte pentru a contribui la acomodarea familiei princiare cu realitățile românești.

Între cei care s-au aflat în preajma cuplului princiar de la sosirea în țară s-a aflat și Alexandru Socec (Magazin istoric, nr. 8/1999, 1/2015). S-a născut la 17 august 1859, în București, tatăl său fiind celebrul librar și editor I.V. Socec. Tânărul Socec a fost trimis la studii în Austria, Germania și apoi în Franța, fără a le definitiva pe cele universitare. Nemulțumit, tatăl l-a înscris la Școala de subofițeri de la Mănăstirea Dealu, pe care a urmat-o în anii 1880 – 1882 și la absolvirea căreia a fost înălțat sublocotenent. Potrivit reglementărilor epocii, absolvenții acestei instituții de învățământ militar, dacă aveau liceul (sau echivalentul lui) finalizat, erau avansați în corpul ofițerilor. A fost coleg cu viitorul mareșal Alexandru Averescu, acesta fiind în anul doi. Și-a completat studiile militare la Școala militară de cavalerie la Viena (1883 – 1885). A avut o carieră remarcabilă, avansând până la gradul de general, obținut la 1 aprilie 1913.

În prima parte a campaniei din 1916, în calitate de comandant al Diviziei 2/5 Infanterie, a fost implicat într-un incident dureros în bătălia Bucureștilor. A fost acuzat de „părăsire de post”, judecat, condamnat și degradat în fața trupe, în februarie 1917, pe platoul din Copou (Magazin istoric, nr. 8/1998). Deși procesul său a fost rejudecat, iar acuzația infirmată, a rămas cu onoarea pătată, ultimii ani de viață (a murit în 1928) trăindu-i în marginalizare.

Alexandru Socec, locotenent și apoi căpitan, a fost ofițer de ordonanță al principelui Ferdinand timp de un an (aprilie 1889 – aprilie 1890). A rămas în apropierea acestuia, inclusiv după căsătoria cu principesa Maria. Momentul de ruptură cu familia princiară s-a produs la începutul anului 1894, Alexandru

Socec fiind participant activ la protestul ofițerilor din cavalerie, ceea ce l-a pus în disponibilitate. Grație eforturilor tatălui său și relațiilor pe care le avea în societatea bucureșteană, a fost reprimat în armată. Revenit în țară de la Paris, în răstimp de zece zile a fost mutat de trei ori: Ploiești, Botoșani și Slobozia. După acest episod, prezența sa la Palat și contactul cu acesta au devenit mai rare.

Iată în continuare câteva notații ale lui Alexandru Socec, din Jurnalul său, întins pe mai bine de 60 de ani, despre principesa Maria, în primul an de la venirea ei în România. Menționăm că am respectat originalul, întreruperile din text fiind marcate. Precizările noastre sunt în paranteze drepte.

Generalul Socec...

Ianuarie. De când s-a însurat prințul Ferdinand bate alt vânt în Palat. Noua noastră principesă este de o drăgălășenie înălțătoare; n-are nici 18 ani împliniți. La primirea ce li s-a făcut la Palat am fost și noi invitați, eram unul din întâii ofițeri care i-am fost prezentați și cu Susie [soția lui Socec] a legat repede o prietenie sinceră. S-a hotărât

ca pentru prima oară să facă o nuntă românească în București, cu 34 perechi însurăței din fiecare județ. Regele Carol a întocmit personal lista celor 34 de nuni, care să asiste perechea lor în Biserica Sf. Spiridon. Lui Susie și mie mi-a revenit marea cinste de a cununa perechea Râmnicului Vâlcea. Data acestor cununii nu s-a fixat, numai numele celor 34 de perechi aleși personal de M.S. regele [...]

18 februarie. Principesa nu dansează bine, nu cunoaște decât valsul greoi german; m-a rugat ca s-o învăț dansurile obișnuite la noi [...] pe care nu le știe deloc.

22 februarie. Am aranjat o serie de mici serate de 15 – 20 perechi la Palat, la mme Cesianu, la Gr. Sutz, la mme Hélène Pherechide și la G.G. Cantacuzino, unde ne întâlnim, supăm și facem jocuri de societate. Principesa Maria este de o naivitate, are apăsări admirabile și este cu toată lumea de o gentileță aleasă. Prințul și principesa se adoră – este o pereche dumnezeiască. Regele Carol nu pierde nicio ocazie pentru a fi amabil cu principesa. Ei vorbesc împreună englezește, chiar cu prințul Ferdinand, care

nu vorbește bine limba engleză. Dar am observat că și principesa face greșeli când vorbește englezește. În general, în afară de călărie și ceva pictură, nu se simte o educație culturală prea dezvoltată.

15 aprilie. Se știe că A.S.R. principesa ar fi gravidă. Regele a interzis dansurile și mai cu seamă călăria. Ar fi o adevărată fericire să avem un prințisor. [...]

14 mai. Palatul Cotroceni se reconstruiește complet; se mărește cu o aripă care dă spre șoseaua grădinii botanice. Prințul va primi o curte specială, însă adjutanții săi vor fi detașați de la serviciul regelui. Șeful casei militare a prințului a fost numit colonelul adj. Ales Robescu și dama de onoare dna Marie Cesianu, iar lt.col. Coandă este detașat la Palat ca adjutant princiar. Șeful casei militare este generalul [Matei] Vlădescu.

25 mai. Se fac multe excursiuni cu AALLRR, însă patrulele călări, spre marea desolare a principesei, au fost anulate. În scurtul timp de când este principesa în țară, ea a reușit să fie adorată de toată lumea, căci nu numai că este frumoasă, dar ea are un șarm deosebit, o dulceață și o naivitate cu vorba ei care captează toată lumea.

1 iunie. Împrejurul principesei s-a format o „clacă” care vrea să facă accesul altor muritori, dacă nu imposibil, dar foarte greu. În primul rând sunt cei de la Palat care formează o barieră; în al doilea rând damele oficiale – ministresele și ale

... și soția

câtorva generali; bineînțeles că și eu cu Susie nu eram bine văzuți de „clică”; n-am realizat înainte de a simți pulsul principesei. Mai era a treia categorie de dame care aveau aerul să se puie cam pe același picior cu principesa; erau „princesele noastre”.

Cu venirea în țară a principesei s-a format o mare recoltă de principii și principese la noi, care până atunci lăseau acest „predicat” la două – trei familii – beizadelei Mitică, beizadelei Grigore Sturza-Vițelul și lui Sutzu din strada Colțea. Acum au început și Ghiculești, Știrbey, Sutzo, Sturza-Mavrocordat, Roznoveanu, Caradja, Mavrogheni, Moruzzi, Calimachi, plus conții Văcăresco, Filipescu etc., etc. să-și etaleze blazonul. Or, nu știu cine, dar presupun că chiar regele a dat principesei explicațiuni și mi-a spus: Cine sunt dintre atâtea prinț, prințese veritabil[e]?

Eu i-am spus: Alteță, toate sunt de foarte bune familii, boieri de neam, cari se pot compara cu cele mai vechi familii din străinătate, însă portul titlului este interzis la noi și numai tolerat. Unii sunt foarte mulțumiți dacă li se spune „prinț”, dar cea mai mare parte nu mai țin la titlu, numai în străinătate.

Principesa mi-a spus următoarele cuvinte: „Ce nu-mi place este că multe dame bătrâne, ministrese și generălese caută să mă separe de tineretul societății”!!! Asta era apă pe moșia mea: Alteță, nu puteți neglijă garda veche, dar după câteva fraze îi puteți lăsa la bufet. Alteța voastră va trăi cu această generație, de ea aveți nevoie, cu ea trebuie să faceți legături trainice. Cei de la Curte sunt schimbători [...]

Principesa este extraordinar de deșteaptă, își dă imediat de toate seama. Ea zice:

– Eu trebuie să plac, trebuie să fac sacrificii, noi trebuie să jucăm teatru, dar mai am timp până la teatru.

Este adevărat că principesa nu neglijează pe nimeni, are un cuvânt amabil sau un surâs sau o glumă pentru fiecare. Sunt convins că principesa va juca un rol la noi în țară. El este mult mai stângaci. Așa găsește cuvintele, dar în schimb întrebuințează o mimică foarte variată: enorm pierde prințul dacă este în apropierea regelui. Poate

„Acea care cred că regele Ferdinand este prost se înșală amarnic!”

cu timpul să se mai facă sub influența regelui.

În decursul anilor, Alexandru Socec nu și-a schimbat opinia despre principesa Maria. La urcarea lui Ferdinand pe tron, generalul nota:

5 octombrie 1914. Noul rege Ferdinand s-a urcat pe tronul României în momente grele, dar eu nu mă tem de vreo complicație neprevăzută, pentru că am încredere în inteligența reginei Maria. Regina Maria are o inteligență practică englezescă, amestecată cu șiretenia și iscusința celor de la Saxa-Coburg-Gotha. Dublu din acest neam are cui semăna!

Acea care cred că regele Ferdinand este prost se înșală amarnic! Nu este prost deloc, din contra, el are multe cunoștințe, este enorm de șiret și are o enormă putere de a se prefăce; el singur mi-a spus că știe să joace teatru, plânge când vrea. [...] Ce-i lipsește este o voință energică, care nu trebuie confundată cu încăpățânarea, însă energia o are regina Maria pentru amândoi.

În finalul acestor rânduri, pentru a închide cercul, redăm și aprecierile reginei Maria când a aflat despre degradarea generalului Socec în capitala Moldovei.

Iași, miercuri 8/21 februarie [1917]

Zi de melancolie oribilă, fiindcă se pare că astăzi a fost degradat în public bietul Socec. Socec! Socec simpaticul, grăsunul, zâmbitorul, priceputul, a trebuit să îndure umilința publică sub ochii întregului Iași, când

i-au smuls galoanele și l-au îmbrăcat în haine de deținut, condamnat la cinci ani de muncă silnică [...]. Îl cunosc pe Socec de când am venit în țară, mereu zâmbitor, era foarte spilcuit, bogat, plin de succes, tipător de mulțumit de sine și de viață, și de soartă, și de omenire. Cei mai buni cai, cea mai bogată nevastă, cel mai larg zâmbet, cea mai lăudăroasă limbă, prieten al copiilor, mare mănăcioc, mare băutor, mare fumător, mare vorbăreț, mereu plecat în străinătate cu tot felul de însărcinări, un om pe care nu l-am apreciat niciodată, dar care era un tovarăș din zilele mai fericite și mai luminoase – și să sfârșească astfel... ■

Perechea princiară

ORAȘUL ROMAN ÎN VREMEA RĂZBOIULUI AUSTRO-RUSO-OTOMAN

SORIN GRUMUȘ

Prințul Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld, născut la 26 decembrie 1737, a fost feldmareșal în armata austriacă. În timpul războiului ruso-austro-otoman dintre anii 1787 – 1792, a comandat un corp de armată care a ocupat Moldova. În perioada războiului, administratorii districtului Roman – von Oechsner, Freyherr von Metzburg și von Raab – au redactat și înaintat agenției consulare austriece de la Iași o serie de rapoarte. Corespondența diplomatică și rapoartele consulare au fost întocmite în limba germană.

*Prințul Friedrich Josias
de Saxa-Coburg-Saalfeld*

În momentul izbucnirii războiului austro-ruso-otoman (1787 – 1792), Prințul Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld era general de cavalerie și comandant general al Galiției și Bucovinei. Într-un raport întocmit la 26 noiembrie 1788 de Freyherr von Metzburg, către superiorul său din Ministerul Afacerilor Străine, se menționa că prințul Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld și-a stabilit cartierul general în garnizoana Roman. La 24 septembrie 1789, prințului Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld i s-a născut în orașul Roman un fiu nelegitim, pe nume Friedrich, din relația acestuia cu o localnică de rând, Therese Stroffek, fiica unui pădurar ceh, care îi era cameristă. Deși prințul s-a căsătorit cu Therese Stroffek și și-a recunoscut fiul, el a fost exclus din linia de succesiune Saxa-Coburg-Saalfeld, din cauză că s-a născut în urma unei căsătorii morganatice. Friedrich a fost înnoobilat de împăratul austriac Francisc I la 28 august 1807, la vârsta de 18 ani, cu numele „von Rohmann“ (de la Roman). Această înnoobilare timpurie a unicului său fiu poate fi considerată ca un gest de bunăvoință făcut de împărat bătrânului prinț, în semn de prețuire, mai cu seamă că Friedrich nu ar fi putut niciodată să devină moștenitor legitim al tatălui său.

La începutul lunii iunie 1789, corpul de armată austriac al prințului Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld s-a unit cu forțele țariste și împreună cu Corpul III Armată de sub comanda generalului Aleksandr Suvorov i-au învins pe otomani în bătăliile de la Focșani și Râmnicu Sărat. În urma victoriei de la Mărtinești pe Râmnic, 22 septembrie 1789, împotriva unei armate otomane mult mai numeroase, prințul Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld a fost numit feldmareșal. Friedrich von Rohmann, fiul lui, îi va călca pe urme, alegând o carieră militară.

Între 1793 – 1794, prințul Friedrich Josias de Saxa-Coburg-Saalfeld a comandat armata austriaco-olandeză în campania din Flandra. După ocuparea unor teritorii din Franța, au urmat o serie de eșecuri militare și divergențe cu autoritățile politice și militare austriece, care i-au determinat demisia. El a încetat din viață la 26 februarie 1815, la Coburg.

Din conținutul corespondenței diplomatice întocmite de administratorii ținutului Roman, se desprind informații și date valoroase despre situația economică și socială a zonei, transformată într-o reședință temporară de autoritățile austriece, precum și despre organizarea militară a trupelor de ocupație. Într-un raport

*Bătăliile de la Focșani,
1 august 1789, într-o gravură
contemporană (stânga)
și cea de la Râmnic,
22 septembrie 1789, gravură
realizată de austriacul
H.G. Schütz*

întocmit la Roman, la 10 august 1787, administratorul von Oechsner informa despre „extrădarea dezertorilor din ținutul Bacăului și al Romanului și despre dificultatea extrădării dezertorilor înșurați”.

Într-un alt raport întocmit la 26 noiembrie 1788, Freyherr von Metzburg îl informa pe superiorul său din Ministerul Afacerilor Străine despre faptul că prințul de Coburg și-a stabilit cartierul general în garnizoana Roman. Un alt personaj, care, ulterior, a rămas în Roman, a fost medicul Josephus Muehr, făcând parte din Spitalul de campanie al Corpului expediționar al armatei austriece. După ocuparea orașului Roman de armata imperială austriacă, comandamentul a fost cartiruit în sediul actualei Arhiepiscopii a Romanului și Bacăului, în timp ce Spitalul de campanie n-ar fi exclus să fi fost dislocat în locul Bolniței de la Mănăstirea „Precista”. Înainte de ocuparea orașului Roman de trupele austriece, în garnizoană fusese dislocat un corp al armatei otomane. Acest lucru este confirmat de o întâmplare petrecută la 9 martie 1788, consemnată într-o *Cazanie* tipărită la Râmnic și păstrată în Biblioteca Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului: „La 1788 în ziua de 40 de sfinți, când erau 1.200 de turci în târgul Romanului cu Iacob-aga, au plouat și au tunat și au fulgerat”.

Între documentele întocmite în aceeași perioadă merită a fi consemnat Raportul întocmit la 24 aprilie 1789 de Freyherr von Metzburg în care era prezentată lupta de la Valca Seacă, localitate situată între Roman și

Focșani. În aceste rapoarte diplomatice se găsesc informații prețioase despre armata țaristă, despre înaintarea armatei austriece în Moldova, precum și despre greutățile de aprovizionare întâmpinate de aceasta din urmă.

La 1 mai 1789, administratorul Freyherr von Metzburg informa de la Roman „despre izbânda rușilor de la Măxineni, despre însărcinarea generalului Kamenski cu comanda trupelor rusești din Moldova și despre înaintarea Prințului de Coburg spre Bacău”. Într-un raport întocmit la 26 iunie 1789 se preciza că „se așteaptă la Iași sosirea lui Potemkin [general în armata rusă și favorit al țarinei Ecaterina a II-a] și a fostului domn al Moldovei Alexandru Mavrocordat și că marele vizir ar înainta către Belgrad”.

După încetarea din viață a lui Freyherr von Metzburg, locul acestuia a fost luat de administratorul von Raab. Într-un raport întocmit la 17 decembrie 1789, acesta din urmă consemna „despre greutatea aprovizionării trupelor, despre încălcarea teritoriului moldovean ocupat de trupele austriece de ruși, despre călătoria lui Potemkin la Cherson și despre năzuințele Principatelor spre independență”.

La data de 18/30 iulie 1806, domnul Moldovei a redactat la Iași un ordin către isprăvnicile din Bacău, Piatra, Fălticeni, Botoșani și Roman pentru a se respecta tratatele de prietenie cu Austria și a se pedepsi atragerea locuitorilor din Bucovina și Moldova în armata austriacă. ■

REVOLTĂ ÎN OLTENIA (Criptografie: 4, 8, 2, 5)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **CRUCIADA DE LA NICOPOL (1396)**, din nr. 9/2025

LAZAREVICI – ANATOLIA – O –
DARDANELE – I – A – GENOVA – SS –
AA – NMR – LYON – REIES – ARDEAL
– TNA – UMANE – HAOS – IR – AGA – SI
– VADURILE – I

Soluția jocului **MINISTRU (1967 – 1969)**,
din nr. 9/2025

CONSTANTIN SCARLAT
(CONSTANT–IN–S–CA/R–LA–T)

Referitor la articolul O biografie sub vremi, apărut sub semnătura domnului Traian D. Lazăr, în numărul din aprilie 2025, aş vrea să aduc câteva precizări şi completări.

Militari din Batalionul 10 Vânători de Munte Haşeg, în repaus, undeva la graniţa cu Ungaria, 1944

In conformitate cu Decizia secretarului general al Subsecretariatului de Stat al Armatei de Uscat nr. 3.349 din 24 ianuarie 1942, t.l.r. (tânărul cu termen redus) Lenin C. Mănescu, contingentul 1942, a fost declarat reuşit la examenul de admitere şi a fost însumat ca elev în anul şcolar 1941 – 1942, la Şcoala de Ofiţeri de Rezervă de Infanterie nr. 1 Ploieşti, începând cursurile la 1 noiembrie 1941.

La 1 septembrie 1942, a fost avansat la gradul de plutonier t.r. şi repartizat pentru stagiu la Regimentul 4 Vânători Moto P.S. (partea sedentară). Regimentul 4 Vânători Moto partea operativă (şi nu Regimentul 4 Vânători Auto, cum eronat apare în articol) era în curs de deplasare în zona de operaţii de la Cotul Donului.

În baza Decretului Regal nr. 1.031 din 19 mai 1944, plutonierul t.r. Lenin C. Mănescu, absolvent al Şcolii de Ofiţeri de Rezervă de Infanterie, a fost avansat la gradul de sublocotenent de rezervă la data de 19 mai 1944 şi cu vechimea de la 1 februarie 1944. În decembrie 1944, a plecat pe front, fiind repartizat în funcţia de comandant de pluton în cadrul Batalionului 10 Vânători de Munte Haşeg, care făcea parte din Grupul 5 Vânători de Munte.

În urma luptelor din ziua de 15 ianuarie 1945, pentru cucerirea Cotei 380 din Cehoslovacia, Batalionul 10 Vânători de Munte se înregistrează la capitolul „dispăruţi pe front” cu următoarele pierderi: doi ofiţeri (unul fiind sublocotenent rez. Lenin C. Mănescu, comandantul plutonului 1 din compania 2), doi subofiţeri şi 61 trupă (sergenţi, caporali, fruntaşi şi soldaţi).

Deşi iniţial s-a crezut că au fost capturaţi de

trupele germane în urma luptelor, prin Adresa nr. 4.401 din 13 februarie 1945, Divizia 2 Munte comunică Batalionului 10 Vânători de Munte că toţi aceştia au dezertat la inamic, anulându-li-se poziţia de „dispărut pe front”. O situaţie foarte gravă, având în vedere numărul foarte mare de militari care au dezertat în masă. Un eveniment care nu face cinste armei Vânătorilor de Munte! Dar istoria se scrie şi aşa!

În urma Ordinului comandantului Corpului 4 Armată nr. 40 din 7 februarie 1945, cei 65 de dezertori au fost trimişi în judecata Curţii Marţiale a Corpului 4 Armată, în Dosarul nr. 53 din 5 martie 1945, pentru crimele (aşa erau denumite în epocă respectivele infracţiuni) de dezertare la inamic, dezertare cu complot în timp de război şi risipire de armament şi efecte aparţinând statului, infracţiuni prevăzute şi sancţionate de Codul Justiţiei Militare.

Prin Sentinţa nr. 47 din 7 aprilie 1945, Curtea Marţială, compusă din colonel magistrat Vasile Mihail – preşedinte, căpitan Petre Dumitrescu şi căpitan Remus Catarig – judecători, sublocotenent rez. Ionel Mihail – grefier, i-a condamnat, în contumacie, la moarte şi degradare militară cu confiscarea averii pentru crima de dezertare la inamic cu complot şi doi ani închisoare corecţională pentru delictul de risipire de armament şi efecte aparţinând statului. Aceştia vor executa pedeapsa cea mai grea.

Sentinţele de condamnare la moarte nu au fost executate!

Eugen-Dorin SPĂTARU

REFORMA AGRARĂ DIN 1921 ÎN COMUNA PÂRLITA

STELUȚA CHEFANI-PĂTRAȘCU

*Așa arăta
un titlu de proprietate
primit după
reforma agrară
din 1921*

Aplicarea reformei agrare de la sfârșitul Primului Război Mondial în comuna Pârlita (azi satul Pârlita, aparținând comunei Bogdana, județul Teleorman) a urmat mai multe etape. În primul rând, au fost verificate moșiile din raza comunei, care urma a fi expropriate și, ulterior, clarificată situația sătenilor și trecerea lor pe categorii, în funcție de încadrarea în normele legii, la împrumut. Este interesantă împrumutarea sătenilor cu locuri de casă, ceea ce nu prevedea litera legii. A fost ca o readucere aminte a legilor de împrumutarea a însușirilor din perioada 1866 – 1878 pe domeniile statului.

Pe raza comunei se afla moșia Pârlita, aparținând proprietarului I. Simionescu Râmnicăneanu, care din expropriere acoperea tot terenul necesar împrumutării țărănilor stabiliți de Comisia de împrumut.

La 17 februarie 1919 Comisia locală care se ocupa de aplicarea legii a hotărât expro-

prierea moșiei Râmnicăneanu. Această hotărâre a fost contestată imediat de proprietar, care în martie 1919 argumenta că „moșia este mai mică ca suprafața arabilă față de cele declarate de Comisie”, încercând astfel, prin declararea unei suprafețe mai mici, să fie expropriat de mai puțin pământ.

O ISTORIE SINUOASĂ

Comuna Pârlita s-a împrumut pe moșia I. Simionescu Râmnicăneanu la 11 mai 1919, conform Decretului-lege 3.697/1918, cu suprafața de teren de 435 ha și 5.000 m². Acest teren era menționat în procesul-verbal de expropriere,

cu delimitările teritoriale: „la răsărit cu apa Urluiului și islazul comunal al comunei Pârlita, la apus cu locurile locuitorilor Băduleasa, miazăzi cu delimitarea locuitorilor din satul Broșteanca și la miază-noapte cu partea neexpropriată din moșia Pârlita“. Comisia județeană de expropriere, după lucrările de expropriere efectuate de Comitetele locale de expropriere, a adus în discuție situația moșiei I. Simionescu Râmnicănu și găsea „că lucrările anterioare de expropriere ale Comitetului local au fost greșite“.

Greșeala a apărut deoarece comitetul local a expropriat o suprafață mai mică, de numai 435 ha, pe baza celor spuse de proprietar, care a declarat suprafața moșiei mai mică decât era în realitate.

Comisia județeană văzând aceste nepotriviri în declarații a consultat rolul percepției și a constatat că în rol moșia era trecută cu o întindere totală de 1.230 ha, dintre care: 1.071 ha pământ arabil, 60 ha pășune, 4 ha grădini, 60 ha heleșteu, 35 ha râpi. Din această întindere s-au dat anterior sâtenilor 136 ha și 5.000 m² islaz, rămânând întinderea totală de 1.092 ha și 5.000 m². S-au socotit de Comisie ca teren neexpropriat următoarele suprafețe: 60 ha heleșteu, 5 ha conacul și 15 ha grădini de zarzavat (ce-au fost create ca atare în mai mulți ani), un total de 80 ha. În consecință, comisia județeană de expropriere a hotărât să fie expropriată în baza

Decretului-lege nr. 3.697 din 1918, pentru folosul sâtenilor, suprafața de 727 ha și 6.000 m². Totodată, se arată partea moșiei rămasă proprietarului și partea care urma a intra în posesia sâtenilor. Această hotărâre s-a luat în baza cerințelor specificate de cele două părți, de proprietar și de sâteni.

Proprietarul I. Simionescu Râmnicănu, pe considerente economice, cere să-i rămână partea de nord a moșiei, care

apei Urluiului, „în perspectiva construirii de noi locuințe“. Partea de moșie expropriată și dată sâtenilor prin hotărârea Comisiei urma a avea următoarele vecinătăți: „islazul comunal la sud și cu moșia Broșteanca, Băduleasa la apus, partea rămasă proprietarului la miază-noapte și cu delimitarea de la 1864 a locuitorilor satului Pârlita la răsărit“.

Situația părții expropriate din moșia I. Simionescu Râmnicănu a cunoscut o istorie sinuoasă. Din documentele vremii deducem faptul că după aplicarea Decretului-lege a reformei agrare, proprietarul I. Simionescu Râmnicănu a murit și soția sa, Constanța, a rămas unică proprietară a moșiei. Aceasta s-a grăbit și imediat, tot în anul 1919, a vândut cele 100 ha de teren arabil unui număr de 55 locuitori ai comunei Băduleasa.

În dosarul reformei agrare efectuate pe teritoriul comunei Pârlita există o „conestație la hotărârea de expropriere pe baza Legii de reformă agrară din 1921 a moșiei Constanța Simionescu Râmnicănu“, întocmită de proprietarul Stan I. Tunea, din localitatea Băduleasa.

Acesta declara: „eu împreună cu alți 55 de locuitori din diferite comune, din care majoritatea din comuna Băduleasa, am cumpărat de la fosta proprietară Constanța Simionescu Râmnicănu, înainte de punerea în aplicare a reformei agrare [este vorba de reforma din 1921 – n.n.], toată suprafața rămasă din moșia Pârlita în urma

Planul parcelar al noii vetre de sat Pârlita în anul 1926...

avea hotar comun cu proprietarul Belitoreanu, la apus cu Băduleasa, la răsărit cu apa Urluiului și la sud cu partea expropriată, având deschidere la șoseaua Roșiori de Vede – Bogdana, pe considerentul „că formează un trup cu grădina de zarzavat ce se află în acest loc“. Sâtenii cer ca partea care urma a fi dată lor să fie de-a lungul șoselei și în vecinătatea

exproprierii prin Decretul-lege nr. 3.697/1918". Contestația adresată Tribunalului Teleorman are data de 28 iunie 1928 și se pare că dintre cei 55 de proprietari ai moșiei Pârlita, doar proprietarul Stan I. Tunea nu era de acord cu hotărârea Comisiei de expropriere.

Tribunalul „respinge ca tardivă contestația introdusă de Stan I. Tunea, proprietar din Băduleasa, în contra lucrărilor de măsurare și aplicare a liniei de defalcare la moșia Pârlita proprietatea Constanța Simionescu Râmnicăneanu. Menține lucrările cadastrului". Ceilalți proprietari nu au contestat exproprieria, poate din cauză că s-au dus la Primăria comunei Pârlita și au arătat din timp actele de vânzare-cumpărare și, astfel, nu au fost expropriați.

La sfârșitul reformei agrare din anul 1921 pe teritoriul comunei Pârlita avuseseră loc două exproprieri din aceeași moșie a proprietarului I. Simionescu Râmnicăneanu. Astfel, pe baza Decretului-lege 3.697/1918 s-a expropriat suprafața de 585 ha și 7.845 arii, iar pe baza Legii agrare din 1921, suprafața de 179 ha și 129 arii.

Comuna avea teren primit din expropriere în suprafața de 764 ha și 9.136 arii, necesar împrumutării sâtenilor cu teren de cultură și totodată alocării de teren pentru islaz.

UN CAZ APARTE

După expropriere s-a trecut la a doua parte a aplicării reformei agrare: împrumutarea propriu-zisă a locuitorilor în funcție de categoriile menționate de lege. Țăranii admiși la împrumut erau trecuți în

categorii și subcategorii distincte, având prioritate țăranii care luaseră parte la război sau suferiseră din cauza lui. De la dreptul de împrumut fuseseră excluși în toată țara cei care manifestaseră acte de dușmănie față de statul și națiunea română: dezertorii și nesupușii la încorporare.

Adevărata lege, care va stabili pe articole pe cei cu drept de împrumut, va fi promulgată în anul 1921. Dispozițiile decretelor-legi anterioare se păstrau pentru Vechiul Regat, stabilind următoarea ordine: mobilizații din anii 1916–1919; mobilizații în campania din 1913; văduvele de război cu copii; agricultorii lipsiți de pământ; agricultorii cu proprietăți mai mici de 5 ha; orfanii de război (art. 78). Atât de așteptată a fost această reformă, încât imediat după terminarea ostilităților s-a trecut la întocmirea tabelelor de îndreptățiri și fixarea sâtenilor în categoriile indicate de legi.

Tabelul final al aplicării reformei agrare din 1921 în comuna Pârlita arăta că suprafața totală atribuită comunei a fost de 721 ha și 6.984 arii, din care: rezerve de interes obștesc în suprafața de 21 ha și 4.247 arii; pășuni o suprafață de 12 ha; vatră de sat o suprafață de 29 ha și 2.737 arii.

Au fost împrumutați definitiv țăranii trecuți în tabelul nr. 1, cu o suprafață de 435,50 ha și țăranii trecuți în tabelul nr. 2 cu suprafața de 219 ha și 50 arii. S-a alocat teren pentru cimitir de oameni și animale 50 arii, 6 ha teren de sport, 5 ha grădini de legume și un hectar și 50 arii pentru clădiri culturale și primărie.

La 10 noiembrie 1925, Comisia ajungea la finalul lucrărilor de împrumut. Aceasta a fost și data când s-a întocmit tabelul cu numele locuitorilor care au primit locuri de casă, suprafața și numărul parcelei. Au fost trecuți un număr de 140 locuitori, iar suprafața totală atribuită vetrei de sat a fost de 27 ha și 5.000 arii.

Interesant în cazul comunei Pârlita, Comisia de împrumut a cerut, pe lângă terenul de cultură și islazul comunal, și teren pentru locuri de casă. În filele reformei agrare din 1921 desfășurată pe teritoriul județului Teleorman a fost un caz aparte, deoarece acest fapt nu era prevăzut de lege.

Necesitățile stringente din lumea sătească dinaintea de prima conflagrație mondială arătau lipsa pământului de cultură în România. După reforma din 1864 a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, țăranii nu mai primiseră pământ, iar cel primit atunci se pulverizase în mii de bucățele; generații de copii au ajuns să nu mai dețină pământ deloc.

Realitatea în teren era mult mai complexă prin faptul că exista o acută nevoie de loturi de case, iar Comisia Agricolă primise sesizarea sâtenilor, care arătau faptul că sunt familii întregi care stau în aceeași casă. Trebuie menționat un aspect deosebit al acestui demers, faptul că pentru această nouă vatră de sat s-au luat în calcul, pe lângă locurile de casă, și terenul necesar instituțiilor, fără a se pune problema înființării unei noi localități cu un nume diferit. Astfel s-a dat teren necesar pentru local de primărie de 5.072 m², pentru

postul de jandarmi de 2.500 m², pentru localul de infirmerie de 2.518 m², pentru localul cooperativei agricole de 2.500 m², pentru casa parohială de 2.588 m², pentru local de școală 2.589 m².

Faptul că această nouă localitate nu a primit o altă denumire, ci a rămas ca o extensie a localității Pârlita este menționat în documentele vremii ca o „hotărâre a Comisiei care a propus 30 de hectare vatră de sat în continuarea actualului sat, de o parte și alta a șoselei vicinale Belitori – Pârlita“.

De ce s-au prevăzut de legiuitorii reformei agrare instituții pentru acest colț de sat, deși s-a urmărit doar prelungirea satului, documentele nu menționează și nici istoria ulterioară a reformei agrare din 1921 nu ne elucidează.

Pentru modul cum s-a aplicat reforma agrară din 1921 pe raza comunei Pârlita, județul Teleorman, creându-se o nouă vatră de sat, stau la dispoziție hărțile întocmite de Direcția Cadastrului și a Lucrărilor Tehnice având legenda „Planul parcelar al noii vetre de sat Pârlita, județul Teleorman, comuna Pârlita, anul 1926“.

Vecinătățile erau: în Sud, Vest și Nord terenul expropriat, cu referire la terenul moșiei Pârlita, expropriată de reforma agrară, pe latura de Est se afla apa Urluiului, peste care legenda hărții menționează locuitorii comunei Pârlita, iar în Sud-Est se afla vatra satului Pârlita. Din totalul de teren

prevăzut vetrei de sat s-a luat în calcul și terenul necesar drumurilor și căilor de acces.

O NOUĂ EXTINDERE

Documentele menționează o greșală făcută cu un drum necesar localității: „În urma întocmirii planului pentru noua vatră de case a satului Pârlita s-a făcut o greșală pe teren prin faptul că nu s-a prelungit drumul până în marginea

domeniu, fără a primi vreun răspuns de îndreptare a situației. Din această cauză ei înfățișează situația regelui Carol al II-lea, arătând faptul că „ulițele satului comunei Pârlita sunt închise de către fostul inginer hotarnic care ne-a aliniat satul, neavând pe unde trece la apa Urluiului, căci numai acolo putem face cișmele și lua apă atât cu picioarele cât și cu vitele, parte din locuitori au distrus pietrele

pe unde se făcuse alinierea și parte din pietre (borne) se găsesc aruncate în apa Urluiului, închizându-se isvoarele cât și vatra comunei“. Sătenii îi cereau regelui să intervină la autoritățile în drept „spre a ni se deschide comunicația la apă“.

Ca urmare a acestei situații, șeful Regiunii Agricole Roșiori de Vede s-a deplasat la 21 aprilie 1931 la Primăria comunei Pârlita pentru a rezolva problema apărută. Acesta a soluționat problema hotărând: „Având în vedere că pentru satisfacerea satului, nu este nevoie decât de un drum pe o lățime de 10 m, care nu ar știrbi cu nimic pe locuitorul Gh.C. To-

poranu, întrucât îi mai rămâne la șosea o lățime de 15 metri, să se ia terenul necesar de la acest locuitor împroprietărit.“ Terenul luat începea la Nord de locul de casă al locuitorului Constantin N. Iordache și se prelungea peste șosea.

Vatra de sat nouă s-a extins și mai târziu, în anul 1934, în detrimentul islazului comunal, când documentele vremii consemnau: „O nouă lotizare

...și același plan întocmit în anul 1934

locului și s-a închis drumul tocmai în dreptul singurului izvor de unde toți locuitorii din noua vatră de sat trebuie să se alimenteze cu apă.“ Greșala consta în faptul că Comisia de Împroprietărire atribuisese terenul unui sătean pentru loc de casă. Acest lucru a fost sesizat de săteni organelor în

de vetre de casă hotărâtă de delegatul sătenilor și de săteni, că terenul față de cerințele locuitorilor, având o suprafață cu care nu se poate satisface în întregime cerințele locuitorilor, au hotărât de comun acord ca suprafața fiecărui loc de casă să fie de câte una mie de metri pătrați.”

În Memoriul întocmit de delegatul Direcției Cadastru la 30 august 1934 se arată că această hotărâre a locuitorilor a fost aprobată de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, prin ordinul nr. 176.928/1934. Terenul era în suprafață de 12 ha și „provenea din islazul comunal expropriat pe baza legii agrare din moșia Pârlita, fostă a proprietarului I. Simionescu Râmnicănu”. Cele 12 ha urma a fi lotizate și trecute ca vatră de sat, iar „terenul este situat în continuarea vetrei de sat ce s-a parcelat în anul 1925 și se

începe la Vest cu șoseaua Pârlita – Roșiori de Vede, la Nord cu loturile tabelului nr. 2, la Est cu loturile tabelului nr. 2 și cu fosta grădină de zarzavat rămasă proprietății și la Sud cu loturile din tabelul nr. 2”.

La 6 septembrie 1934, același delegat al Direcției Cadastru întocmea un proces verbal prin care atesta că s-au lotizat un număr de 101 de locuri de casă, bornate cu butuci groși de lemn. În același dosar al cadastrului se găsesc schițele și planul parcelar al vetrei de sat din moșia Pârlita, județul Teleorman.

Socotind cele două proceduri de lotizare de vatră de sat din anul 1925 și anul 1934 în comuna Pârlita, de pe moșia cu același nume, fostă proprietate a proprietarului I. Simionescu Râmnicănu, au fost trasate prima dată 140 de locuri de case și

a doua oară 101 locuri de case. În total, un număr de 241 locuri de case în continuarea satului Pârlita. Suprafața pe care s-a construit a fost în anul 1925 de 27 ha și 5.000 arii, iar în anul 1934 de 12 ha.

Din cauza numeroaselor probleme apărute pe teren, reforma agrară din 1921 se va prelunge cel puțin un deceniu în majoritatea localităților, iar în unele cazuri se va ajunge până la finele deceniului al patrulea al secolului XX. Istoricii au criticat acest îndelungat demers, dar privit prin prisma documentelor de arhivă ne dăm seama că nu doar eludările de la lege sau tergiversările au stat la baza acestor prelungiri ale legii de reformă, ci și adaptarea pe teren la necesitățile sătenilor, cum a fost cazul celor din Pârlita pentru care mult mai important era să dețină un loc de casă. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 10 noiembrie 2025, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an la revista **Magazin istoric**.

– Ce tip de ciment a fost analizat de Alfons Saligny, care a eliberat certificatul din 25 aprilie 1889, la solicitarea ing. Ion G. Cantacuzino?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din august 2025 este:

„150”

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **domnul Cristian Silviu Pușor**, din **Călărași**, jud. **Călărași**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2026.

Nu luăm în considerare răspunsurile trimise pe Facebook și pe e-mail fără numele celui care trimite și care nu indică adresa.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, sector 5, București

E-mailul nostru: **mistoric@gmail.com**

ÎN SURREY PE URMELE LUI ÉMILE ZOLA

ALEXANDRU M. TĂNASE,
MIHAI RĂDOI

Scriitorul francez Émile Zola (1840 – 1902) a fascinat și educat generații de-a rândul cu romanele sale dedicate analizei societății umane, a problemelor cu care aceasta se confruntă și mai ales cu opiniile sale privind crearea unei societăți mai drepte.

Zola cu soția

Era într-o perioadă când clasa muncitoare începuse să își consolideze poziția și să devină conștientă de exploatarea la care era supusă în goana după profituri cât mai mari. De multe ori însă, atitudinea civică a lui Zola a fost confundată cu apartenența sa la ideile socialiste propagate în acele vremuri și care și-au găsit esența în opera exhaustivă privind capitalismul, semnată de Karl Marx (1818 – 1883). Primul volum al operei fundamentale a lui K. Marx, *Capitalul*, a fost publicat în timpul vieții acestuia, în 1867, iar celelalte două volume au fost îngrijite și publicate postum de Friedrich Engels (1820 – 1895). Acesta a fost contextul istoric în care Zola și-a creat opera intitulată *Germinal*, roman publicat pentru prima dată în 1885 și tradus de atunci în multe limbi și republicat

de nenumărate ori. O traducere în limba română a acestui al treisprezecelea roman al lui Zola din totalul de 20 de romane câte a scris a fost făcută de Oscar Lemnaru, dar relativ târziu, abia în 1960, în cunoscuta colecție „Biblioteca pentru toți”.

Legăturile lui É. Zola cu Anglia la sfârșitul secolului al XIX-lea au fost puține în realitate și nu neapărat legate de creația sa literară, deși unele romane au fost finalizate în timpul unei șederi scurte în Anglia. Ea a fost legată de „cazul Dreyfus” (*Magazin istoric*, nr. 8 – 9/1998).

Căpitan din armata franceză, Alfred Dreyfus a fost învinuit de spionaj în favoarea Germaniei, rivala Franței din acele vremuri. Condamnarea lui s-a făcut pe baza unui singur document (*le bordereau* – borderoul), fără o analiză aprofundată. După o judecată sumară, Dreyfus a fost condamnat, degradat și exilat în Guyana Franceză, într-un moment când anti-semitismul era la cote ridicate în rândurile armatei franceze și mai ales în conducerea acesteia. Dreyfus provenea dintr-o familie evreiască, iar condamnarea sa a provocat o indignare fără margini în societatea franceză. În grupul celor nemulțumiți s-a aflat și Émile Zola, care a redactat o scrisoare deschisă (faimoasa *J'accuse!* – Acuz!), adresată președintelui Franței F. Faure, scrisoare publicată de cotidianul francez *L'Aurore*. Zola acuza armata franceză și Guvernul de

Placa Albastră pe casa
în care a locuit Zola la Weybridge

Fotografia casei realizată de Zola, în care apar cei doi copii

obstrucționarea justiției și de anti-semitism. Zola a fost condamnat în prima instanță. Șansele lui de a obține o victorie la recurs păreau destul de mici. A fost sfătuit de avocatul său să plece în Anglia. La 19 iulie 1898, Zola ajungea la vestita gară Victoria din Londra. Inițial, s-a cazat la un hotel din Londra, dar după un timp a plecat cu trenul într-o localitate la circa 25 km de oraș, intitulată Weybridge, din Comitatul Surrey.

În acele vremuri, localitatea Weybridge era un mic sâțuc în care unele case mai erau încă învelite cu stuf. Astăzi este un orașel mic după standardele englezești, cu o populație de peste 20.000 de locuitori. La finele secolului al XIX-lea, când Zola a sosit aici, Weybridge era însă dominat de o atmosferă patriarhală, în care Zola credea că va găsi un refugiu discret și perfect pentru el (aflat într-o situație legală precară) și nevoile familiei sale. Localitatea avea o istorie bogată. Aici se afla vestitul hotel Oatlands Park Hotel, construit de Henric al VIII-lea pentru una dintre soțiile sale. În aceste locuri aveau loc vânzări regale. Un episod dramatic din istoria hotelului este cel legat de Charles I (1625 – 1649), care a fost ținut în captivitate acolo înainte de a fi

executat la Londra de armata învingătoare a răzvrătiților împotriva monarhiei, conduși de Oliver Cromwell (1599 – 1658).

Șederea lui Zola în Weybridge, în casa care se numea atunci „The Penn“, a fost de scurtă durată, aproximativ o lună, în august 1898. Prezența sa aici a convins autoritățile engleze să aprobe așa-numita Placă Albastră (The Blue Plaque), care este un semn de mare prestigiu pentru orice clădire din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Din cercetările efectuate de autorii acestui scurt demers a rezultat că lui Zola nu i-a plăcut prea mult șederea în Weybridge din cauza mâncărilor englezești, precum și a faptului că nu vorbea limba engleză. El era nemulțumit de mobila greoaie în stil victorian și de perdelele grele pe care casa „The Penn“ le avea în dotare atunci.

Viața personală a lui Zola a fost destul de complicată. El era căsătorit cu Alexandrine Zola din 1870. Dar din acea căsătorie nu au rezultat urmași. Într-o asemenea situație, Zola a început din 1888 să întrețină relații amoroase cu servitoarea familiei, Jeanne Rozerot, care fusese angajată chiar de soția lui. Din această relație ilicită au rezultat doi copii, Jacques și Denise. Fotografia realizată în 1898 de Zola, care era un fotograf amator pasionat, este unul dintre puținele lucruri care s-au mai păstrat din scurta ședere a lui Zola în casa din Weybridge. Scriitorul a mai stat și într-o altă mică localitate, Addlestone, tot din Comitatul Surrey, într-o casă care s-a numit Summerfield House. După șederile scurte la aceste trei adrese din Comitatul Surrey, Zola și familia lui s-au întors la Londra și de aici s-au repatriat în țara pe care a iubit-o, Franța, în 1899.

Destinul nu a fost blând cu romancierul. El a rămas condamnat și a fost achitat abia în 1906, când întregul caz Dreyfus s-a rejudecat. Adevăratul trădător al secretelor militare ale armatei franceze a fost descoperit în final și toți cei implicați și condamnați pe nedrept au fost achitați. Pentru Zola însă, achitarea a venit prea târziu. El murise în 1902, în urma asfixierii cu gaze din cauza unui coș de fum blocate. Mai mulți dintre inamicii lui Zola au fost acuzați că ar fi pus la cale acest lucru, dar nimic nu a putut fi dovedit. Cinci decenii mai târziu, adică în 1953, coșarul care avea în grijă casa lui Zola a declarat că el a blocat coșul, dar acest lucru nu mai prezenta practic nicio importanță. Zola își doarme somnul de veci, din 1908, în Panthéon, alături de marile personalități ale vieții culturale franceze. ■

Cu Jeanne Rozerot, Jacques și Denise

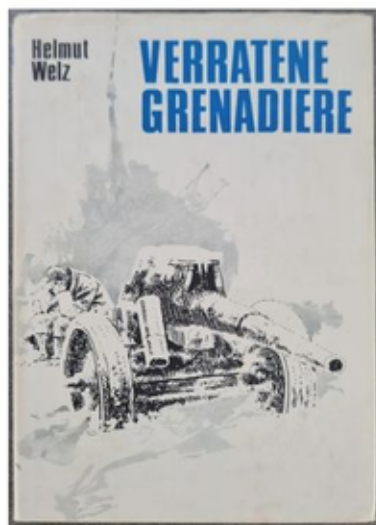
Am părăsit în numărul anterior relatarea căpitanului german Helmut Welz în momentul când au intrat doi români în încăperea unde germanii luau cina.

Reamintim că fragmentele fac parte din volumul publicat de fostul comandant de batalion de la Stalingrad, Verratene Grenadiere – Grenadieri trădați –, Deutscher Militärverlag, Leipzig, apărut în fosta Republică Democrată Germană.

LA COTUL DONULUI

HELMUT WELZ

Cei doi români înfulecă vârtos. Li se pun în față resturile de pâine din ultimele zile, câteva felii de cârnaț și ceva marmeladă. Unt nu avem nici noi, însă o farfurie de supă se mai găsește. E deja ușor acrișoară, însă celor doi le place totul. Cel mai bun bucătar e foamea, ea înnobilează și zeama cea mai chioară.

Coperta cărții

Multe nu le pot oferi cântăreților. La rațiile astea sumare e de înțeles. Proviiziile noastre sunt și ele pe terminate. De cele câte se oferă zilnic avem nevoie noi înșine, 100 g de carne de cal, 15 g de mazăre, 150 g de pâine, 3 g de unt, 2 g de cafea prăjită și încă o dată 100 g de carne de cal, ca masă de seară. La astea se mai adaugă trei țigări, două role de dropsuri și, dacă avem noroc, din când în când câte o cutie de Schokakola și un dram de marmeladă. La noi pentru moment, încă mai e suportabil, fiindcă în săptămânile care au trecut, bucătarul a făcut economie și, în plus, tăiem și caii de transport. Așa reușesc în seara asta să-i satur cât de cât pe oaspeți. Mă privesc plini de recunoștință. După ce au mai primit și o țigară, sunt de-a dreptul radioși.

Profit de ocazie spre a mai afla câte ceva despre serviciul în compania lor. Se plâng amarnic. Aud că nu din întâmplare acest Popescu a stat astăzi chipurile la bucătăria de campanie. Nu, așa se întâmplă zi după zi. El împarte mâncarea rece, el gătește și el distribuie mâncarea. Pentru asta are un sistem special. Cele dintâi recipiente sunt umplute

pentru ofițeri, cu carne și cu păstăi. Abia dacă e ceva lichid. Pe urmă vine rândul subofițerilor. Își pescuiesc din cazan restul zăului consistent. Și ce mai rămâne pe urmă, apa caldă și fără gust, se împarte unităților. Asta e regula. Și de aplicarea ei are grijă Popescu, moșierul din România.

Înlocuitor pentru mâncarea lipsă e bătaia. În armata română încă nu a fost abolită pedeapsa cu bătaia. Chiar și la cea mai mică abatere, păcătosul e culcat peste capra de lemn. Și acum, după luptele grele și după retragerea vecină cu fuga, nu se renunță la vechile metode. Rănit sau bolnav, cu membre degerate sau chiar amputate, egal, în toate cazurile se administrează mai întâi o porție zdravănă de bătaie. Pentru mine e limpede că în felul ăsta soldații nu devin mai avântați în luptă și că ura împotriva propriilor ofițeri crește cu fiecare lovitură. Această stare de lucruri o voi schimba măcar pentru cele două companii. Și încă imediat. Cine e nevoit să-și riște capul pe aici măcar să nu mai fie și ciomăgit pentru asta.

Tinerii fii de țărani români abia dacă au parte de liniște, li se dau ocupații din zori până seara.

Nu doar că trebuie să-i slujească în toate felurile pe șeful companiei și pe comandații de plutoane, că în permanență sunt pe drum câteva grupe care să sporească confortul buncărelor ofițerești prin procurarea celor mai imposibile obiecte, dar plutoane întregi sunt folosite pentru chestiuni la care un muritor de rând nici nu se gândește. Popescu e un vechi jocheu de curse. În această calitate nu s-a putut despărți de calul său de curse cu obstacole, Mademoiselle. Circulă și el cu suita sa, de la o poziție la alta, din România la Don, de la Don la noi. Și peste tot unde se face popas trebuie avut grijă de nobilul animal, mai bine decât de orice membru al companiei. Astăzi, iarăși, 40 de oameni a trebuit să construiască un grajd, un grajd singular, pentru favoritul căpitanului. E mai mare și mai călduros decât orice odaie de dormit. În el stă iapa, obosită și slăbită, ca orice ființă din zona de încercuire, și nu e lăsată din ochi. Un argat e prezent zi și noapte și are grijă ca animalul să nu pătească nimic.

În dimineața următoare, doctorul merge la compania Brăteanu. Urmează să-l trimită pe șef și de asemenea pe Popescu la mine în cursul dimineții, aș avea de vorbit cu ei. Două ore mai târziu sunt aici, cu fețe îmbujorate, gâfâind și transpirând. Mă privesc uimiți că intervin cu ordine în unitățile lor. Dar e necesar. În primul rând, se interzice pedeapsa cu bătaia. În al doilea rând, repartizez fiecărei companii un bucătar de campanie, care preia gătitul și distribuie hranei calde și a celei reci. Mai departe, după misiune, soldații pot să fie ocupați doar într-o măsură foarte

limitată. Amintesc de grajdul pentru cai și de dotarea buncărului ofițerilor. Și în cele din urmă le ordon celor doi căpitani și oamenilor lor apti de misiune să se prezinte la casele albe. Să fie acolo pregătiți la ora 17.00, e de adus și material pentru săpat întăriri. Inițierea o voi prelua eu însumi.

Rezultatul controlului, pe care doctorul mi-l raportează către prânz, e ceva mai favorabil decât cel de ieri. Brăteanu dispune de 50 de oameni pe jumătate sănătoși, care mai pot cât de cât pune mâna. Cu cei 30 de la Popescu sunt totuși 80 de soldați, care pot fi folosiți în misiune.

La ora 17.00 se prezintă punctual la locul stabilit. Franz și cu mine suntem salutați de cei doi șefi. Artileria rusă trage astăzi doar moderat asupra liniilor noastre și în terenul dindărăt. Ce se înțelege aici prin moderat. În comparație cu alte segmente de front, e tir intens. Românii în orice caz se pitesc pe după fiecare bucătică de adăpost. Spre a evita pierderi în marș, ordon o răzlețire largă. Subofițerii batalionului meu, pe care i-am luat cu mine și care vor prelua supravegherea realizării fortificațiilor, trebuie să se disperseze pe grupe, la distanțe de câte 50 m. Eu cu Franz și cu cei doi comandanți de companie mergem înainte. E un chin să-i aducem iarăși pe picioare pe însoțitorii noștri, după fiecare lovitură de obuz, și să ne îndreptăm cu ei în cele din urmă până în apropierea halei nr. 5. Avem nevoie de un timp de două ori mai lung decât de obicei. Acolo, în prezența comandantului de sector, le repartizez celor doi munca pentru noaptea asta: realizarea de cuiburi de mitralieră, de tranșee de comunicații și de adăposturi. E totul clar. Acum

Fotografie de propagandă care înfățișează modul ideal în care ar fi luat masa soldații români pe front

*Pentru mulți români
astfel s-a sfârșit
aventura
de la Stalingrad
și Cotul Donului*

lipsesc doar forțele de muncă, românii. Vreau să-i mai aștept și pe ei, pe urmă vreau să încredințez supravegherea generală lui Franz și să mă întorc. La prima grupă care ajunge lipsesc cinci oameni. Subofițerul presupune că după câteva adăpostiri au rămas în urmă și că vor ajunge. Așteptăm, dar din grupa asta nu mai apare niciun om. Nici la celelalte formațiuni nu e mai bine. Subofițerul Trautmann ajunge doar cu un om. Un singur om. Acum au sosit toți comandanții de grupe. Dintre români nu număr însă decât 28 de capete. Mai așteptăm o jumătate de oră, fără ca cifra să se mărească.

Dintre soldații dispăruți nu mai întâlnesc pe niciunul. Abia la vest de casele albe depășim o grupă de patru oameni care trag după ei o închipuire de sanie. La o privire mai atentă deslușesc două scânduri bătute în cuie între ele, pe care zac întinși trei morți, doi cu capul înainte, unul înapoi. Corpurile rigide au fost aruncate pur și simplu pe lemne și legate de ele. Membrele li se târăsc pe jos, picioare și mâini târâie peste zăpadă. Aici viața omului nu valorează mult, mortul cu atât mai puțin. Nici la români, pare-se, treaba nu stă altfel.

În ziua următoare se prezintă toți soldații apti de muncă, pentru că repartizarea mâncării a fost făcută în funcție de implicarea lor în misiune. Interdicția pedepsei cu bătaia și exercitarea funcției de către noii bucătari fac restul, așa că după puține zile companiile devin unități pe care se poate conta. Doar la suplimente dau mai mult de lucru. În cei doi comandanți de companie nu putem avea încredere. În felul ăsta, oamenii noștri trebuie să împartă puținul singuri. Doar cine e activ în pozițiile

înaintate primește acest supliment. În schimb, acum avem în persoana soldaților un ajutor real. Sapă tranșee, cară bobine de sârmă și sar acolo unde e nevoie. Nu trebuie să intervin decât o dată.

Câteva zile mai târziu, observ, în timp ce mă deplasam cu mașina către pozițiile înaintate, ceva zăcând pe coasta prăpastiei, ceva întunecat, nins. Spun să oprească și mă apropiez. Când colo, constat că e vorba despre scândurile cu cei trei morți din timpul primei misiuni a românilor. Cei patru oameni care se înghimășeau în fața saniei au fost prea slabi spre a transporta camarazii morți până la adăpost sau până la cimitir. Era întuneric, nimeni nu a putut vedea ceva, încărcătura răsturnată la repezeală și toată povara, scânduri și cadavre, a alunecat în jos pe pantă, rămânând acolo baltă.

Țin companiei o lecție corespunzătoare, fără să am un sentiment din cale-afară de bun. Românii, cărora li se traduc cuvintele mele, mă privesc plini de reproș. Sau mi se pare numai? Doar am interzis pedeapsa cu bătaia, le-am trimis doi bucătari și am avut și grijă să înceteze corvezile speciale. Acum au mai multă liniște, în fond ar trebui să aprecieze asta. Dar aici intervine amenințarea cu oprirea mâncării. Nu cumva prin asta îi măn înaintea, în perimetrul fabricii, direct în foc, unde grenadele nu fac deosebire între germani și români? Ce am provocat cu asta? Și pe urmă vin și le mai și spun cum trebuie să-și trateze proprii morți! Păi nu trebuie să mă mire fețele lor.

**Prezentare și versiune în limba română
Claudiu Mihai FLORIAN**

PIERDUT ÎNTRE GHETURILE GROENLANDEI

FLORENTINA DOLGHIN

La 6 martie 1934 la Paris, Academia de Marină și Societatea de Geografie celebrează la Sorbona, în prezența președintelui Republicii Franceze, Albert Lebrun, și a ministrului Danemarcei în Franța, centenarul unei descoperiri geografice, coasta Blosseville din Groenlanda. Asistă la ceremonie toți exploratorii celei mai mari insule din lume care mai sunt în viață: danezii Georg Karl Amdrup, amiral, căpitanul Ejnar Mikkelsen, profesorul Lauge Koch, încă tânăr, de numai 42 de ani (care începând din 1913 a organizat numeroase expediții științifice în Groenlanda, inclusiv marea expediție „jubiliară” din anii 1920 – 1923 în Groenlanda de Nord), iar din partea franceză, comandantul Jean-Baptiste Charcot, de 67 de ani, medic, oceanograf, navigator, explorator polar, care, în noaptea de 15 septembrie 1936, la doi ani de la evenimentul de la Sorbona, va pieri în Islanda într-o furtună, cu nava lui, „Pourquoi-pas?”, și echipajul ei.

Momentul din 1934 comemorează, de fapt, și centenarul dispariției între gheturile Groenlandei a lui Jules Alphonse René Poret baron de Blosseville, un explorator francez de numai 31 de ani, nume menționat consistent în volumul lui Georges Bordonove, din 1975, *Les grands mystères et drames de la mer* (Marile mistere și drame ale mării), dar aproape ignorat de dicționarele curente de navigatori și căutători de noi țărmuri. Există totuși în orașul lui natal, Rouen, o stradă ce îi poartă numele, nu și un monument, propus din 1854 de președintele Camerei Deputaților, dar rămas la faza de propunere.

În 1833, când, locotenentul de marină de Blosseville, aflat la comanda canonierei „La Lilloise”, întreprinde ceea ce poate fi denumită o escapadă științifică eroică, coasta de răsărit a Groenlandei este aproape necunoscută, din pricina dificultăților de acces la ea. I-a încercat o hartă parțială (zona dintre latitudinile 69° și 72°) numai scoțianul William Scoresby, în vara lui 1822. Considerat unul dintre pionierii studierii științifice a Arcticii, acesta a debarcat chiar în patru puncte ale Groenlandei, nu numai i-a desenat țărmul de la distanță.

*Jules Alphonse René Poret
baron de Blosseville,
tânărul locotenent dispărut
la numai 31 de ani*

Născut la 29 iulie 1802, într-o familie nobiliară, cu un tată ofițer de cavalerie, Jules Alphonse René Poret baron de Blosseville intră de la 15 ani în serviciul marinei franceze. În 1817, îl găsim deja în Senegal, unde rămâne șapte luni, apoi în Martinica. În 1819 merge pentru un an în America de Sud, apoi pentru 15 luni în Antile. Este membru al expediției lui Louis-Isidore Duperrey și Dumont d'Urville, pornită în august 1822, de la Toulon, în jurul lumii, pe corveta „La Coquille” (de 380 t), și revenită în martie 1825, la Marsilia, în timpul căreia nu se pierde niciun om. Sondajele tânărului de numai 20 de ani, desenele planurilor de coastă, observațiile lui de istorie naturală, despre starea atmosferei, presiunea, temperatura apei etc. atrag atenția membrilor expediției asupra acestui băiat dăruit explorărilor. Șapte volume însoțite de hărți, un atlas vor aureola această călătorie de 25.000 de leghe. Este în ele și contribuția tânărului născut la Rouen. În 1826, la 24 de ani, în urma atâtor campanii de succes, cea în jurul lumii fiind cu deosebire remarcată, de Blosseville primește prima oară comanda unei nave, „L'Espérance”, cu misiuni hidrografice, pe Sena.

JULES DE BLOSSEVILLE ARE UN VIS

În 1827, astronomul și fizicianul François Arago (1786 – 1853), viitor ministru al Marinei, îl însărcinează cu lucrări despre magnetismul terestru, sondaje de mare adâncime și studii asupra curenților, la bordul navei „La Chevrette”, cu care Jules pleacă în India și China. În anii ce vin el comandă și nave cu echipaje de linie, în portul Toulon, pentru ca în 1833 să preia comanda micului bric-canonieră „La Lilloise”.

Jules Poret de Blosseville are un vis, nu poate rezista atracției Groenlandei. Ar vrea să poată organiza o expediție polară, sugerată lui de călăto-

Sir James Clark Ross...

riile lui Sir James Clark Ross (1800 – 1862) și Sir William Edward Parry (1790 – 1855) în căutarea „Pasajului de Nord-Vest”, adică de cele patru expediții arctice ale acestora din anii 1819 – 1827. Deocamdată însă, trebuie să se mulțumească cu comanda canonierei „La Lilloise” și cu misiunea de a face observații magnetice pentru Academia de Științe.

Dar nu are prea mult de așteptat. Expediția la care aspiră, călătoria din Islanda spre Groenlanda, se întinde la orizont. O declanșează pescuitul de morun. Ministerul francez al Marinei și al

Coloniilor primește frecvent plângeri de la armatorii din Dunkerque. Pescuiesc în apele Islandei, dar cum acolo nu există instalații unde să-și usuce peștele, se întorc la Dunkerque, îl usucă și abia apoi îl comercializează. La 100 kg de pește câștigul lor este sensibil mai mic decât al celor veniți la pescuit din alte părți și care își pot exporta morunul direct din Terranova, de pildă. Țărmurile Groenlandei ar putea avea și ele tot ce este necesar unui comerț eficient. Dar în epocă nu se putea spune dacă vara regiunea oferea

... și Sir William Edward Parry,
doi exploratori arctici
ale căror expediții l-au inspirat
pe tânărul Blosseville

„La Lilloise”, nava construită pe șantierul de la Lorient, lansată la apă în 1823, echipată pentru război, apoi pentru misiuni hidrografice, nu va face față mării Groenlandei

golfuri eliberate de ghețuri, ca să poată primi navele, și dacă terenul permitea înălțarea unor construcții sau procurarea de combustibil, apa necesară etc.

Nici anii nu sunt propice unor cheltuieli fără finalitate asigurată. Fonduri importante nu pot fi deblocate. Franța monarhiei din iulie (1830 – 1848) și a regelui cetățean, Louis-Philippe d'Orléans, este în criză economică. Nu are bani pentru explorări polare incerte. Trebuie făcut un demers la scară mai mică. Guvernul decide să arunce o navă în portul Rochefort – despre „La Lilloise” este vorba, sub comanda lui Jules de Blosseville –, cu misiunea de a asigura supravegherea pescarilor în Islanda și a întreprinde o tentativă prudentă către țărmurile vecine, ale Groenlandei, ca să poată estima, în cazul existenței unor golfuri propice, dacă și în ce condiții se pot instala facilități pentru pescuit.

„La Lilloise” nu este însă bine pregătită pentru navigația în apele arctice. Sunt necesare modificări. În contextul economic amintit prefectul din portul Rochefort nu autorizează toate cererile lui Blosseville. Dar el trebuie să plece. Sezonul cald este pe sfârșite. Plătește din propriul buzunar (40.000 de franci din epocă) lucrările socotite de el indispensabile și recrutează începând din aprilie marinari militari iscusiți, dar lipsiți de experiență în navigația pe mările nordului. Ca și el, de altfel.

*Comandantul
François-Thomas Tréhouart,
cel plecat în căutarea
lui Blosseville în 1835*

„ȘTIU, DIN EXPERIENȚĂ...”

La 31 mai 1833 „La Lilloise” pleacă din Rochefort, la 9 iunie trece prin dreptul micii insule Aix, se oprește la Dieppe, apoi la Dunkerque, și, la 7 iulie, ajunge pe coasta estică a Islandei. 16 zile mai târziu nava părăsește Nordfjord în direcția Groenlanda, pentru a recunoaște coasta neexplorată din sudul părții studiate de William Scoresby. Blosseville observă atent și desenează (este un excelent desinator)

munții înalți de pe litoral și îi marchează pe o hartă întocmită de el din larg, dând nume franceze zonelor de pe coastă: golful d'Aunay, capul Daussey, capul Grivel, Rigny, un vârf de munte. La 27 iulie „La Lilloise” este prinsă de ghețuri, intră în derivă cu banchiza, din cauza vremii rele. Dar două zile mai târziu cerul se limpezește și Blosseville poate face observații geografice. La sud de capul Barclay vede un pământ ce nu figurează pe nicio hartă de care dispune. Ceața revine, nava rămâne în marginea banchizei, sub rafalele unei noi furtuni și trosnind din toate încheieturile. Căpitanul reușește să ajungă la pescarii din capul Langanes, și, cu ajutorul lor, încearcă să repare ceea ce se poate din avariile velierului.

La 4 august ajunge înapoi în Islanda și, în aceeași zi, transmite un raport ministrului său, ce conține observațiile făcute de el asupra pământurilor descoperite: note, desene, hărți. La 5 și 6 august Jules scrie două scrisori fratelui său, Ernest, cu trei ani mai mare, și el geograf, lexicograf, dar și om politic, deputat: „Pământul meu se întinde între 68° 34' – 64° 55' latitudine nordică și 27° 17' – 28° 02' longitudine vestică. Mă voi întoarce acolo cu un nou elan, dar poziția

Comandantul Jean-Baptiste Charcot, exploratorul polar, în ultima călătorie, din 1936, pe nava „Pourquoi-pas?”

mea este dificilă. Instrucțiunile pe care le-am primit îmi cer să nu compromit «La Lilloise». Știu din experiență că nu are o structură solidă, că toate sloiurile sunt prea mari pentru ea... altfel, mi-am asumat o sumedenie de responsabilități și voi cuteza numai acolo unde voi socoti că se poate risca. Sunt ultimele semne de viață date de Jules de Blosseville. În speranța de a face mai mult, pleacă a doua zi din nou în Groenlanda, cu „La Lilloise” și 75 de oameni la bord. De atunci nu vor mai fi văzuți.

MISTERUL RĂMÂNE

Toate expedițiile trimise de regele Franței, Louis-Philippe, în căutarea lui în anii următori nu aduc nicio veste. 100.000

de franci sunt alocați de suveran ca recompensă celui care poate da informații fie și despre un singur membru al echipajului canoniciei-bric. Sunt totuși 76 de oameni dispăruți! Prima căutare pornește în anul următor, 1834. Bricul „La Bordelaise” se întoarce fără rezultat. „La Lilloise” pare că s-a evaporat în ceturile Arcticii. Apoi, în aprilie 1835, părăsește portul Cherbourg corveta „La Recherche”, solidă, nou-nouță, cu coca dublată cu cupru, sub comanda locotenentului François-Thomas Tréhouart, care are 76 de oameni la bord. Misiunea este aceeași: să afle soarta baronului de Blosseville și a navei sale și să facă alte observații geografice despre spațiul arctic. Oameni de știință debarcă la 11 mai în Islanda, la

Reykjavik, pentru a-i interoga pe localnici. Rămân acolo până la sfârșitul lui iunie, în speranța că vor da de cea mai mică urmă.

Restul echipajului reface atent ruta spre Groenlanda, pentru a elucida misterul sorții lui Blosseville. Nimic nu se află, nici atunci, nici mai târziu. Pescarii din zonă declară că au zărit nava „La Lilloise” la 14 august, apoi la 20 sau 25 august, pe o vreme căinoasă, cu vânturi violente și de atunci nimeni nu poate spune în ce direcție s-a îndreptat. De altfel, din august 1833 exploratorul Jules de Blosseville este dat dispărut, presupunându-se că „La Lilloise” a fost sfârșită de ghețuri sau că vântul puternic a culcat-o pe apă, a răsucit-o și scufundat-o. La 13 septembrie 1835 „La Recherche” revine la Cherbourg.

Jules Verne, în *O călătorie spre centrul Pământului*, publicată în anul 1864, amintește despre călătoria corvetei „La Recherche”. Profesorul Otto Lidenbrock din Hamburg, un mineralog cunoscut, și nepotul său Axel, eroii romanului, odată primiți la Reykjavik, cu toată curtoazia, de baronul Trampe,

guvernatorul Islandei, căruia îi remite scrisori oficiale de la Copenhaga, sunt informați că „misiunea științifică a domnilor Gaimard și Robert, la bordul corvetei franceze «La Recherche», și, recent, observațiile savanților imbarcați pe fregata «La Reine-Hortense» au contribuit din plin la cunoașterea Islandei. Dar, credeți-mă, mai sunt destule de făcut”.

Ca mărturie a destinului tragic al celor 75 de membri

ai echipajului de pe „La Lilloise” rămâne numai denumirea coastei de est a Groenlandei, ce duce mai departe numele Blosseville. Și mai rămâne ceva: misterul din jurul acestui naufragiu. Cercetători de mai târziu se vor întreba de ce echipajul a fost radiat din registrele Marinei după patru ani, și nu după cinci, așa cum era regulamentar? De ce ministrul Marinei nu a rambursat familiei cei 40.000 de franci pe care Jules i-a adus de acasă pentru a încheia reparațiile navei sale la Rochefort și Dunkerque? Și oare s-a acționat suficient de rapid pentru a-i ajuta pe nefericiții marinari de pe „La Lilloise”?

(Continuare în p. 84)

Placa de pe casa din Rouen unde s-a născut navigatorul

O DISPARIȚIE DISCRETĂ, TRISTĂ VLADIMIR SOCOR 1945 – 2025

S-a stins din viață, într-una dintre zilele lui august acest an, Vladimir Socor. Aparținea unei dinastii de intelectuali de seamă ai secolului XX românesc.

Bunicul, Emanoil Socor, a fost în mulți ani interbelici spiritul tutelar al *Adevărului* și *Dimineții*, cotidiene democratice, veritabile vârfuri ale peisajului jurnalistic național. Tatăl, Matei, a fost un cunoscut muzician. El însuși, Vlad, a fost un distins analist politic, care a ajuns rapid a străluci internațional. În timpul studenției la Facultatea de Istorie a Universității București a fost exmatriculat din pricini politice, obișnuite atunci. Un „binevoitor“ a citit notațiile sale de lectură pe un manuscris destinat tiparului – cuvinte și opinii aspre despre potențaii politici comuniști – și a informat gardienii regimului. A fost reprimat după câțiva ani, obținând licența în 1970. Față de imensa majoritate a colegilor de studii universitare, Vlad avea ascendentul cunoașterii mai multor limbi străine (vorbite curent) și de a fi posesorul unei biblioteci de familie fabuloasă, adunată în aproape un veac. Pentru el interdicțiile pe care „vigilența“ ideologică le instituisese prin secretizarea accesului la autorii și publicațiile „burghezo-moșierești“ dinainte de 1948 nu erau opreliști.

A emigrat în 1973 și a devenit cetățean american. Istoria românească contemporană integrată evoluției Europei în Eurasia și în lume a fost una dintre preocupările sale constante, inclusiv ca membru al laboratorului de idei al posturilor de radio „Europa liberă“ și „Liberty“, unde și-a extins și rafinat constant analiza asupra evoluției în secolul XX a lumii comuniste, confruntate cu avansul liberal neîntrerupt. După 1990 și până recent și-a construit o operă de istoric al contemporaneității eurasiatice și globale, cu accent pe fresca – complexă și contradictorie prin resurgența recentă a vechilor puteri imperiale –, benefică însă pentru occidentalizarea

țărilor foste comuniste. Ultima sa analiză este consacrată agresiunii rusești în Ucraina și a fost publicată în iunie 2025 pe platforma celebrei Fundații The Jamestown (<https://jamestown.org/>). Aici a fost contributor permanent din 1995, la rubrica Eurasia Daily Monitor, publicând mii de articole de politică externă și militară.

Sprijinul său pentru încadrarea fostelor state comuniste în NATO și UE a fost benefic grăbirii aderării lor, desigur, mai ales în ce privește România și Republica Moldova (*Magazin istoric*, nr. 8/2008; 8/2022). Relațiile sale personale cu lideri politici din Țările Baltice sau din Caucaz și cele central-asiatice l-au proiectat ca unul dintre cei mai buni analiști contemporani ai regiunii, deseori fiind solicitat ca expert în soluționarea greutăților geopolitice, iar expertiza sa a fost generos împărtășită în numeroase întruniri internaționale. În România, încă din 2004, unul dintre fruntașii generației tinere a specialiștilor în domeniu, Andrei Miroiu, a publicat la Editura Politeia, S.N.S.P.A., volumul *September 11 and the Geopolitical Revolution of Our Time*, o selecție din producția sa științifică, utilă formării experților, dar și practicienilor/decidenților politici. An după an, până la regretata sa dispariție, Vlad Socor a conturat o proprie viziune geopolitică a Eurasiei ultimei jumătăți de secol, în general a evoluției sistemului global, pronosticând corect dificultățile ivite acum aproape două decenii, odată cu „reîntoarcerea“ intempestivă a marilor puteri la propriile proiecte imperiale.

Sintezele științifice din viitor privind evoluția lumii contemporane nu vor putea să oculte viziunea lui originală.

Dr. Mihail E. IONESCU

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Dan Prisăcaru – REZISTENȚĂ ȘI SUPRAVIEȚUIRE LA TRIO CONFINIUMUL MARIILOR PUTERI. REPERE ISTORICE ȘI IDENTITARE (1914-1940). VOL. I, II** (Prefață: prof. univ. dr. Ioan Bolovan. Notă asupra ediției: general de brigadă prof. univ. dr. ing. Ghiță Bârsan. Introducere: prof. univ. dr. Petre Otu. Postfață: prof. univ. dr. Cătălin Turluc)

Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2024, 598 pp. (vol. I), 407 pp. (vol. II).

● **Anatol Petrencu – UCRAINA ÎN FLĂCĂRI**

Academia Oamenilor de Știință din România, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, Asociația Istoricilor din Republica Moldova „Alexandru Moșanu”, Chișinău, 2024, 180 pp.

● **Narcis Dorin Ion – FAMILII ȘI CONACE BOIEREȘTI DIN MOLDOVA** (Cuvânt-înainte de academician Georgeta Filitti)

Editura Vremea, București, 2024, 189 pp.

● **Nicolae Șt. Noica – PALATUL DE JUSTIȚIE ȘI SEDIILE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE – 130 DE ANI** – (Elogiul unui Palat, Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române. Sediul Înaltei Curți de Casație și Justiție, simbol al rolului justiției și al supremației legii, Corina-Alina Corbu, Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție)

Editura Vremea, București, 2025, 259 pp.

● **Adrian-Bogdan Ceobanu – ȘEFII MIȘIUNILOR DIPLOMATICE ALE ROMÂNIEI (1878-1916) – DICȚIONAR** – (Cuvânt-înainte de Mihai-Răzvan Ungureanu)

Editura Argonaut 94, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2025, 445 pp.

● **Gilles Duguay, ambasador al Canadei în România (1995**

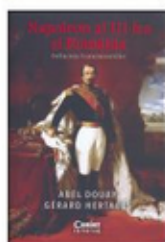
– 1998) – **REGINA MARIA ȘI JOE BOYLE, O DRAGOSTE IMPOSIBILĂ** (Prefață semnată de Denis Vaugeois, istoric, ministru al Culturii în Guvernul René Lévesque (1980 – 1982). Traducere: Cristina C. Duguay)

Editura Creator, Brașov, 2025, 338 pp.

● **Ion Giurcă – 1918: UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA DE-A PURURI ȘI TOTDEAUNA – ASPECTE POLITICE, ECONOMICE, CULTURALE ȘI MILITARE**

Editura Lexon-Prim, Chișinău, 2025, 624 pp.

● **Protosinghel Clement Păunescu – ISTORIE ȘI TAINĂ LA MĂNĂSTIREA ANINOASA** (Apare cu binecuvântarea Înaltpreașfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului)

Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2013, 303 pp.

● **Abel Douay, Gérard Hervault – NAPOLEON AL III-LEA ȘI ROMÂNIA: INFLUENȚA FRANCMASONILOR** (Traducere din limba franceză de Alina Pavelescu. Prefață de Cristian Moșneanu)

Editura Corint, București, 2024, 620 pp.

● **Dumitru-Valentin Pătrașcu – ANI DE BEJENIE: REFUGIAȚI DIN TERITORIILE ROMÂNEȘTI CEDATE ÎN 1940 STABILITI ÎN JUDEȚUL GORJ (1940 – 1943)**

Editura Militară, București, 2024, 452 pp.

● **DOCUMENT. BULETINUL ARHIVELOR MILITARE** Anul XXVIII, nr. 2(108)/2025, 64 pp.

● **DIALOGICA: REVISTĂ DE STUDII CULTURALE ȘI LITERATURĂ**

Anul VII, supliment nr. 1, 2025, Categoria B+, 170 pp.

O SINDROFIE SEARBĂDĂ

La 29 octombrie 1935, regina Maria împlinea 60 de ani. Primea la castelul Peleş felicitări, unde i s-a organizat aniversarea. Participant la eveniment, Constantin Argetoianu ne-a lăsat o relatare așternută cu pana lui plină de venin.

Regina Maria

„Serbarea aniversării reginei a fost lipsită de orice farmec. Vremea a fost infectă. Un vânt rece îți tăia obrazul cum puneai nasul afară. Până la ora 4 a fulguit de zăpadă. Culmile munților erau acoperite de ninsoare, de ninsoare întinată prin umbra norilor fumurii și această față cenușie da înălțimilor mai mult un aspect de doliu decât de veselie. Pe jos, prin jurul hotelurilor, nu întâlneai decât mutre plictisite; fiecare te întâmpina cu întrebarea: e adevărat că a căzut Guvernul? [...]

Seara la Peleş, recepție fără nicio însuflețire. M-am plictisit două ceasuri și jumătate și am făcut două constatări neplăcute: întâi, că familia regală s-a urâtit grozav și al doilea, că într-o țară unde sunt atâtea femei frumoase, la recepții nu se poftesc decât pocituri. Familia noastră regală putea fi într-adevăr judecată aspru din toate punctele de vedere afară de al plasticii: erau toți frumoși. Defileul de ascară a fost o jale. Regina Maria a slăbit mult, îi atârna pieile obrazului, și cu toată arta toaletei și cu tot arsenalul accesorilor părea că duce în spinare mai mult decât cei 60 ani sunați.“

Nici invitații nu sunt mai bine tratați. „Invitațiile fuseseră făcute alandala. Nimeni nu putea ghici după ce criteriu. Desigur nu după al eleganței sau al frumuseții. Singura femeie frumoasă era baroana Schnitzler sau Schnitzer, dama de onoare a principesei de Hohenzollern. Încolo, o nenorocire. Vremea, cu aripa ei nemiloasă, a pocit frumusețile bucureștene de odinioară, după cum a pocit și plastica familiei regale. Dar dacă familia regală nu se poate reînnoi și trebuie să asistăm resemnați la defilarea beșoandrelor încoronate, lista invitaților ar putea fi treptat reînnoită și generațiile perimate înlocuite cu altele mai proaspete. Un apel la generațiile mai tinere ar fi fost cu atât mai ușor de realizat cu cât invitațiile au fost făcute fără niciun rost, după cum am spus mai sus. Foștii miniștri n-au fost invitați. [...] Academicienii care au venit după amiază să prezinte reginei felicitările Academiei Române n-au fost invitați (Țițeica, Hurmuzescu etc.), dar

Constantin Argetoianu
și Nicolae Iorga

a fost invitat inginerul Racoviță, fiul generalului, dar acesta n-a fost invitat nici el. Printre foștii miniștri plenipotențieri a fost poftit Charles Mitilineu, dar n-a fost poftit Filality, care a mai fost și secretar general al Ministerului de Externe. Zoe Suțu, damă a Palatului, n-a fost invitată. [...]

Dintre cei invitați n-au venit mulți. Șefi de partide eram numai Goga, Iunian și cu mine. N-au venit nici Dinu Brătianu, nici Vaida, nici Mihalache, nici Averescu. Nici Prezan; Iorga s-a supărat fiindcă a fost invitat la concert și d-na Iorga numai la recepție și n-a venit nici el. Dintre foștii miniștri, vreo patru-cinci. Jean Th. Florescu, isteț ca un toreador, și Trancu-Iași, cu o panglică portocalie de gât, ca Didina Cantacuzino, și cu un fibrom în pânțele, tot ca dânsa, erau singurii care petreceau în searbăda sindrofie.

D.M.

ADUNAREA ANUALĂ A ASOCIAȚIEI EUROPENE DE ISTORIE BANCARĂ ȘI FINANCIARĂ

Dr. BRÎNDUȘA COSTACHE
(Șef serviciu, Banca Națională a României)

Asociația Europeană de Istorie Bancară și Financiară (The European Association of Banking and Financial History – EABH) a fost înființată în urmă cu trei decenii și jumătate, în anul 1990. Sediul său central se află la Frankfurt, în Germania, și reunește astăzi 58 de membri, bănci centrale, instituții financiare și de credit, fundații și organizații destinate administrării patrimoniului arhivistic al unor instituții de credit, persoane fizice, majoritatea din țări europene. Asociația își propune să aducă laolaltă istorici, arhiviști, muzeografi a căror activitate privește conservarea și valorificarea patrimoniului documentar și muzeal rezultat din activitatea instituțiilor bancare, financiare și de asigurări. Prin evenimentele desfășurate sub egida sa (conferințe, seminare, cursuri etc.), precum și prin materialele pe care le publică în format letric sau electronic pe pagina web a asociației, EABH oferă celor interesați o platformă pentru dezbaterile unor teme specifice acestui domeniu de activitate.

Anual, EABH organizează întâlnirea membrilor săi, eveniment care îmbină aspectele de natură administrativă cu cele referitoare la cercetarea și valorificarea izvoarelor istorice din domeniul financiar-bancar.

În anul 2025, Adunarea generală a membrilor EABH s-a desfășurat la Paris, sub patronajul BNP Paribas și Monnaie de Paris, Muzeul Monetăriei franceze. Ca în fiecare an, din punctul de vedere al cercetătorului în domeniul istoriei bancare, evenimentul major organizat cu prilejul acestei întâlniri a fost conferința „Public debt & financial stability. From the Spanish War of Succession to the pre-

sent-day“ (Datoria publică și stabilitatea financiară de la Războiul pentru succesiunea la tronul Spaniei până astăzi), care a prilejuit întâlnirea cercetătorilor din acest domeniu și expunerea rezultatelor studiilor realizate de aceștia. Ea a fost dublată de seminarul „Archives, artefacts and professional practice“

(Arhive, artefacte și practică profesională), dedicat problemelor legate de administrarea și valorificarea arhivelor și colecțiilor bancare.

Seminarul s-a desfășurat la data de 12 iunie 2025, oferind arhiviștilor și curatorilor de colecții muzeale cu profil financiar-bancar din țările participante ocazia să prezinte căile și modalitățile pe

*Participanți la întâlnirea anuală
a The European Association of Banking
and Financial History, Paris, 2025*

care le-au abordat pentru a situa cât mai bine în context istoric, cultural etc. patrimoniul pe care îl gestionează. Lucrările seminarului au fost deschise de Manfred Pohl, fostul șef al arhivei Deutsche Bank și unul dintre fondatorii EABH, care a împărtășit celor prezenți amintiri din experiența sa de administrator al arhivei uneia dintre cele mai mari bănci germane.

Comunicările prezentate au abordat o diversitate de subiecte circumscrise temei principale. S-au discutat modalitățile de colectare și de păstrare a măturilor referitoare la procesele tehnologice derulate în cazul băncilor. De exemplu, Constanza Battisti, de la Banca d'Italia a detaliat modalitățile de colectare a informațiilor privind producția de bancnote. De asemenea, au fost abordate căile de prezentare a colecțiilor numismatice și istorice, astfel încât acestea să rămână atractive pentru publicul contemporan. Dominique Antieron, de la Monnaie de Paris, s-a oprit asupra provocărilor și controverselor pe care le poate genera prezentarea inovativă a colecțiilor numismatice. Au fost dezbătute posibilitățile de colectare și diseminare a informațiilor din domeniul bancar. Marcell Granat, de la Banca Națională a Ungariei, s-a oprit asupra posibilităților oferite de inteligența artificială pentru colectarea și prelucrarea datelor statistice referitoare la activitatea băncilor comerciale din spațiul maghiar în secolele XIX și XX. Andres Sjoman, de la Centre for Business History din Stockholm, a adus în atenția publicului importanța utilizării documentului de arhivă în elaborarea materialelor destinate celebrării a 200 de ani de la înființarea Swedbank, subliniind pe această cale rolul

Hugo Banziger, președintele, și Manfred Pohl, unul dintre fondatorii EABH, în timpul dezbaterii privind rolul arhivelor în promovarea imaginii instituțiilor bancare

arhivelor în promovarea imaginii instituțiilor bancare și financiare.

A doua zi, 13 iunie 2025, s-a derulat seminarul „Public debt & financial stability. From the Spanish War of Succession to the present-day“. În deschidere, Hugo Banziger, președintele EABH, Philipp Rother, de la European Central Bank, Moritz Kraemer,

de la Landesbank Baden-Württemberg, și profesorul Michael Bordo, de la Rutgers University, au făcut prezentări privind sustenabilitatea datoriei publice, tema fiind abordată atât din punct de vedere istoric, cât și din perspectivă contemporană.

Comunicările prezentate în cadrul conferinței au fost grupate din punct de vedere cronologic. Prima secțiune a fost dedicată problemelor generate de datoria publică în secolul al XIX-lea și remarcăm dintre comunicările prezentate pe cea dedicată consecințelor generate de criza datoriei publice otomane pentru stabilitatea financiară și politică a Imperiului Otoman, realizată de Serghei Gherghelejiu, de la Banca Națională a Moldovei. A doua secțiune s-a oprit asupra relației dintre datoriile suverane și dinamica piețelor internaționale în secolul XX. Deosebit de interesantă a fost comunicarea lui William Wells, de la Rothschild & Co & King's College London, privind efortul Marii Britanii dedicat finanțării participării la Primul Război Mondial. Ultima secțiune a fost consacrată evoluției datoriei publice a Franței în conexiune cu stabilitatea financiară pe termen lung.

În încheiere, Jacques de Larosière, fost guvernator al Banque de France, a prezentat concluziile sale cu privire la evoluția datoriilor suverane și rolul acestora în lumea contemporană.

Ultimul act al conferinței a fost reprezentat de masa rotundă în cadrul căreia participanții s-au oprit asupra viitorului instrumentelor tradiționale de plată în raport cu monetele digitale.

Ca în fiecare an, evenimentele organizate în contextul Adunării Anuale a EABH au oferit participanților prilejul de a cunoaște noile tendințe și direcții care se înregistrează la nivel european privind valorificarea moștenirii culturale a instituțiilor bancare și financiare în scopul promovării rolului îndeplinit de acestea în cadrul comunităților în care își desfășoară activitatea. ■

Profesorul Michael Bordo, Rutgers University, în timpul intervenției la seminarul „Public debt & financial stability. From the Spanish War of Succession to the present-day“

175 DE ANI DE LA NASTEREA JANDARMERIEI ROMÂNE

Dr. MARIAN-BOGDAN JUGĂNARU

Biblioteca Academiei Române deține în colecțiile sale izvoare care reflectă parcursul de 175 de ani de la primele atestări ale Jandarmeriei. Actul de naștere al „armatei în albastru”, aflat în fondul de carte, precum și reproducerile din colecțiile Serviciului Stampe din cadrul Bibliotecii oferă imagini interesante din perioada de început a instituției. Între acestea, o litografie a lui Alexandru Asachi, fiul lui Gheorghe Asachi (editorul ziarului Albina românească, primul ziar de limbă română din Moldova, apărut în 1829), intitulată „Jandarm călare din Moldova”, și două lucrări ale lui Baer, ilustrând jandarmi călare și jandarmi pedestri. Sunt prezentate două tipuri de ținute; cea festivă, mai pompoasă în croială și ornamente, denumită marea ținută, și cea obișnuită, mica ținută, mai simplă, dar care păstrează elementele de identificare ale armeei și cele generale, fiind un echipament practic pentru îndeplinirea misiunilor zilnice.

*Litografia lui Alexandru Asachi,
„Jandarm călare din Moldova”*

Nașterea Jandarmeriei Române s-a produs într-un moment dificil pentru Principate, așa cum se regăseau acestea în contextul post-pașoptist. Jandarmeria a fost una dintre instituțiile care au contribuit, mai apoi, la consolidarea statului român modern.

Toamna anului 1848 a găsit Principatele Române sub ocupație militară străină. Imperiile Otoman și Rus controlau militar și politic cele două țări românești și impuneau programele proprii de guvernare, declanșând în același timp o campanie antirevoluționară, de represiune contra celor bănuți că ar fi participat la revoluția pașoptistă. Totodată, forțele militare pământene erau ținute sub un control strict, atât prin micșorarea numărului de militari, cât și prin preluarea corpului de comandă, pus în Țara Românească sub conducerea colonelului Garbatki, un om al noii orândui. Mai mult, la 16/28 septembrie 1848 caimacamul Cantacuzino a dat ordin să li se distribuie soldaților români „bilete a se întoarce vremelnicește la ale sale” (după cum avea să consemneze istoricul Dan Berindei, în capitolul *Domniile de la Balta-Liman*, din *Istoria Românilor*, vol. 7, tom 1, Editura Enciclopedică, 2003). Din această cauză, armata română nu a mai existat fizic. Abia în 28 noiembrie/10 decembrie 1848 au fost refăcute efectivele militare românești. În

timpul ceremoniei de reconstituire a armatei, un grup de ofițeri a solicitat generalului rus Aleksandr Osipovici Duhamel – unul dintre conducătorii *de facto* ai Țării Românești –, prezent la eveniment, epurarea cadrelor militare române.

În aceste condiții, înființarea unui corp de armată profesionist era un imperativ pentru păstrarea neatârnată a națiunii române. Deși părea imposibil de realizat în perioada ocupației ruso-otomane din 1849 – 1851, această șansă a apărut după stabilizarea situației interne prin numirea unor domni pământeni și permanenți, în baza Convenției de la Balta-Liman dintre cele două puteri. Cei doi domni erau Barbu Știrbei, în Țara Românească, și Grigore Alexandru Ghica, în Moldova. În același timp, cele două imperii dominante au convenit să reducă treptat numărul de militari proprii din Țările Române (de la 50 – 70.000 de militari ruși și otomani, la 20.000 efective comune), slăbind presiunea asupra celor doi domni.

Unul dintre obiectivele ocupațiilor era „consolidarea liniștii organice”, după ce în prealabil trebuia asigurată securitatea internă a Principatelor, mai cu seamă în fața unei eventuale expansiuni a revoluției transilvănene – care a mai continuat o bună perioadă de timp – către cele două țări, unde revoluția fusese înfrântă. Se avea în vedere și o reformă a armatelor celor două principate, „tot ca o garanție a menținerii ordinii legale”, cum scria academicianul Dan Berindei.

Grigore Ghica,
de Marie-Alexandre Alophe
(Serviciul Stampe, Muzică, Hărți;
Cabinetul de reproduceri)

„Legiuire pentru Reformarea Corpului Slujitorilor în Jandarmi”

În aprilie 1850, în cele două Țări Române, se mai aflau 16.000 de cadre militare rusești și 8.000 otomane. Până spre finalul anului efectivele scad, rămânând doar 10.000 de militari ruși. În această situație, o guvernare independentă de tip național nu putea fi realizată. Presiunea Imperiilor Rus și Oto-

man asupra celor doi domni, numiți în urma convenției ruso-otomane, îngreuna activitatea domnilor prin influențele lor, în condițiile unor forțe armate pământene reduse și ținute sub control. Prin urmare, retragerea controlată a trupelor de ocupație, în paralel cu întărirea oștirii române reprezenta singura soluție pentru a putea impune ideile politice ale celor doi domni. Aceștia au acționat în acest sens pe căi diferite, în funcție de orientările lor. În Țara Românească, Barbu Știrbei a acționat cu o anumită prudență în raport cu ocupații. Așa se explică numirea în noul guvern –

într-o primă fază – a fostului caimacam Constantin Cantacuzino și a miniștrilor săi, pentru ca apoi să-i înlocuiască în funcții cu oameni de încredere, inclusiv rude ale sale. Noul șef al armatei a fost numit Constantin Gr. Ghica, iar în postul de director al Departamentului Dinăuntru (Ministerul de Interne) l-a numit pe fostul revoluționar pașoptist Nicolae Kretzulescu. Domnul moldovean a păstrat câțiva reprezentanți ai marii boierimi în conducerea unor departamente importante, numind, la rândul său, câțiva pașoptiști, ca Mihail Kogălniceanu, Costache Negri și Alexandru Ioan Cuza în fruntea unora dintre acestea.

După formarea celor două guverne, cei doi domni au putut iniția reforme cu scopul modernizării statului. O preocupare majoră a lui Grigore Ghica a fost dezvoltarea forțelor militare. Ca parte a acestui proces se înscrie promulgarea de către domn a „Legiunii pentru Reformarea Corpului Slujitorilor în Jandarmi”, la 3 aprilie 1850. Acest act – publicat cu caractere chirilice – a produs o reformă a sistemului de ordine publică, dar și o întărire a forțelor armate, Jandarmeria asumându-și o dublă responsabilitate, de menținere a ordinii publice – cu toate implicațiile acestui fenomen – și de intervenție alături de celelalte forțe militare, când era cazul.

Creată într-un moment de reformă a sistemului militar, Jandarmeria Română a reprezentat un punct de pornire pentru multe alte instituții din segmentul de ordine publică, siguranță națională și apărare, desfășurând acțiuni de pionierat în domenii ca informații militare, poliție militară, pază și protecție, regimentul de gardă. De-a lungul anilor, legislația privind organizarea Jandarmeriei a fost adesea modificată, fiind publicată în *Monitorul Oficial*. Aceste monitoare se regăsesc în colecțiile Bibliotecii Academiei Române. ■

O NUNTĂ LA HOLLYWOOD

POVESTEA

Artistul francez Charles Boyer, interpretul cunoscut al „Măsluitorului” [„Trișorul”, peliculă lansată în 1933, în regia lui Marcel L'Herbier – n.r.], a fost angajat în America în urma acestui film. Boyer s-a imbarcat pe „Île de France” [pachebot de lux, construit în 1927, cunoscut în America, în acele vremuri, drept cel care deținea cea mai lungă pasarelă – n.r.], ca orice francez care se respectă, și iată-l, într-o bună zi, la Hollywood... Firește că hollywoodienii i-au făcut o primire foarte călduroasă. Tânăra artistă Pat Paterson, o blondă încântătoare, i-a oferit la gară un buchet din partea viitorilor

camarazi. Cine s-ar fi gândit în clipa aceea că, după câteva săptămâni,

Pat va fi d-na Boyer?

Într-adevăr, artistul francez a fost entuziasmat de tânăra americană... Și cum nici dânsi nu-i era indiferent, se logodiră pe loc, fără multe ezitări și ceremonii. Au asistat doar câțiva prieteni intimi ai celor doi artiști și părinții blondei Pat. Nunta urmă după câteva săptămâni, mai simplă chiar decât logodna. Tânăra pereche se prezentă la oficiul stării civile, semnând contractul, și cu aceasta nunta a fost rezolvată... De la oficiu, Pat Paterson plecă direct la studio, unde era așteptată pentru o scenă a filmului *Trei ștrengari și o ștrengăriță* [Bottoms up, regia David Butler, 1934 – n.r.]. În cetatea cinematografului nu

DORINA MIHALCEA

Presa din România interbelică era plină de povestiri senzaționale despre personajele importante ale zilei. Și atunci – ca și acum –, verificarea veridicității informațiilor oferite cu atâta generozitate publicului era printre ultimele preocupări.

În Magazin istoric, nr. 3/2024, v-am oferit un articol din presa interbelică despre o altă importantă personalitate a cinematografului mondial, Harold Lloyd, față în față cu biografia reală.

este timp pentru nunți pompoase și, adesea, căsătoriții nu pot pleca în voiaj de nuntă, cum a fost cazul Paterson – Boyer. Pat trebuia să filmeze, iar Charles trebuia să studieze noul său rol din *Caravana*, filmul lui Erik

*Pat Paterson,
blonda care i-a schimbat atitudinea
față de sexul slab*

Charell, pentru care fusese angajat la Hollywood de producătorul Robert T. Kane.

Se făcu, totuși, o excepție și în ziua în care Pat și Charles deveniră soț și soție, le acordară un concediu de jumătate zi. Filmarea producțiunii fu suspendată după-amiază și tinerii căsătoriți putură merge acasă, unde îi aștepta o masă, la care fuseseră invitați rudele și prietenii mai apropiați. În total, n-au fost mai mult de 15 persoane la această masă. Pat n-a îmbrăcat rochia de mireasă. O rochie simplă de seară este suficientă pentru o mireasă din Hollywood.

Pat Paterson și Charles Boyer n-au renunțat încă la voiajul de nuntă. Și pentru că nu puteau să plece, l-au amânat până la terminarea filmului. Dar apoi, nu mai era liber Charles Boyer, căci Erik Charell începuse *Caravana*. De abia după ce acest film a fost terminat, tânăra pereche putu să plece în voiaj de nuntă. Trecuseră patru luni de la semnarea contractului la oficiul stării civile...

Cei doi s-au imbarcat pe „Île de France” și și-au petrecut întârziata „lună de miere” la Paris și pe Coasta de Azur. Charles Boyer prezintă pe tânăra lui soție părinților și camarazilor, care, firește, au fost încântați de blonda americană. După ce Pat a făcut ocolul modistelor și marilor croitorese din Paris, s-au întors la Hollywood, unde a reînceput lucrul.

(Ilustrațiunea română, an VI, nr. 49, 28 noiembrie 1934)

Un cuplu fericit

REALITATEA

„Pentru generații întregi de spectatori de film și teatru, Boyer a fost arhetipul francezului – cultivat, curtenitor și seducător, dar niciodată complet familiarizat cu o cultură care nu era a sa. Sentimentul de pierdere, transmis de vocea sa baritonă murmurată, reprezenta însăși esența romanticismului. Femeile tânjeau să-l consoleze; bărbații voiau să-i devină prieteni” (John Baxter, *Charles Boyer: The French Lover*, Charles Boyer: Amantul francez, 2021). O imagine de Don Juan total diferită însă de omul din spatele actorului.

Viața nu a fost una ușoară pentru tânărul născut prematur, la 28 august 1899, în orașul Figéac (regiunea Occitania). Tatăl, Maurice Boyer (în dialectul occitan, *boièr* însemnând cioban), conducea o afacere de familie care vindea utilaje pentru

recoltat, iar mama, Louise, avea grijă de gospodărie. Unul dintre biografi, Guy Chassagnard (autor al lucrării *Charles Boyer, profession: acteur*, Charles Boyer, de profesie actor, 2008) nota că, încă din primii ani, Charles devenise un fel de vedetă locală, petrecându-și mult timp la teigheaua magazinului, recitând sau clamând discursuri, spre bucuria clienților.

Când împlinise 10 ani, băiatul s-a confruntat cu prima dramă majoră: pierderea părintelui. Louise nu s-a dat bătută și a încercat din răpuzeri să îi ofere o educație burgheză tipică, pregătindu-l pentru o meserie, dar și dezvoltându-i latura artistică, prin înscrierea tânărului la lecții de vioară. Câțiva ani mai târziu, Charles avea să descopere și teatrul, marea pasiune a vieții. Unul dintre cei mai cunoscuți comedieni ai vremii, Lucien Guitry (1860 – 1925), într-un turneu prin țară, sosea și la Figéac. Atât de impresionat a fost tânărul de interpretare, încât a jurat că singura meserie pe care o va urma va fi cea de... actor! (spre disperarea mamei).

Izbucnirea primei conflagrații mondiale i-a adus adolescențului un alt fel de public. În orașul natal aveau să se organizeze centre pentru tratarea răniților și, pentru a-i distra și a-i face să uite de suferințe, Charles Boyer a dat reprezentații diverse.

În 1917, cu diploma de baccalaureat în buzunar, a ales să plece la Paris, pentru a se înscrie la cursuri universitare de filosofie la Sorbona, urmând

În 1938, cu Sigrid Gurie și Hedy Lamarr

dorința mamei; dar a renunțat destul de repede la ele, în momentul în care a fost acceptat la Conservator, la secția de actorie. Faptul că avea o memorie fenomenală i-a oferit șansa să joace destul de repede într-o primă producție, în care actorul care interpreta personajul principal a devenit indisponibil. Începând cu anul 1920, numele avea să-i apară și pe afișe de film mut. Încetul cu încetul, Charles Boyer devenea un actor cunoscut. Însă Franța nu i se părea locul ideal pentru a-și etala talentul. Așa că a ales, ca mulți alți colegi de breaslă din epocă, să-și încerce norocul la Hollywood. Inițial, în 1930, a primit o ofertă de la studiourile MGM, iar un an mai târziu, e adevărat doar pentru un rol minor, și una de la Paramount. Avea să petreacă doar doi ani în S.U.A. La reîntoarcerea în Franța, în următorii doi ani avea să fie implicat în cinci producții cinematografice

și un proiect de teatru.

Și, iată-ne în 1934, anul crucial pentru viața sa familială, la care face referire publicația interbelică amintită. Boyer se reîntoarce în America, dar, de astă dată, ca un actor consacrat, un bărbat râvnit, cu o privire

Alături de Ingrid Bergman și Angela Lansbury, în filmul „Lumina de gaz”

răvășitoare, o voce profundă și caldă, atuuri perfecte pentru marele ecran.

Biografia actorului care, în toată cariera, a adunat patru nominalizări la Premiul Oscar pentru rol titular, contrazice versiunea jurnalistului român despre prima întâlnire cu cea care avea să îi devină tovarășă de viață de peste patru decenii.

La începutul anului 1934, în timp ce producția peliculei *Charlie Chan merge în Egipt* (regizor Louis King, 1935) se încheia, Maurice Chevalier l-a convins pe cel mai bun prieten, Boyer, să participe la o cină de după Anul Nou, organizată de Fox Studios. Printre invitați s-a numărat și dragălașa Pat Paterson, o actriță de origine engleză (cu sânge scoțian, pe linie paternă), sosită la doar 19 ani în Cetatea filmului, cu visul de a face carieră în cinematografie. Chipul angelic, determinarea și pasiunea au

făcut ca, în doar un an, să fie și angajată, urmând participări la mai multe producții cinematografice.

În interviurile acordate de-a lungul anilor, Charles a declarat că întâlnirea a fost o adevărată dragoste la prima vedere. La doar o lună de la eveniment, cei doi și-au unit destinele chiar de Ziua Îndrăgostiților, 14 februarie 1934, în Yuma, Arizona, evenimentul fiind descris pe larg de cea mai cunoscută jurnalistă mondenă a vremii, Louella Parsons (1881 – 1972).

Pasiunea a fost una fulgerătoare pentru amândoi. Chiar dacă Pat mai avusese două aventuri sentimentale

cu alte două celebrități masculine ale ecranului – Leland Hayward (1932) și Spencer Tracy (1933) –, cu Charles părea că își găsisse perechea perfectă. Iar pentru Charles Boyer, în realitate, un bărbat care nu prea simpatiza femeile, nescăpând aproape niciun moment în care să-și manifeste deschis chiar disprețul față de sexul slab, atitudinea i s-a schimbat radical odată ce a întâlnit-o pe iubirea vieții.

După cum sublinia și biograful John Baxter, „căsătoria i-a înmuiat vechia ostilitate manifestată față de femei. A apărut un nou Charles, mult mai manierat, mai amuzant, mai provocator, dar în sensul apreciativ al cuvântului!”

Cu toate că, de-a lungul vremii, a jucat alături de cele mai frumoase dive ale vremii – Merle Oberon, Loretta Young, Claudette Colbert, Katharine Hepburn, Danielle Darrieux, Greta Garbo, Bette Davis, Ingrid Bergman sau Marlene Dietrich –, a rămas soțul perfect, fidel până la moarte. Odată ce lega prietenie, era pe vecie. Conform biografiilor care i-au analizat corespondența, atâta vreme cât mama a fost în viață, nu lăsa să treacă mai mult de o săptămână și îi trimitea o misivă, în care îi descria cu multe amănunte filmele la care lucra, prietenii cu care se văzuse sau locurile unde lucrase sau se plimbase; împărtășindu-i, totodată, visuri, dar și îngrijorări.

Cu toate că devenise un star, Boyer a încercat și a reușit în mare parte să trăiască rezervat, departe de lumina reflectoa-

Cu soția...

relor, refuzând, ori de câte ori putea, interviurile și fotografii. „Trăia într-o relativă simplitate, mereu avându-l alături doar pe un singur om, Irving «Fig» Newton, dublura sa, singurul său angajat permanent. De-a lungul vremii, familia a mai avut și o secretară cu jumătate de normă, a cărei atribuțiune era sortarea corespondenței – de afaceri și cele de la fani –, la care, în calitate de actor independent, Boyer trebuia să răspundă singur. Nu a dorit niciodată să lase acest lucru în seama vreunui birou de presă al studiourilor care îl angajau. Nu a lucrat niciodată cu vreun agent de presă personal” (John Baxter).

La 9 decembrie 1943, a venit pe lume, în Los Angeles, singurul copil al cuplului, botezat Michael Charles. Cu doar un an în urmă, tatăl obținuse cetățenia americană (15 iunie 1942), mama o va obține patru ani mai târziu.

Un actor talentat, mereu star pe afișe, dar și soț și tată perfect – pentru Charles soarta părea că îi va rămâne mereu favorabilă.

La 23 septembrie 1965, puțin după miezul nopții, o veste avea să le spulbere visul de fericire. Michael, devastat de pierderea iubitei, la doar 21 de ani, după o despărțire violentă, își puna capăt zilelor, cel mai probabil jucând ruleta rusească. Conform mărturiilor prietenei – cu care avusese cu puțin timp înainte să moară un ultim schimb violent de cuvinte, prin care i-a mărturisit că nu poate trăi fără să-i fie alături –, dar și a unui alt prieten, tânărul s-ar fi re-

tras în dormitor, plângându-se că pierduse totul în viață și, deodată, o bubuitură a răsunat în liniștea nopții.

Charles Boyer filma la Paris. După ce și-a anunțat soția, a luat primul zbor spre America. Pentru cei doi nimic nu a mai fost de atunci ca înainte... Cu toate că a continuat să joace, aproape toți cunoscuții au fost de acord că nu mai era același: dispăruse o parte din pasiune, din cheful de a trăi, de a-i distra pe ceilalți.

Si dacă copilăria îi fusese umbrită de decesul tatălui, maturitatea – de pierderea fiului, nici senectutea nu avea să îi fie una lipsită de tragedie.

Un simplu control de rutină, inițial programat doar pentru el, apoi făcut împreună cu soția, a scos la iveală că Pat suferea de o boală incurabilă: cancer de colon, tumoarea fiind extinsă deja și la ficat. În cel mai fericit scenariu, doamna Boyer mai avea un an de trăit, atât de gravă

era boala. Charles a decis să nu își informeze soția. Ci, din contra, să îi spună că doctorul lui îi recomandase câteva luni de liniște și de odihnă.

În februarie au sărbătorit, ca de obicei, aniversarea mariajului, alături de un grup de prieteni, care fuseseră înainte informați de starea de sănătate a lui Pat. Așa că nimeni nu a făcut niciun comentariu despre paloarea și scăderea în greutate a gazdei. Pentru a o sustrage de la a-și face griji prea multe, Charles a organizat o vizită la Geneva, unde, scrie Guy Chassagnard, ar fi contactat un medic pentru a-i oferi un buletin medical fals, în care era trecut că Pat suferea de o hepatită păcătoasă, dar vindecabilă.

Idată reîntorși în țară, au decis să părăsească orașele aglomerate și să se retragă în Paradise Valley, Arizona. Dar nu au ales reședința pe care o achiziționaseră cu ceva timp înainte (într-o comunitate liniștită, cu vederi spectaculoase spre munți), ci s-au instalat în vila mult mai spațioasă a unei prietene, Marjorie Everett, una dintre cele mai potente figuri feminine ale Americii, implicată în organizarea de competiții hipice.

Charles a încercat din toate puterile să îi facă soției cât mai plăcute ultimele clipe din viață. Zilele treceau ca într-o vacanță bine meritată: cu jocuri de gin rummy, ore de lectură – în special literatură clasică, pe care cei doi o îndrăgeau, familia deținând o impresionantă bibliotecă, printre care

... și amândoi cu fiul lor

peste 3.000 de ediții princeps –, mici improvizații teatrale, în special comice. Nicio asistentă medicală, niciun ajutor nu a fost acceptat de Boyer. Nu dorea ca Pat să își facă griji. A supravegheat-o mereu singur, încercând să ascundă teribilul secret.

Ziua de miercuri, 23 august 1978, Guy Chassagnard o descria ca pe împlinirea unui miracol: Pat s-a trezit zâmbind, spunând că parcă scăpase de starea de epuizare ce o chinuia inexplicabil de ceva vreme. I-a cerut lui Charles să îi citească un roman de Dickens – *Martin Chuzzlewit* –, fascinantă poveste a tânărului orfan era una destul de lungă și cei doi au crezut că vor petrece multe ore devorând-o. După o zi aproape perfectă, seara, Pat s-a întins în pat. Charles s-a așezat alături, ca de obicei. A luat-o de mână și au adormit, fericiți. În jur de ora 03.00, s-a trezit speriat: mâna soției era foarte rece. Pat încetase să respire.

Dimineață Charles și-a anunțat apropiații și rudele că starea de sănătate și emoția îl împiedică să participe la funeraliile soției. Unora poate că li s-a părut puțin ciudat, dar îl înțelegeau: petrecuseră aproape o viață împreună.

În timp ce cortegiul funerar se îndrepta spre cimitirul catolic din Culver City, din comitatul Los Angeles, unde familia deținea locuri de veci, actorul a rămas în vila prietenei Marjorie, pare-se și pentru a completa niște acte urgente. A doua zi, când prietenii au venit să îl vadă, l-au

găsit inconștient. Înghițise o doză fatală de barbiturice. Deși a fost transportat de urgență la spital, medicii nu au mai putut să îl salveze. Nu a lăsat niciun bilet de adio, dar nimeni nu a pus la îndoială că fusese dorința sa de a-și pune capăt vieții. Nu mai avea pentru cine și cu cine să mai trăiască.

„Sfârșitul poveștii de dragoste pentru Charles Boyer“ – a fost titlul ce trona pe prima pagină a popularei publicații *France-Soir*; iar, în pagina a doua, cititorii puteau parcurge întreaga viață a „bărbatului pe care America l-a adoptat și l-a transformat în Amantul francez“. În timp ce *Le Figaro*, prin pana elegantă a cunoscutului jurnalist și scriitor Louis Chauvet, i-a adus un ultim omagiu „seducătorului înăscut. Farmecul său, tipic francezilor, fascina femeile și era atât de delicat, încât nici cel mai puternic rival nu putea să-i arate vreun pic de gelozie“. ■

EDUCAȚIE PRIN PATRIMONIU

„PUTEREA FIRULUI“ LA ELECTRIC CASTLE

ROXANA ZIDARU

(Specialist comunicare,
Institutul Național al Patrimoniului)

Într-o lume în care interacțiunile noastre culturale se petrec din ce în ce mai des pe ecrane, iar patrimoniul pare adesea un subiect rezervat muzeelor și manualelor, Institutul Național al Patrimoniului (I.N.P.) a ales o cale îndrăznească: să ducă tradiția acolo unde tinerii sunt deja prezenți, curioși și receptivi: în mijlocul unui festival de muzică și artă contemporană, Electric Castle. În perioada 16 – 20 iulie, publicul a fost invitat să descopere expoziția etnografică „Puterea Firului/Power of the Thread“, găzduită chiar în incinta Castelului Bánffy din Bonțida, și să participe la un atelier de țesut la război cu o miză cât se poate de actuală: reciclarea creativă și sustenabilitatea. Această inițiativă este parte dintr-o misiune mai amplă a I.N.P. – de a construi punți între patrimoniul cultural și noile generații, folosind nu doar discursuri teoretice, ci experiențe directe, interactive și emoționante.

*Vizitatorii privesc
și ating războiul de țesut*

Electric Castle nu este un loc obișnuit pentru o expoziție de costume populare și război de țesut. Aici, printre scenele cu lumini spectaculoase, instalațiile multimedia și publicul cosmopolit, o „oază“ de tradiție a devenit punct de întâlnire între trecut și prezent. Expoziția „Puterea Firului“ a adus în prim-plan patrimoniul material și imaterial al Banatului – una dintre cele mai diverse regiuni istorico-etnografice ale României. Costumele tradiționale, din Colecția Etnografică „Marius Matei“, au ilustrat nu doar estetica portului popular, ci și diversitatea influențelor culturale care au modelat zona: de la sobrietatea croiului din câmpie, la ornamentica bogată din zonele de deal.

Alături de costume, piesele de ceramică tradițională au completat povestea. Realizate prin tehnici transmise din generație în generație, aceste obiecte casnice îmbină funcționalitatea cu arta, vorbind despre un mod de viață în care utilul și frumosul

se împleteau natural. Cadrul expozițional a recreat simbolic o „oază“ – un spațiu autentic țărănesc –, invitând vizitatorii să pășească într-o atmosferă în care fiecare obiect are o poveste și fiecare detaliu este parte dintr-un cod cultural.

Dacă expoziția a fost un prilej de contemplare și descoperire, atelierul de țesut la război a transformat patrimoniul într-o experiență vie. Organizat în parteneriat cu Muzeul Etnografic al Transilvaniei și susținut de meșterele populare Angela Măcicășan și Rodica Luca – membre ale Asociației Satului Sfântul Nicolae din Sănnicoară –, atelierul a arătat cum un meșteșug vechi poate vorbi direct despre preocupările prezentului: sustenabilitate, reciclare, creativitate.

Materialul vedetă? Denimul, provenit din blugi vechi, transformat în covorașe tradiționale. Prin răbdarea și măiestria meșterelor, bucăți de material uzat au primit o nouă viață, devenind parte dintr-un

*Meșterele populare
Angela Măcișan (dreapta)
și Rodica Luca (mijloc)
și sala de expoziție,
cu războiul de țesut
și costumele populare
în prim-plan*

obiect cu rădăcini adânci în cultura locală. Covorașele și preșurile realizate de aceste două artizane nu sunt simple obiecte decorative; ele au fost expuse la târguri și expoziții din România și din străinătate, ajungând și în Statele Unite. În fiecare piesă se regăsesc atât estetica tradițională, cât și un mesaj puternic despre responsabilitatea față de resurse.

Demersul Institutului Național al Patrimoniului merge dincolo de simpla expunere a unor obiecte valoroase. Miza este educația culturală – dar nu una pasivă, ci una în care tinerii învață despre patrimoniu punând mâna pe materiale, întrebând, creând. Astfel de ateliere în spații neconvenționale transformă percepția despre tradiție: nu mai este ceva îndepărtat, „de muzeu”, ci devine ceva viu, adaptabil, cu aplicabilitate în prezent.

În contextul festivalului, această abordare are un impact major: publicul tânăr, obișnuit cu forme de expresie vizuală și artistică variată, se întâlnește cu o altă formă de creativitate, cea a meșteșugurilor transmise din generație în generație.

Tema „Puterea Firului” este mai mult decât o metaforă vizuală. Firul este legătura între generații, între sat și oraș, între tradiție și inovație. Reciclarea denimului în obiecte tradiționale demonstrează că patrimoniul poate fi o resursă pentru soluții contemporane – fie că vorbim despre reducerea deșeurilor textile, despre dezvoltarea unor industrii creative sustenabile sau despre întărirea identității culturale. Astfel de inițiative arată că educația prin patrimoniu poate contribui la formarea unei conștiințe ecologice și culturale în același timp. Și, mai important, că aceste valori pot fi comunicate eficient dacă sunt

integrate în contexte relevante pentru public.

Castelul Bánffy, gazdă a Electric Castle și a expoziției, este el însuși un simbol al dialogului dintre trecut și prezent. Restaurarea sa, susținută și prin proiecte culturale, dovedește că un monument istoric poate deveni un spațiu de viață culturală intensă, nu doar o relictă. Aducerea patrimoniului în astfel de spații neconvenționale nu este un simplu gest simbolic, este o strategie de reconectare a publicului cu propria istorie.

Pentru vizitatorii festivalului, experiența de a vedea și atinge un război de țesut, de a înțelege simbolurile unui costum tradițional bănățean sau de a sta de vorbă cu un meșter popular poate fi începutul unei relații noi cu patrimoniul cultural.

„Puterea Firului” arată că există un potențial enorm în aducerea patrimoniului în spații neconvenționale: festivaluri, campusuri universitare, huburi creative, chiar centre comerciale. Cheia este adaptarea discursului și crearea de experiențe participative. Educația prin patrimoniu nu trebuie să fie o lecție solemnă, ci o invitație la explorare, dialog și implicare. În acest fel, tradiția își găsește locul firesc în viața noastră de zi cu zi – nu ca ornament nostalgic, ci ca sursă de inspirație, identitate și responsabilitate.

Proiectul Institutului Național al Patrimoniului de la Electric Castle nu este doar o expoziție sau un atelier; este o demonstrație practică a modului în care putem integra patrimoniul în prezent, într-un limbaj accesibil și atractiv pentru tineri. Este dovada că firul care ne leagă de trecut poate fi și firul cu care țesem viitorul – unul mai conștient, mai creativ și mai ancorat în valorile care contează. ■

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

AGATHA ȘI EROUL EI PREFERAT, HERCULE POIROT, DOI GURMANZI

THEO STĂNESCU-STANCIU

● Acasă, în copilărie – „ospete pantagruelice” ● Gustul cotelor de porc și al smântânii Devonshire – obsesii de o viață! ● Maestră în suflul de brânză ● În Canada, se ghiftuia la mic-dejun ca un boa constrictor ● „Cartofii misterioși” și „omleta à la Agatha Christie” ● „Mâncatul, nu doar o plăcere fizică, ci și o cercetare intelectuală” ● Britanicele marmeladă Oxford și supă Windsor,... ● ... dar și americanul pui Newberg

Cel mai bine vândut scriitor al tuturor timpurilor – conform Guinness Book of World Records (împreună cu William Shakespeare) –, cunoscută și ca „Regină a Crimei”, pe lângă poveștile cu detectivi, crime și enigme, Agatha Christie a mai avut o mare pasiune: o masă bună și, dacă era posibil, într-un ambient pe măsură și cu oameni dragi.

Dacă în urmă cu mai mulți ani (*Magazin istoric*, nr. 5/2008) vă aduceam în față povestea vieții scriitoarei – cu neașteptate răsturnări de situații și controverse –, astăzi vă propun să descoperiți o altă fațetă a omului din spatele celor mai bine de 60 de mistere polițiste care îi poartă semnătura.

În primii ani de viață, micuța Agatha a trăit într-un cămin extrem de ospitalier, părinții având pasiunea unor adevărate „ospete

pantagruelice”, după cum avea să povestească scriitoarea în *Autobiografie* (1977). Servitoarea casei, Jane, „pregătea aproape zilnic cine compuse din cinci feluri de mâncare, pentru șapte sau opt persoane. Cu prilejul dineurilor festive, la care participau cel puțin 12 persoane, fiecare fel de mâncare era pregătit în două variante – două feluri de supă, două mâncăruri de pește etc.”

„Zilele trecute am dat peste

meniul unuia dintre dineurile oferite de părinții mei (pentru zece persoane). Masa începea cu supă sau supă cremă, la alegere, după care urma mâncarea de pește: friptură de calcan sau file de limbă de mare. Apoi [...] un mușchi de oaie la cuptor și de homari în maioneză (o adevărată surpriză!). În final, venea rândul dulciurilor – delicioasa budincă «Diplomat» și tortul cu pișcoturi.” „Niciodată nu am mai mâncat prăjituri atât

de bune precum cele făcute de Jane. Aveau o crustă crocantă, iar înăuntru erau moi, pline cu stafide și, dacă le mâncai calde, erau de-a dreptul divine.“

Cu prilejul celor mai importante sărbători, precum Crăciunul, la familia Christie magia era servită pe... platouri.

„Humphrey [Watts, membrul cel mai tânăr al familiei celei mai bune prietene a mamei scriitoarei – *n.n.*] și cu mine ne înfruptam vârtos cu prilejul Prânzului de Crăciun. El mă bătea la supă de scoici, dar, în rest, eram umăr la umăr. Ne aruncam mai întâi asupra curcanului fript, apoi asupra celui copt și încheiam cu vreo patru-cinci felii zdrene din mușchiul de vită. Se prea poate ca restul comensalilor să se fi limitat la un singur fel de curcan, dar, din câte îmi aduc aminte, bătrânul domn Watts servea atât curcan, cât și mușchi de vită. Apoi treceam la budinca de prune, la plăcinta cu carne și la aluaturi – aici eu mă arătam

*Hercule Poirot
(aici în interpretarea
lui David Suchet)
nu agreea
ceaiul de la ora 5*

mai cumpătată, pentru că nu eram prea amatoare. În fine, urmau bomboanele, strugurii, portocalele, prunele și fructele confiate. Într-un târziu, în cursul după-amiezii, erau aduse din cămară diverse sortimente de ciocolată, pentru gusturile tuturor.“

Și tot din acea perioadă liniștită, plină de iubire și de căldură, Agatha a început să descopere felurile care aveau să o încante tot restul vieții. „Am prins de mică gustul coteletelor de porc, pe care le mânca Nursie

[porecla cu care scriitoarea își alinta guvernanta în copilărie – *n.n.*] la mine în cameră, iar friptura de vită era una dintre mâncărurile mele preferate. Smântână Devonshire, de asemenea, se consuma în cantități «industriale»; e delicioasă în comparație cu uleiul de pește, obișnuia să spună mama. Uneori o mâncam pe pâine, alteori, cu lingura. Din nefericire, azi nu mai găsești o smântână Devonshire autentică în tot Devonul [*English Clotted Cream* este o specialitate englezescă, cu textură cremoasă, gust bogat, cu note de alune de pădure, totodată și dulce-acrișoară, cu o fermitate precum frișcă; este ideală ca *topping* pentru deserturi, înghețată, fructe, *gaufres* de Bruxelles și briose; dar și cu biscuiți, dulceață de căpșuni și ceai englezesc, așa-numitul *Cream Tea*, ceaiul cu smântână; mai este cunoscută și ca *Devonshire cream* sau *Devon cream*, cu referire la zona de origine – *n.n.*] – din lapte pasteurizat, cu caimac de culoare aurie, servită dintr-un bol de porțelan. Fără îndoială, în topul preferințelor mele culinare pe locul întâi se află – și se va afla mereu – smântâna.“

Cu primul soț, Archibald

În bucătăria restaurantului
fraților Delmonico din New York

Greutățile cu care se va confrunta în următorii ani, fie în urma pierderii tatălui, fie, mai târziu, din cauza războaielor mondiale, o vor obliga pe Agatha să își adapteze gusturile culinare la realitate.

In plin Prim Război Mondial, la Londra, de la o proprietăreașă cumsecade, scriitoarea avea să învețe câteva sfaturi gospodărești care îi vor fi utile atât pentru achizițiile pentru propria bucătărie, dar și pentru povestirile polițiste de mai târziu. „Iar te-a păcălit negustorul de pește, iubito – îmi spunea ea. Peștele ăsta nu e proaspăt. Nu l-ai împuns, cum ți-am zis să faci. Trebuie să-l împungi ușor cu degetul, să te uiți la ochii lui și să-l înțepi în ochi. [...] Ridică-l și sprijină-l pe coadă, să vezi dacă stă țeapăn sau cade. Acum, să trecem la portocale. Știu că ți-e poftă de portocale din când în când, în ciuda prețului exorbitant, dar astea au fost scufundate în apă fiartă, ca să pară proaspete. O să vezi că n-au niciun strop de suc în ele.“

În 1922, cu prilejul participării, alături de Archibald, soțul ei, la o misiune comercială în străinătate, Agatha ajungea și în Canada. Acolo, pentru a depăși problemele financiare și a se hrăni, a fost nevoită să dea dovadă, din nou, de ingeniozitate. „Mesele erau foarte costisitoare. Mi-am făcut atunci un plan bun, zic eu: aveam să mă ghistuiesc la micul dejun, ca să-mi țină de foame toată ziua. Micul dejun costa un dolar – care însemna, pe vremea aceea, cam patru șilingi în bani englezești. Așadar, luam micul dejun jos, la restaurant, și mă îndopam cu tot ce era în meniu. Și erau de toate, din abundență. Mâncam grepfrut, uneori chiar și papaia. Mâncam prăjituri cu hrișcă, vafe cu sirop de arțar, ouă cu șuncă. Când mă ridicam de la masă, eram umflată ca un boa constrictor.“

Mai apoi, în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, experiența acumulată în mai bine de cinci decenii de viață avea să-i permită să contribuie

la o carte de bucate pentru vremuri de război. Proiectul, inițiat în 1940, de o editură britanică, după raționalizarea alimentelor, a strâns laolaltă 150 de rețete de la membrii Cabinetului și soțiile lor, faimoși bucătari ai vremii, actori, scriitori sau sportivi. Agatha Christie a propus două preparate, ambele denumite în stilul-i caracteristic: „cartofii misterioși“ și „omleta à la Agatha Christie“.

Primul fel era relativ ușor de realizat cu puținele ingrediente ce se mai găseau pe piață. Cartofii trebuia copti la foc moderat. Când erau făcuți, se tăiau pe jumătate, se scobea miezul, care se amesteca cu câteva linguri de margarină și smântână. Se adăugau câteva bucățele de hamsii uscate, puțin piper și sare, după gust. Cu pasta astfel realizată se umpleau cartofii și apoi, stropiți cu alte câteva linguri de margarină și puțin zahăr brun, se dădeau din nou la cuptor, de astă dată foarte încins, până erau gata rumeniți.

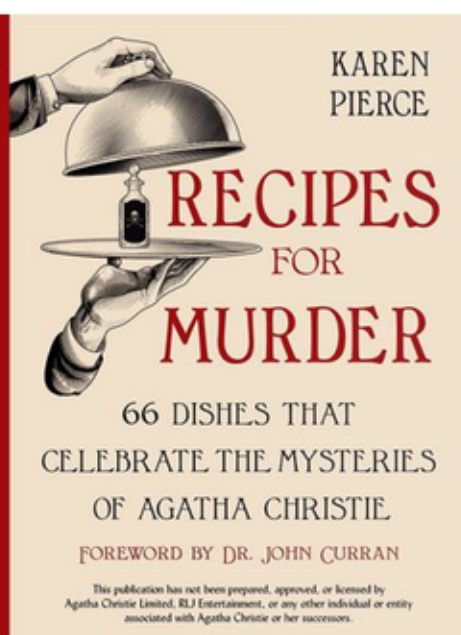
În ceea ce îl privea pe al doilea, situația era puțin diferită: necesita și mai multe ingrediente și operațiuni mai complicate. Pentru a sătura circa cinci – șase persoane (după indicațiile scriitoarei), aveai nevoie de aproape 200 g de ciuperci, un cub de margarină, un borcănaș cu creveți, circa 100 g de șuncă sau limbă afumată, șase ouă, sare, piper și puțin ulei sau margarină pentru gătire. Ciupercile trebuia călitate separat, la foc mic. Apoi, se adăugau bucățelele de carne și creveții. Compoziției, ținută pe foc mic, i se adăugau ouălele, bătute bine. După ce se ungea o tigaie, se turna, lăsând-o să se rumenească pe o parte, apoi, pe cealaltă.

Din viața de zi cu zi, pasiunea pentru preparatele gustoase a transmis-o și celor mai îndrăgite personaje, simpatici detectivi Hercule Poirot și Miss Marple.

Primul nu agreea deloc o parte importantă dintre obiceiurile britanice, precum ceaiul de la ora cinci – o fină ironie a autoarei la adresa snobismului caracteristic nației! –, dar tot ajungea să deguste cu plăcere, aproape la fiecare apariție, mâncărurile englezești de pe vremuri, asemenea bătrânicii băgăcioase.

„Bucătăria englezească – excelentă. La cină, vinurile provocară entuziasmul lui Poirot, care gustă delicia unei mese ce debută cu o supă exact pe gustul său, urmată de limbi de mare la grătar, cotlete de miel, și, la desert, căpsuni cu frișcă atât de dulce, încât fu satisfăcut pe deplin“ (*Unu, doi, trei*, 1948).

În vestitul Hotel Bertram, pe care îl venerase încă din copilărie, Miss Marple aprecia, la rândul ei, tradiționalele preparate, precum „o minunată bu-dincă cu carne de vită, ca odinioară! N-ai gustat niciodată așa ceva! Și un formidabil mușchi de vacă, și spate de berbec, și ceaiul servit după moda veche, și un mic dejun englezesc minunat!“. „Și chiar mai mult, dacă doriți. Scrumbii afumate, rinichi și slănină, găinușe de baltă ca friptură rece, șuncă de York, marmeladă Oxford [o marmeladă densă, cu un gust puternic de portocale amare de Sevilla, recomandată a fi consumată peste o felie groasă de

Coperta cărții scrise de Karen Pierce

pâine prăjită – n.n.]“ (*Hotelul Bertram*, 1965).

Rând pe rând, ne sunt prezentate și alte preparate tipice bucătăriei britanice, precum: prăjiturile galeze, cu gust acrisor de la ingredientul principal, afinele, combinate cu scorțișoară și nucșoară (*De ce nu Evans?*!, 1934); supă Windsor, consistentă, specifică insulei, cu un gust intens și o culoare brun-închisă; rețeta clasică conține carne de vită, ceapă, morcov, praz, bulion de roșii, condimente precum piper, sare, dafin, cimbru, udate adesea cu sherry sau vin de Madeira, totul fiert la foc foarte încet (*Duși de val*, 1948); tocănița irlandeză, din antricot de vită sau carne de miel, bogat condimentată și udată cu tradiționala bere Guinness, dar și cu sos Worcestershire, cu gust puternic de tarhon (*Calul bălan*, 1961) și, bineînțeles, nelipsite plăcinte cu carne

sau cu pește sau *curry*-ul, consumate în aproape toate povestirile.

Dar pentru stomacul lui Poirot nu toate rețetele tradiționale englezești cad mereu bine. În *Primele cazuri ale lui Hector Poirot* (1974): „Am mâncat niște preparate ciudate. Oh, *Dieu, mon estomac!* Și Poirot își duse mâna cu delicatețe la acea parte a anatomiei sale.“ Sau, tot acolo, detectivul a „mâncat supă de sparanghel, servită din supieră, plăcintă de pește și tartă cu mere. Despre ele... Simțeam eu că aveți, așa cum ziceți voi, ceva în mână... supă, plăcinta de pește, tarta cu mere... o *bêtise!* (o prostie)“.

În *O tragedie în trei acte* (1934), Hercule Poirot are prilejul să participe la adevărate festinuri. „Să vedem: cantalup, borș, macrou proaspăt, potârniche scoțiană [o potârniche gri, altădată pasărea emblemă a Scoției, astăzi, pe cale de dispariție – n.n.], sufleu surpriză, *Canapé Diane* [ficăței de pui prăjiți, cu sare și piper, flambați cu coniac; se învelesc apoi în felii de bacon și se frig pe grătar; se servesc calzi, pe pâine prăjită cu unt, garnisiți din abundență cu pătrunjel – n.n.]“. Mai apoi, „supă, calcan la grătar, fazan și cartofi prăjiți, sufleu de ciocolată, icre pe pâine prăjită“ sau „o friptură bună, puțin în sânge, o tartă cu mere fără prea multe dichisuri sau poate găluște cu mere“.

Când erau pomenite ingrediente tradiționale, precum celebrul bacon, dar în asocieri mai... ciudate, personajele doamnei Christie intrau într-o dilemă: să

fie gustul așteptat sau nu?! Într-una dintre ultimele povestiri țesute în jurul lui Miss Marple, o rețetă pentru șuncă prăjită a ridicat astfel de întrebări. „Șuncă prăjită cu spanac. Luați o bucată bună de șuncă, umpleți-o cu căței de usturoi și acoperiți-o cu zahăr neprelucrat, roșiatic. Coaceți încet în sobă. Serviți cu o garnitură de piure de spanac.

— Ce mai credeți despre asta?

— Cred că sună groaznic, spuse Edward.

— Nu, nu, de fapt ar putea fi foarte gustos, dar ce credeți de toată treaba asta“ (*O glumă ciudată*, 1979).

Apar însă și destule preparate din bucătăria internațională.

În *Adversarul secret* (1922) – prima aventură a viitorului cuplu Thomas Beresford și Prudence (Tuppence) Cowley, una dintre cele mai bune prietene ale lui Miss Marple – felurile la care visează Tuppence sunt extrem de costisitoare, deoarece sunt dintre cele mai rafinate ale epocii și proveneau de peste Ocean: uriașul și deliciosul homar

american și puiul Newberg, o variantă a rețetei care folosea tot homar, creată, se pare, la New York, în restaurantul fraților Giovanni și Pietro Delmonico, în jurul anului 1880. Cu toate că rețeta pare destul de simplă de realizat, sunt implicate diverse ingrediente și tehnici de pregătire. Ceapa trebuie călită puțin în ulei fierbinte; se adaugă făină, condimente, dar și tarhon proaspăt, câteva linguri bune de supă de pui, amestecată cu lapte – totul trebuie gătit până se îngroașă, amestecând continuu. Când prinde consistența unei smântâni sănătoase, se pune un gălbenuș de ou, câteva picături de suc de lămâie, dar și un pahărel de *sherry* și câteva felii de ardei gras. Se lasă puțin, până se omogenizează noua compoziție, și apoi se adaugă și bucățile de piept de pui, anterior fierte. Se mai gătește câteva minute. La final se completează cu câteva bucăți de avocado. Se servește, de obicei, peste orez.

Important este și un detaliu pe care scriitoarea Karen Pierce, autoarea unei lucrări

dedicate exclusiv rețetelor prezentate în povestirile Agathe Christie (*Recipes for Murder: 66 Dishes That Celebrate the Mysteries of Agatha Christie*, Rețete pentru crimă: 66 de rețete care celebrează misterele Agathe Christie, 2023), l-a scos în evidență: Agatha a ținut mereu cont de epocă, urmând standardele culinare ale fiecărei perioade în parte. Astfel, dacă în *Crimă pe terenul de golf* (1923), antricotul era prăjit în mult unt pe aragaz, câteva decenii mai târziu, în *Un mister caribian* (1964), pentru a obține friptura perfectă, era nevoie atât de marinadă – un mixt din condimente și lichide –, dar și de un grătar în aer liber, unde să fie preparată.

Bineînțeles că toate acele delicatese au fost mereu asociate cu băuturi de calitate. „Trebuie să memorezi ce se bea la anumite mâncăruri“ – declara un personaj din *Noaptea nesfârșită* (1967), aceea era regula societății. Sunt pomenite lichori mai exotice, precum lichiorul cremă de mentă (*Moarte pe Nil*, 1937), dar și băuturi la modă în acea perioadă. „Prefer Xeres-ul cocktailurilor și de o mic, de o mic de ori whisky-ului. Ah, *quel horreur*, whisky-ul! Bând whisky îți distrugi, dar îți distrugi complet gustul.“ „Xeres mai întâi, la supă; apoi vin de Rin și vin de Bordeaux. [...] Toți domnii au băut porto“ (*O tragedie în trei acte*) sau „un Chablis excelent“ (*După funeralii*, 1953).

Atât de multe delicatese, încât nu putem încheia decât sub spectrul aceluiași Poirot, care, în *Doamna McGinty a murit*, medita: „Păcat că omul nu poate mânca decât de trei ori pe zi. Și între mese rămâne un gol!“ ■

GRECII DE PESTE MĂRI

Dr. MARIANA-CRISTINA POPESCU

După ce a fost prezentată publicului la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca și a călătorit la Iași, în cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova”, a sosit momentul ca expoziția „Grecii de peste mări. Vase cu figuri roșii din Etruria și Magna Grecia” să fie găzduită și de Muzeul „George Severeanu” (str. Henri Coandă nr. 26, sector 1), din cadrul Muzeul Municipiului București.

Expoziția reunește pentru prima dată vase cu figuri roșii aflate în patrimoniul unor importante instituții muzeale din România: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Muzeul Național de Antichități – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul de Istorie a Moldovei, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, Muzeul Olteniei, Craiova, Muzeul Județean Argeș.

Vase cu figuri roșii din Etruria și Magna Grecia, cu forme variate și cu reprezentări de o calitate artistică deosebită, au ajuns pe teritoriul de astăzi al României în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Ele au fost achiziționate fie de persoane care au călătorit în Italia și au dorit să aducă cu sine un memento al locurilor pe unde au trecut, fie de persoane pasionate să colecționeze obiecte de artă și care frecventau piețele de antichități. Nu de puține ori, colecțiile lor au contribuit substanțial

la îmbogățirea patrimoniului unor muzee publice – precum Muzeul Național Ardelean din Cluj sau Muzeul Național de Antichități din București – sau private: de exemplu, Muzeul Kalinderu. După Al Doilea Război Mondial, multe dintre ele au ajuns în colecțiile muzeelor locale sau naționale.

Tehnica pictării vaselor cu figuri roșii a fost descoperită de meșterii atenieni în jurul anilor 530/520 î.H. Figurile erau desenate în contur, direct pe pasta vasului, detaliile erau executate cu

*Crater
cu coloane,
Apulia,
350 – 340 î.H.
(Muzeul
Țării
Crișurilor,
Oradea)*

linii subțiri, ceea ce dădea mai multă suplețe și mișcare figurilor, în timp ce pe restul vasului era aplicat un firnis negru.

La sfârșitul secolului al VI-lea și în prima jumătate a secolului al V-lea î.H., vasele cu figuri roșii attice vor cunoaște exporturi semnificative în Etruria și în Magna Grecia. De pe la jumătatea secolului al V-lea î.H., în aceste regiuni meșterii locali încep să producă vase cu figuri roșii, după modelul celor atenieni. Destul de repede apar curente specifice Etruriei și Magnei Grecia, într-un domeniu nou în care nu exista o tradiție locală anterioară. În fața dorinței și necesității de a inova, pictorii locali introduc elemente decorative diferite

de modelele ateniene. Se conturau astfel cinci școli regionale de vase cu figuri roșii: școala din Lucania, școala din Apulia, școala din Campania, cea din Poseidonia-Paestum și cea din Etruria.

Vasele cu figuri roșii erau folosite cu precădere în context funerar, ele făcând parte din recuzita defunctului sau fiind aduse ca ofrande la mormânt. Pictura pereților mormintelor și vasele pictate erau meșteșuguri distincte, dar cu rol complementar în construirea unei imagini în jurul defunctului. Ele erau văzute ca fiind purtătoare ale unei valori simbolice importante, mijloc pentru expunerea unor valori colective semnificative pentru ideologia polisurilor grecești, iar pentru comunitățile indigene o posibilitate de ilustrare a puterii, a individualității și a bogăției aristocrației războinice.

Pe vase sunt pictate scene mitologice, scene dionisiace, scene de teatru, scene din viața de zi cu zi sau concepte.

Iconografia vaselor descoperite în așezările autohtone arată adeziunea comanditarilor (persoane cu un anumit statut social și posibilități financiare) la religia și modelele grecești, dar modul de expresie este local, specific fiecărei școli și semnificativ pentru cei care le comandau/cumpărau.

Pe vasele aflate în patrimoniul muzeelor din țară se găsesc câteva teme iconografice clasice.

Eros, zeul dragostei și fertilității, poate să apară singur sau cu personaje feminine, fie aducând jertfe împreună, semn al dorinței de împlinire, fie ieșind în întâmpinarea lor, parcă dându-le de veste.

Dionysos – zeul vegetației și vinului, al extazului și fertilității – și personaje din cortegiul său

*Hydria
(o formă
de ceramică
grecească
din perioada
geometrică târzie
și perioada
elenistică),
Apulia,
secolul IV î.H.
(Muzeul
Municipiului
București)*

sunt preferate de pictorii Magnei Grecia. Pe vase pot fi pictați fie zeul însuși, singur sau însoțit de un satir ori silen (satir bătrân), fie doar personaje din cortegiul său, cel mai frecvent menade și tineri.

Tema luptătorului este expresia artistică a valorilor elitelor războinice locale. El poate să apară în câmp deschis sau în naiskos (mic templu), singur sau însoțit, plecând la luptă sau întorcându-se acasă ori fiind onorat pentru eforturile sale. De la caz la caz, înfățișarea și îmbrăcămintea sa sunt specifice locului – cel samnit în Campania, cel autohton în Lucania și Apulia.

Întâlnirile dintre două sau trei personaje masculine – bărbați fie tineri, fie maturi – sunt o altă temă. Personajele poartă mantii care le acoperă în întregime sau care le lăsă libere umărul și mâna cu care se sprijină de o bâță și, nu de puține ori, au capul acoperit. De regulă, personajele sunt așezate față în față de parcă ar purta o discuție și, în cazul în care apare și cel de al treilea personaj, el este așezat în spatele celui din dreapta. Pot fi identificate personaje mitologice sau eroi în aceste reprezentări.

Scenele de gineceu nu sunt rare și, fapt mai puțin așteptat, nu au fost descoperite întotdeauna în morminte de femei. Cele mai obișnuite dintre aceste scene sunt cele în care doamna își face toaleta cu ajutorul slujnicei. Deseori, în spatele ei sunt reprezentați Eros, Nike ori un tânăr nud.

„Cap de femeie“ sau, mai rar, „cap de bărbat“ este una dintre imaginile preferate în Etruria și Magna Grecia. Figura apare atât ca element de

*Crater în formă
de clopot inversat,
Apulia,
secolul IV î.H.
(Muzeul
Țării Crișurilor,
Oradea)*

*Crater în formă
de clopot inversat,
Campania, spre jumătatea
sec. IV î.H.,
și hydria, Campania,
după jumătatea sec. IV î.H.
(Muzeul Național de Antichități
– Institutul de Arheologie
„Vasile Pârvan”)*

decor principal, cât și ca element de decor secundar, în funcție de dimensiunea vasului pe care urma să fie pictată. Identitatea lor vagă – rar apar inscripții sau detalii care fac trimitere la personajul reprezentat – și circulația mare, în medii diferite din punct de vedere etnic și religios, permiteau interpretări de circumstanță variate. Un grec din Tarent putea citi un cap de femeie sau de bărbat în mod diferit decât îl putea citi un indigen din Apulia ori din Lucania, de exemplu, dar aceeași imagine avea semnificație pentru fiecare dintre ei.

Elemente de decor cu rol ornamental – motive

vegetale sau geometrice –, care apar de regulă ca elemente auxiliare de decor, atunci când decorul figurat ocupă locul principal, pot să ocupe întregul spațiu decorativ de pe vas, în anumite cazuri. În Etruria, această modalitate de decorare a vaselor este întâlnită în același timp cu decorul figurat. În Apulia, ea ilustrează evoluția școlii de vase pictate cu figuri roșii, de la decorul figurat la stilul decorativ îndeobște cunoscut sub numele de stilul Gnathia. Acest stil de pictare a vaselor este caracteristic Apuliei spre finalul secolului al IV-lea și în prima parte a secolului al III-lea î.H. ■

PIERDUT ÎNTRE GHETURILE GROENLANDEI

(Urmare din p. 62)

În 1900 o expediție a locotenentului, ulterior amiral, Georg Karl Amdrup explorează coasta teritoriului regelui danez Christian IX. Amdrup, care are între strămoși mulți francezi, desenează prima hartă completă a Groenlandei, păstrând în ea denumirile franceze date de Blossville și atribuie el, cel dintâi, denumirea, ulterior confirmată, de „Pământul lui Blossville”. În onoarea primului său

descoperitor, el înalță drapelul francez lângă cel danez.

În august 1933, când exploratorul francez Jean-Baptiste Charcot debarcă în golful d'Aunay de pe coasta groenlandeză, el știe că numai grație curtoaziei daneze toponimia locului menționează numele descoperitorului francez înghițit de ghețuri.

Astăzi se știe că vara între Islanda și Groenlanda oceanul se caracterizează printr-o mare variație de temperatură între apă și aer, ceea ce produce o ceață

foarte deasă, foarte periculoasă pentru navigație. De asemenea, că, dincolo de capriciile vremii și de situația ghețurilor, curenții între Groenlanda și Islanda sunt foarte variabili. Urmează fluctuațiile a doi curenți principali, curentul Golfului (golfstream), mai cald, ce vine din sud, și altul, mai rece, ce vine din nord, de-a lungul coastei de răsărit a Groenlandei. Între ei este o bătălie aprigă, sesizată abia zeci de ani mai târziu după dispariția lui Jules de Blossville. ■

Publicația La Roumanie Nouvelle scrie că un fruntaș liberal i-a solicitat premierului Brătianu o audiență. Știind că avea obiceiul să se scoale foarte târziu, Brătianu i-a scris că îl poate primi în audiență la 07.00. Fruntașul liberal a replicat: nu voi dormi toată noaptea, ca să ajung la ora indicată. Atunci veniți la 05.00, i-a răspuns Brătianu.

ROMÂNIA, ACUM 100 DE ANI

Partidul Național Liberal domină scena politică, iar premierul Brătianu pleacă de la putere doar când vrea el și aduce în loc pe cine dorește. Dar reprezentanții opoziției rămân optimiști. Reîntors în țară, generalul Averescu dă un interviu în care, printre altele, anunță: „Guvernul va fi încredințat unui singur partid, care prin propriile sale mijloace să poată domina situația și prin pregătirea și studiile pe care le-a făcut în timpul opoziției, să fie în stare a da în toate marile probleme orientări sigure și rodnice.” Concluzia ziarului *Universul*: „Pro-circa este atât de elastică, încât d. general Averescu nu va putea fi socotit ca un prooroc fără noroc dacă se va întâmpla să vină la guvern alt partid decât al său, mai ales că în ceea ce privește pregătirea, studiile și dominarea situației, ar putea fi controversă dacă declarația

se referă la Partidul Poporului.”

În ziua de 13 septembrie, A.C. Cuza, liderul Ligii Apărării Național Creștine, a sosit în județul Roman, pentru o serie de întruniri politice, în mai multe comune. S-au desfășurat fără incidente. În târgul Băcești, autoritățile au impus ca adunarea să aibă loc afară din localitate, pentru a evita eventuale incidente cu populația evreiască. Spre sfârșitul adunării, a sosit de la Iași un automobil cu doi ofițeri în rezervă și un student, care au îndemnat pe participanți să atace cordonul de soldați și să intre în

Băcești. Comandantul militarilor a ordonat foc de avertisment în aer. Un glonte rătăcit a rănit grav un țăran. Mulțimea s-a împrăștiat.

Ziarul *Adevărul*, al militantului socialist Constantin Mille, este preocupat de soarta funcționarilor de stat. „De câte ori ne aflăm în preajma alcătuirii bugetului, se pune totdeauna pe tapet chestia echilibrării lui cu sacrificiul existenței funcționarilor, fie prin reducerea lor, fie prin acordarea de sporuri neînsemnate [...] La noi există credința că în serviciile statului avem prea

mulți funcționari și că trebuie făcute reduceri simțitoare. Realitatea însă e cu totul alta. La o populație de aproape 17 milioane suflete avem 296.400 funcționari, din care numai armata și instrucția publică numără aproape 100.000; așa că pentru toate celelalte servicii, ca finanțe, interne, domenii, lucrări

Inaugurarea unei străzi cu numele „România” la Rio de Janeiro

publice, comerț, justiție, externe, culte, muncă, căi ferate, poștă, rămâne numărul de 196.400, care, orice s-ar zice, nu poate fi considerat prea mare pentru întreaga populație a țării. Există însă un viciu mare în organizarea funcționarilor statului, care dă impresia că avem prea mulți funcționari. Acest viciu constă în defectuoșitatea repartizării funcționarilor. Sunt servicii centrale și în special unele ministere care au funcționari prea mulți, de n-au aproape ce lucra, și servicii exterioare cărora le lipsesc chiar funcționarii strict necesari, din care cauză lucrările merg încet și sunt în mare suferință.”

Ziarul din Ungaria *Magyar Ujsag* publică un articol de fond, ca răspuns la afirmațiile unui emigrant rus. Acesta pretinde că între guvernul rus și cel ungar există o convenție militară secretă, îndreptată contra României. Într-o eventuală acțiune militară a Rusiei în Basarabia, armata ungară ar urma să ocupe trecătorile din Carpați. Guvernul ungar nu a dezmințit aceste afirmații.

La 9 septembrie suveranii sosesc la Chișinău pentru inaugurarea expoziției ce marchează cei șapte ani de când Basarabia a revenit acasă. De la gară, unde au fost întâmpinați de oficialități și li s-a prezentat onorul de o companie, cortegiul a pornit spre Catedrală. Acolo au fost întâmpinați de arhiepiscopul Gurie. După slujbă a urmat defilarea trupelor și un banchet la Primăria orașului. La șampanie, ministrul Ion Inuleț a rostit un discurs. Apoi au luat cuvântul primarul și regele Ferdinand. După banchet, familia regală

Generalul Berthelot, aflat în vizită în România, alături de generalul Radu Rosetti

s-a retras în vagoanele trenului regal, unde „s-a repausat” până la ora 17.00, când a mers să viziteze expoziția. Cu ocazia vizitei regale se inaugurează statuia lui Ștefan cel Mare.

La începutul lunii septembrie s-a dat sentința în procesul catastrofei feroviare de la Vintileanca. Acarul Ion Păun a fost condamnat la o lună de închisoare și 260 lei amendă. Frânarul Theodosiu a primit 2 luni de închisoare și 260 lei amendă. Mecanicul Georgescu și impiegatul Tudose au fost achitați.

S-a produs încă un accident auto mortal. „Ultimul accident se datorește în primul rând noului de praf lăsat în urmă

de un automobil – trage concluzia *Adevărul*. Cine trece granița spre Apus își dă seama ce înseamnă construirea și întreținerea unei șosele. La noi, drumurile sunt prost făcute și mizerabil întreținute. De aceea șoselele sunt subminate de gropi și învăluite în praf.”

Vineri, 4 septembrie, la 22.30, sergentul de stradă Mihai Petre vede un individ sărind gardul de la muzeul zoologic (Antipa) din Piața Victoriei. Îi cere să se legitimeze, dar acesta îl înjură, apoi îl îmbrânțește. În cârciuma din apropiere, de la intersecția străzii Buzești cu B-dul Basarab, se afla Mahala, ofițer de sergenți de stradă. Alertat de cele întâmplate, acesta, care era îmbrăcat în civil, iese afară și caută să vină în sprijinul sergentului. Dar agresorul, care era înzestrat cu o forță herculeană, îi trage și lui un pumn, culcându-l la pământ. Mahala scoate pistolul din tocul sergentului, care se aplecase să îl ridice, și trage două focuri. Ambele îi lovesc în cap pe sergentul de stradă și pe agresor, omorându-i. Percheziționat, bătașul se dovedește a fi subcomisar la Siguranța din Timișoara. Ancheta încearcă să stabilească ce a căutat dincolo de gardul muzeului de zoologie și află că

trebuia să se logodească în seara respectivă cu o domnișoară care locuia în Palatul Funcționarilor Publici. A sosit la logodnică în stare de ebrietate și a provocat scandal în fața musafirilor. A fost dat afară și încerca să se ascundă în grădina muzeului de zoologie.

La Mizil a izbucnit un foc duminică la amiază,

Familia regală la Chișinău: regina Maria, regele Ferdinand și principii Nicolae, Ileana și Carol

*La ceremonia ridicării Mitropoliei
la rangul de Patriarhie:
primul patriarh al României,
Miron Cristea, având în dreapta sa
pe ministrul Cultelor și Artelor
Alexandru Lapedatu
și mitropolitul Ioachim al Calcedoniei
și în stânga pe ministrul
Instrucțiunii Publice
Constantin I. Angelescu
și mitropolitul Ghermanos
al Sardeenului*

chestiunea desființării limbilor «moarte» din învățământ – constată *Universul*. De fapt, aceste limbi sunt ca și înlăturate din școli, nimeni nemaiaivând îndemnul să le învețe. [...] Când te depărtezi de clasici, ajungi câteodată un ignorant pretențios. «Părinții trebuie

stins abia luni după-amiază. Pagubele trec de 30 de milioane de lei. Orașul nu dispune de nicio pompă de stingere a incendiilor în stare de funcționare.

În comuna Vâlcele, județul Râmnicu-Sărat, cârciuma nu respecta prevederea legală de a fi situată la mai mult de 150 m de școală. Se fac reclamații, se închide cârciuma, după un timp se redeschide și tot așa. „Agitație mare, se pierdea o cârciumă pentru producția națională” – scrie *Universul*. Până când cuiva i-a venit ideea salvatoare: să se mute poarta de intrare în curtea școlii pe o uliță laterală. Soluția a fost adoptată rapid și cârciuma salvată. Nu conta că bieții copii vor fi obligați să ocolească o bucată de drum, prin glodul uliței.

După luni de așteptare, Legea T.F.F. a fost votată. Poate se va semna și regulamentul de aplicare. Ziarele au nevoie să dețină posturi T.F.F. Telegraful român trebuie reorganizat. O telegramă transmisă de la București la New York, prin antena de la Herăstrău, ajunge cu mult mai repede decât o telegramă trimisă de la Ploiești la București.

Un fost student povestește că a nimerit în același compartiment al trenului Constanța – București cu profesorul Marinescu, marele neurolog. Părea foarte obosit. I-a mărturisit că

nu a dormit bine în cele cinci nopți petrecute în orașul de la malul mării. Pretutindeni numai localuri de noapte, în care se face zgomot și se cântă până dimineața.

Castelul lui Hasdeu din Câmpina se degradează – scrie *Universul*. Portretul prințului Nicolae, pictat de Hasdeu, este aproape șters.

Teatrul Național deschide noua stagiune cu piesa *Vlaicu Vodă*, de Alexandru Davila. Să fi făcut acest lucru doar pentru a respecta o simplă formalitate plicticoasă, tradiția care cere ca la debutul stagiunii să fie reprezentată o piesă românească? – se întreabă *Adevărul*. Piesa merita o montare mai reușită. Teatrul Național este acuzat și de cheltuieli exagerate cu montarea piesei *Meșterul Manole*, de Victor Eftimiu. Suma totală cheltuită a fost de 349.055 lei. În ea se cuprinde și pânza decorurilor, care se poate spăla și reîntrebuința – replică instituția. Teatrul Național dispune de una dintre cele mai vestite colecții de costume din lume, care, bine păstrate, vor împodobi scena mulți ani de acum înainte. Încasările brute au întrecut de aproape două ori suma cheltuită cu montarea.

„Și azi se discută, cu aceeași vioiciune ca și acum 20 de ani,

să prezinte o grămadă de acte la înscrierea copilului la școală, la începutul fiecărui an: certificat de naștere, certificat de botez (de parcă copilul unor liberi cugetători nu ar avea dreptul să învețe și ar trebui să suporte pedeapsa pentru concepția părinților) și un certificat de naționalitate, de parcă cel de naștere și cel de botez nu ar atesta suficient de clar naționalitatea – protestează *Adevărul*. În plus, acesta din urmă, eliberat de primării, costă 62 de lei.

Publicistul și scriitorul Romulus Scîșanu scrie în *Universul*: „America nu înțelege să ia parte directă la refacerea și consolidarea vechiului continent. Ea urmărește politica sa tradițională și egoistă de izolare [...] Firește că nimeni nu poate să impună Statelor Unite ale Americii de Nord o politică de intervențiune și de colaborare amicală, cu toate că această intervențiune și colaborare, din partea celui mai puternic și bogat stat din lume, ar fi binevenită pentru stabilirea definitivă a păcii, pentru ieșirea Europei din situația grea în care se găsește din cauza războiului mondial și a sarcinilor impuse de fosta stare de război.” ■

Rubrică realizată
cu sprijinul Bibliotecii
Academiei Române

Mergem mai departe cu prezentarea pedepselor aplicate trupurilor rămase fără viață, în mod voluntar sau fără voia lor, în istorie, în spațiul românesc și universal.

PEDEPSIREA CADAVRELOR. ÎNTRE SUPLICIU ȘI DAMNARE

IOAN BOTIȘ

Tendința generală, începând cu a doua jumătate a secolului XIX, a fost aceea de a renunța la pedepsirea supraviețuitorului actului suicidal și de a nu mai considera sinuciderea, din punct de vedere legislativ, o crimă sau o ofensă. În Transilvania, actul sinuciderii a continuat să fie condamnat, dar autoritățile au încercat să diminueze proporțiile condamnării. Astfel, văduvele și orfanii unui funcționar public care își lua zilele în timpul serviciului activ nu aveau dreptul la pensie și abia în 1896, printr-o ordonanță a Ministerului de Finanțe, urmașii unui sinucigaș au primit dreptul la pensia de urmaș. În același timp, „Codul Penal Maghiar” din 1879 prevedea închisoarea corecțională până la trei ani pentru persoana care îndemna pe cineva să se sinucidă sau îi punea acesteia la dispoziție instrumentele necesare sinuciderii.

Biserica a continuat și în această perioadă să respingă gestul sinuciderii, cu același discurs inflexibil, influențând atitudinile comportamentale la nivelul colectivității și exercitând presiuni și asupra activității legislative pentru a condamna suicidul. Dumnezeu a rămas singurul stăpân al vieții și al morții, motiv pentru care un sinucigaș greșea fundamental, în primul rând împotriva Creatorului său, ceea ce reprezenta un păcat de neiertat.

UN GEST NENATURAL

În 1872, Sinodul greco-catolic de la Blaj a interzis înmormântarea religioasă pentru sinucigași, exceptând cazurile de nebunie, cei care alegeau să renunțe la viață fiind incluși în aceeași categorie cu evreii, duelanții, păgânii, copiii morți nebotezați, concubinii și hoții din biserici, iar Mitropolitul ortodox Andrei Șaguna a cerut ca pentru sinucigași să nu se facă nici pomenire, nici liturghie.

În lumea rurală românească, sinucigașii nu erau

Mitropolitul Andrei Șaguna

îngropați în cimitire, al căror pământ era sfințit, ci în afara terenului consacrat de Biserică. De regulă, erau duși între hotarele satelor sau în locuri îndepărtate de sat, uneori la răspântii de drumuri. Credințele românilor au rezervat sinuciderii un loc printre marile păcate pe care le poate săvârși omul. Fiind un act împotriva firii și a legilor, un gest nenatural, sinuciderea antrenează dereglări ale naturii. De aceea se credea că marile vijelii, în timpul cărora erau smulși copacii din rădăcini și erau spulberate acoperișurile caselor, ploua ca la potop, tuna și fulgera, erau produse de mânia lui Dumnezeu ca răspuns la sinuciderea cuiva. Chiar și în zilele noastre sinucigașii sunt înmormântați fără preot, fără bocete și fără ceremonialul bisericesc, iar bărbații care duc cadavrul și-l îngroapă la marginea satului nu-și scot pălăriile sau căciunile, în semn de dispreț pentru fapta defunctului.

Autoritățile civile din Franța au încercat să ascundă cât mai mult în fața opiniei publice amploarea fenomenului, în timp ce, în paralel, Biserica, obligată să adopte o atitudine ce devenise mai nuanțată la sfârșitul Vechiului Regim, s-a lansat, din nou, în atacuri violente împotriva morții voluntare. În timpul Restaurăției Bourbonilor, au existat chiar conflicte între autoritățile civile și cler, acesta din urmă refuzând pentru sinucigași înhumările în cimitire.

Nu a existat o regulă scrisă în acel moment pentru procedura de urmat. Practica adoptată a fost diferită în funcție de parohii și de preoți. Chiar și în 1917 însă, noul cod de drept cano-

Foia de titlu,
Îndreptarea legii, 1652

nic declara că înmormântarea bisericească trebuia refuzată „celor care și-au luat viața în mod deliberat” și că ea poate să fie acordată doar dacă există îndoieli privind facultățile mintale în timpul actului. Pentru cei care au încercat să se sinucidă interdicția este clară: nu pot să accedă în ordine eclesiastice. Același document amintește interdicția absolută de a provoca moartea unei persoane suferinde, chiar dacă boala este incurabilă.

Refuzul preoților de a înmormânta sinucigașii în pământul sfințit al cimitirelor a stârnit numeroase controverse, acestea prelungindu-se până în zilele noastre. „În ce mă privește, consider un abuz și teoria preoților că viața e dată de Dumnezeu și nu ne aparține dreptul de a-i pune capăt. Mi se pare stupidă și obstinția lor de a nu permite înmormântarea cuiva care și-a curmat zilele, într-un cimitir obișnuit. Să lase preoții pe seama Judecății de Apoi, dacă o asemenea Judecată va exista,

pedeapsa pentru păcatul sinuciderii”, scria Octavian Paler.

Astfel de pedepse aplicate cadavrelor sinucigașilor au avut mereu o încărcătură simbolică aparte, deoarece ele depășeau spațiul și timpul acestei lumi. Se întâmplă adesea să vedem că dreptul la înhumare generează crime și insurecții și că pedeapsa populară se exercită împotriva unui mort. Pedepsirea unui corp, fie el și fără suflet, are violența unei pedepse veșnice, cea a Infernului. De altfel, justiția oficială nu acționează diferit atunci când expune corpul sinucigașilor și când îi taie mâna paricidului, apoi capul, înainte de a-i expune public „rămășițele”, în parte dezmembrate.

Pedepsirea cadavrelor sinucigașilor în multe societăți primitive a fost și mai este utilizată și din cauza fricii provocate de credința că trupul sinucigașului era posedat de spirite rele, care l-ar putea face să se întoarcă pentru a se răzbuna sau a le face rău celor rămași în viață. Astfel, la populația baganda din Africa Centrală, cadavrul celui care s-a spânzurat este incinerat la o răscruce de drumuri, folosindu-se lemnul copacului utilizat de sinucigaș pentru a se spânzura, iar la populația ewe din Togo, trupul celui care s-a spânzurat este împărțit în mai multe bucăți și fiecare bucată a trupului este îngropată separat. Diferite alte pedepse sunt rezervate de triburile africane cadavrelor sinucigașilor: mutilarea corpurilor, înfigerea în piept a unui țărș, zdrobirea femururilor, smulgerea urechilor, tăierea mâinilor, în așa fel încât mortul, rușinat și neputincios, să nu se mai poată arăta celor vii.

PEDEPSIREA „MORȚILOR VII“...

Frica de sufletele morților și de puterile malefice ale acestora pornește din convingerea omului primitiv în existența sufletului după moarte și, mai ales, în posibilitatea acestuia de a se întoarce în lumea celor vii. Mitul vampirului își are originea și în incapacitatea oamenilor de a-și explica anumite fenomene legate de moarte, de aici născându-se angoase și frici legate de existența unor entități distrugătoare. Legende care amintesc aceste fapte demonice sunt prezente în aproape toate culturile și civilizațiile lumii.

Observațiile arheologice în legătură cu mormintele Mezolitului, dar mai ales cele ale Neoliticului au dus la concluzia că, încă din Preistorie, a existat credința de factură religioasă într-o lume a spiritelor și tot atunci au apărut primele practici legate de necromanție. Probabil că atunci s-au născut superstițiile referitoare la acțiunea nefastă a strigoilor, care ies din mormânt pentru a provoca rău celor rămași în viață. Și tot de atunci provin, se pare, și obiceiurile sinistre de a tăia în bucăți sau de a scoate inima morților declarați moroi, după cum s-au găsit, în necropole, osemintele unor cadavre astfel mutilate.

Una dintre amenințările ce au planat mereu asupra societății medievale creștine a fost aceea a morților întorși printre cei vii, veșnic prezenți și pretențioși, cerând mereu și mereu noi îngrijiri, de multe ori periculoși pentru cei rămași în viață. Oamenii credeau că

Cambise al II-lea cel Mare

aceștia sunt persoane care nu și-au primit ultima împărțășanie, sinucigașii și ereticii excomunicați, în general persoane care nu făceau parte din marea familie a creștinătății, morți care nu au avut o moarte naturală. Această dimensiune antropologică și universală a întoarcerii morților este prezentă, între altele, în tradițiile occidentale, din Antichitate în Evul Mediu și până în folclorul contemporan. La vechii slavi, vrăjitorii reușeau să scape comunitatea de un astfel

de mort necurat printr-un ritual magico-religios, ce presupunea deshumarea și străpungerea cadavrului cu un par de ulm sau de plop tremurător și înfigerea după ureche a unui dinte de la o grapă. În urma acestui ritual, mortul devenea inofensiv.

Frica de acțiunea malefică a strigoilor i-a determinat pe oameni să acționeze împotriva lor, fie dezgropând și arzând cadavrele, fie străpungându-le trupul cu un țărș pentru a-i țintui la pământ, fie decapitându-i și arzându-le restul corpului, practici întâlnite în întreaga lume medievală.

Uneori, cadavrele erau culcate pe burtă, alteori li se băteau mâinile în cuie în sicriu, li se puneau bolovani pe picioare și pe piept, li se zdrobeau oasele picioarelor, limba le era străpunsă cu un cui de potcoavă sau li se puneau o cărămidă în maxilarul deschis, așa cum s-a întâmplat în cazul unei femei înmormântate în Veneția. Toate aceste măsuri erau considerate necesare, deoarece se credea că strigoii deveneau foarte puternici dacă reușeau să iasă din mormânt. În Serbia medievală, bănuitul de a fi un spectru răufăcător era dezgropat, i se

Împăratul Valerian aflat în genunchi în fața regelui Persiei, Shapur I (basorelief de la Naqsh-e Rostam, în provincia Fars, Iranul de astăzi)

*Busturile lui Gaius Marius,
aflat la Gliptoteca din München...*

tăia capul, iar cele două părți ale trupului erau reîngropate, după ce erau acoperite cu var nestins.

Pentru a scăpa comunitatea de acțiunile malefice ale strigoilor, au fost puse la punct numeroase practici apotropaice, pentru a împiedica întoarcerea acestora printre cei vii sau, dacă strigoii nu a fost depistat la timp, ritualuri prin care strigoii putea fi depistat și apoi omorât. Aceste practici magice contra strigoilor au început să fie atestate în scris în spațiul românesc începând din secolul XVII.

Pentru cel care era bănuat că s-ar putea transforma în strigoi, încă înainte de înmormântare i se aplicau tehnici dintre cele mai diverse, menite a-l opri să se întoarcă în lumea celor vii: i se înfigea în inimă un fus, un țărș de lemn, un cuțit, o andrea, un cui sau un piron de fier, i se introduceau obiecte metalice în gură, i se astupau orificiile trupului cu pietre și sticlă pisată, i se ardeau organele genitale, i se băteau cuie în călcâie, i

se puneau boabe de mac, mei sau grâu în sicriu, după care sicriul era afumat, tămâiat sau usturoiat.

Dacă nu s-a putut acționa înainte de înmormântare, pentru a scăpa de strigoi, acesta trebuia dezgropat la cumpăna nopții, atunci când apele dormeau, dus într-o pădure sau dincolo de hotarul satului și ars cu totul sau i se ardea doar inima, după care cenușa trebuia aruncată pe apa unui râu. Arderea trupurilor celor bănuți că ar fi strigoi a fost o practică la care s-a renunțat treptat, mai ales după ce, în 1652, *Îndreptarea legii* afirma că strigoii nu trebuie arși, în caz contrar și cei arși și cei care i-au ars riscând să ajungă în Iad.

În alte cazuri, celui considerat a fi strigoi i se scotea inima din piept pentru a fi străpunsă cu un fier înroșit în foc sau cu o țepușă de lemn de o anumită esență (stejar, tisă, frasin), iar uneori chiar consumată de membrii familiei. Romulus Vulcănescu considera că acest tip de destrigoire prin antropofagie rituală reprezenta o reminiscență a unor ritualuri practicate pe teritoriul României în cele mai îndepărtate timpuri. Astfel de acte de destrigoire, oricât de barbare ar părea, au avut loc în spațiul românesc chiar și la începutul mileniului al III-lea.

Mijloacele folosite de oameni pentru a scăpa de un vampir nu au fost diferite, în esență, de acelea folosite pentru a scăpa de alte categorii de strigoi. Mortul bănuat că ar fi vampir era deshumat, i se tăia capul și i se străpungea trupul cu un par din lemn de plop sau de păducel, dar în așa fel, încât să treacă și prin inimă, procedeu aplicat în special în sud-estul Europei.

În alte cazuri, cadavrul era ars până la transformarea acestuia în cenușă, obicei întâlnit în Grecia chiar și în secolul XX.

... ȘI A ADVERSARILOR

De-a lungul timpului, execuția cadavrelor a reprezentat un act de exorcizare și a avut, în același timp, un scop disuasiv. Ea trebuia să liniștească și să intimideze în egală măsură. Astfel de practici sunt atestate încă din Antichitate. Știm că marele rege al Persiei Cambise a poruncit ca mumia faraonului Masis să fie scoasă din mormântul de la Sais și să fie arsă. Regele Persiei, Shapur I, a ordonat ca împăratul roman Valerian (253 – 260) să fie jupuit, pielea acestuia fiind expusă pe zidul unui palat persan. În China dinastiei Han, capetele retezate ale trădătorilor erau expuse pe turnurile porților,

*... și cel al lui Caligula,
descoperit în Tibru
(Palazzo Massimo
alle Terme, Roma)*

Mormântul unui „vampir”
descoperit
în Polonia

pentru vina de a fi dorit să-i vadă pe dușmani intrând prin respectivele porți în cetate.

Roma republicană și, mai târziu, cea imperială au fost martore a numeroase astfel de acte. Mormântul lui Gaius Marius (157 – 86 î.H.) a fost profanat și cenușa generalului roman împrăștiată în vânt. Cassius Dio afirmă că, după ce a murit Caligula (41 d.H.), cadavrul său a fost batjocorit de mulțime și că unii romani, orbiți de ură, s-au dat chiar la acte de canibalism. Cadavrul împăratului Commodus (177 – 192) a fost salvat de Pertinax (succesorul lui Commodus; ianuarie – martie 193) de la batjocoririle la care poporul Romei a vrut să-l supună. Nu același lucru s-a întâmplat cu trupul neînsuflețit al lui Clodius Albinus. Acesta a fost lăsat să zace mai multe zile în fața pretoriului lui Severus (193 – 211), până când a început să miroasă și să fie sfâșiat de câini, după care a fost aruncat într-un râu.

Primul împărat roman a cărui memorie a fost condamnată public a fost Nero (54 – 68); toate statuile sale și tot ce purta numele său au fost distruse, în afară de monetele cu efigia sa, care circulau în tot imperiul. Același lucru s-a întâmplat cu statuile lui Domițian (81 – 96), după moartea acestuia, episod relatat de Plinius cel Tânăr: „Ca un sacrificiu adus bucuriei generale, nenumăratele lui statui zăceau sfărâmate și mutilate. Era plăcerea noastră să doborâm la pământ acele mândre statui, să le spargem cu toporul, ca și cum din fiecare lovitură ar fi ieșit sânge și chinuri de moarte. Elanurile bucuriei noastre, atât de mult amânate, erau fără margini. Fiecare căuta un fel de răzbunare privind acele trupuri mutilate, acele membre hăcuite în bucăți, în fine acel chip cumplit și înfricoșător aruncat în flăcări spre a fi mistuit, ca și cum din atare cumplită teroare ceva util și plăcut pentru oameni ureaua prin brațele focului”.

Statuile de aur și de argint

ale lui Domițian au fost topite, iar numele său a fost șters de pe toate monumentele publice. Mausoleul împăratului Dioclețian de la Spalato (Splitul de astăzi) a fost transformat, la mijlocul secolului VII, de arhiepiscopul de Ravenna într-o biserică creștină. Același ierarh a ținut să profaneze mormântul celui mai mare prigonitor al creștinilor și să distrugă statuile care îl împodobeau, pentru a purifica noul edificiu creștin.

Bizantinii au dezgropat cadavrul lui Theodoric, regele ostrogoților între 476 și 521, din mormântul masiv pe care pietrarii germani i l-au ridicat la Ravenna, și i-au risipit pe câmp oasele, fâșiile din mantia sa de purpură și zalele din aur ale platoșei cu care a fost îngropat.

O formă de pedepsire a unui cadavru a fost, în Roma antică, și injuria *post mortem*, prin care unii dintre senatorii romani i-au insultat pe împărați în testamentele lor, acestea fiind texte care nu puteau fi făcute să dispară.

În cazul jefuitoarelor de morminte, *Pactus legis salicae* (507 – 511) prevedea ca, după moarte, trupul neînsuflețit al acestora să fie aruncat păsărilor, peștilor sau animalelor din pădure, universul morților fiindu-le astfel închis, legea intrând prin această practică în domeniul eshatologiei. Pedepsa lipsirii de mormânt era aplicată și celor spânzurați pentru crime deosebit de grave. Corpul neînsuflețit al condamnatului era lăsat să atârne în ștreang până la putrezire.

(Va urma)

Mausoleul lui Theodoric
(Ravenna, Italia)

SCRISORI DIN EXIL

Începem publicarea unui nou document din Fondul Constantin Vișoianu, păstrat la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

No 91/58

27 februarie 1958

Comitetul Național Român a continuat, într-o perfectă înțelegere, lucrările sale, precum și colaborarea sa cu Adunarea Națiunilor Europene Captive.

Ca de obicei, membrii Comitetului au făcut, în cadrul ședințelor săptămânale pe care le ținem, dări de seamă asupra situațiunii din țară, pe baza informațiilor pe care le căpătăm și a documentării pe care o putem strânge din citirea și studierea publicațiunilor comuniste. Supun Majestății Voastre concluziunile mai importante la care Comitetul Național a ajuns în urma acestor rapoarte și cercetări:

a) reforma condițiunilor de muncă în sectorul industrial, pe care a anunțat-o, spre sfârșitul anului trecut, Gheorghiu-Dej, nu a fost încă înfăptuită. Prin această reformă se urmărea, potrivit declarațiunilor secretarului general al Partidului Comunist, îmbunătățirea condițiunilor de lucru, o sporire a salariilor și o ridicare a producțiunii. În realitate, examinată bine, reforma anunțată urmărea să ridice norma de lucru și numai în această măsură să sporească oarecum salariile. Reforma plănuită a fost supusă la o perioadă de experimentare, în urma căreia reforma trebuia înfăptuită. Această perioadă de experimentare a fost într-una prelungită și oarecare schimbări s-au produs numai local, în anumite întreprinderi.

b) În domeniile agriculturii, politica de întindere a colectivizării a fost continuată cu o mare fermitate. Colhozurile sau cooperativele au fost înmulțite, iar în unele regiuni, în special Galați și Dobrogea, colectivizările au cuprins aproape toată întinderea. Se pare că pe întinsul țării

colectivizările s-au ridicat la 41% din suprafața arabilă. După ce politica de colectivizări fusese oarecum atenuată, astăzi ea este împlinită cu o mare vigoare.

c) În domeniul Administrației interne, o nouă și drastică lege a fost de curând impusă de autoritățile comuniste. Noi și grave pedepse au fost înființate pentru tot felul de crime sau delictе, care sunt așa de vag definite, încât oricine, pentru orișice bănuială, poate cădea sub sancțiunea uneia din drasticele dispozițiuni ale acestei noi legi. În special, sunt urmărite acțiunile așa-zise „huliganice“, în care poate fi cuprins orice act neprietenesc față de „guvern“ și administrație. Pedepse cu moartea sunt prevăzute pentru activitățile urmărind răsturnarea Guvernului în țară sau în străinătate.

Pe de altă parte, lucrările începute în Delta Dunării pentru strângerea și industrializarea stufului cer multe brațe de lucru, în condițiuni așa de grele, încât niciun lucrător nu ar merge de bunăvoie. Potrivit sistemului pe care comuniștii îl întrebuințează în asemenea împrejurări, brațele de muncă sunt adunate prin condamnarea pentru diferite pretexte a oamenilor cumsecade, care nu fac parte din partidul comunist.

d) În domeniul schimburilor comerciale se fac eforturi pentru a extinde aceste schimburi cu multe țări libere. Așa-zisa Republică Populară participă la diferite expozițiuni și târguri internaționale. Rezultatele de până acum nu par a corespunde speranțelor comuniștilor. Aceste schimburi sunt strâmtorate din cauza calității proaste a produselor și, mai ales, din cauza livrărilor masive ce trebuie făcute Rusiei Sovietice.

(Va urma)

CIVILIZAȚIA MESOPOTAMIANĂ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Element de construcție cu suprafața interioară concavă, destinat să suporte greutatea, apărut în Mesopotamia, cu mult timp înainte de mileniul al IV-lea î.H. – Cetate antică din Mesopotamia situată pe fluviul Eufrat, unul dintre primele și cele mai mari centre urbane din Sumer, înconjurat cu ziduri de cărămidă, unde a apărut pentru prima dată scrierea cuneiformă. 2) Stat situat pe fluviul Tigru, întemeiat la sfârșitul mileniului al III-lea î.H., care a devenit o mare putere politică în secolele XIV – XI î.H.; după o perioadă de decădere, în secolele X – VII î.H. a cuprins Mesopotamia, Siria, Fenicia și, pentru scurt timp, Egiptul, prăbușindu-se în anul 609 î.H. sub loviturile mezilor și babiloniilor – Perioadă mare de timp. 3) Condiment folosit în bucatele din Mesopotamia antică, în procesul de separare a aurului de argint, pentru conservarea trupurilor și pe post de medicament pentru afecțiunile sufletului – Important pentru al civilizației sumeriene, care a cunoscut o pe-

rioadă de înflorire mai ales sub domnia regelui Gudea, în mare parte abandonat după secolul al XXI-lea î.H. 4) „...-state“, forma sub care s-a dezvoltat teritoriul Mesopotamiei în perioada sumeriană, din punct de vedere politic, economic, cultural și religios – Anotimp călduros (pl.). 5) Prins în orie! – Comună din județul Sibiu – Teșite! 6) Exclamație care exprimă durerea. 7) Vegetală, cel mai adesea salata, castraveții, prazul, usturoiul, ceapa, linte, năutul și fasolea fiind cultivate în grădinile din Mesopotamia. 8) Veche unitate de măsură a capacității în Mesopotamia – Invenție folosită de mesopotamieni în realizarea primului mijloc de transport, carul, și la olărit. 9) Walkirie în mitologia scandinavă, asociată cu medicina – Animal importat de mesopotamieni, întrebuințat la carele de luptă, asociat mai ales cu hurriții, o populație din nordul regiunii – Plantă textilă cultivată alături de cânepă și folosită la realizarea țesăturilor, întrebuințată inițial de preoți și de cei bogați. 10) Element decorativ sub formă de bandă orizontală, cu picturi, sculpturi etc. care înconjoară fațada unei clădiri, peretele unei încăperi etc., compoziție utilizată de artiștii plastici din Mesopotamia – Satelitul natural al Pământului; mesopotamienii au creat un calendar de 12 luni pe baza fazelor sale.

VERTICAL: 1) Sculptură în care figurile ies în relief pe un fond neted, exemple din arta mesopotamiană fiind Stela victoriei lui Naram-Sin și stela cu Codul lui Hammurabi. 2) Pești de apă dulce, cu corpul acoperit cu plăci osoase și cu spini – Titlu dat unui guvernator musulman. 3) Instrument muzical cu coarde, folosit în Mesopotamia la reprezentațiile dramatice cu caracter religios, însoțit de cânt vocal și instrumental, alături de tobă, harpă, lăută etc. – Sprinteni, isteți. 4) Șiret sau bandă de metal care se fixează la uniforme pentru a indica anumite distincții, grade militare etc. – Unul dintre cele mai vechi centre de civilizație urbană, puterea dominantă în sudul Mesopotamiei în secolele XXII – XXI î.H. 5) Aflate în baie! – Stat cu capitala la Susa, ce a purtat dese conflicte și a fost ocupat succesiv de mai multe puteri mesopotamiene – Început de calendar! 6) În sală! – Instalație realizată de mesopotamieni, lucrată la început manual, pentru transformarea grâului în făină din care făceau un fel de lipii pe care le coceau în cuptor. 7) Partea spre care curge un râu – Dialectele vorbite în nordul Franței. 8) Conducătorul unui stat mesopotamian – Prima femeie (biblic). 9) Stat situat în Podișul Armean, ce a cunoscut maxima înflorire în secolele XII – VIII î.H., aflat în conflict cu imperiul mesopotamian care a dominat Orientul Apropiat în secolele X – VII – Abreviație medicală „Ter in nocte“ (trei pe noapte). 10) Dinastie de origine necunoscută, care a stăpânit Babilonul între secolele XV – XII î.H. – Material textil folosit de mesopotamieni, obținut de la oile pe care le creșteau.

Dicționar: ALMA, IMER, EIR, OIL.

Gheorghe BRĂȘOVEANU

DIALOG CU CITITORII

CETĂȚEANUL TURMENTAT

În numărul din august al revistei, în articolul Victor Anestin, un astronom fără licență și doctorat, scris de doamna Magda Stavinschi, apare menționat că tatăl acestui personaj, Ion Anestin, apreciat de I.L. Caragiale, a și jucat în piesele dramaturgului. În 1888, l-a interpretat excelent pe cetățeanul turmentat din... O noapte furtunoasă. Așa cum ne-au amintit corespondenții noștri, cetățeanul turmentat este un personaj din O scrisoare pierdută. Le mulțumim domnului ION CERGHIZAN și colaboratorului nostru MIHAIL WALTER TEUTSCH pentru că ne-au semnalat această greșală.

FABRICILE SATANICE

În articolul Copiii dofferi, de Ana Darie, apărut în numărul din iulie al revistei, despre minorii care lucrau în condiții îngrozitoare în primele fabrici de textile, am amintit un citat de

Charles Dickens despre aceste stabilimente. Renumitul scriitor englez le considera „satanice și întunecate“.

După cum ne-a semnalat domnul MARIN MIHNEA CIPRIAN din București, Charles Dickens a preluat la rândul său formula de la alt scriitor, William Blake (1757 – 1827). Expresia a apărut în cadrul poemului And did those feet in ancient time („Și oare aceste picioare în vechime“; poezia are un nume alternativ, mai cunoscut, Jerusalem – „Ierusalim“), o prefață la capodopera lui Blake, Milton. Autorul descrie în cadrul poemului o istorie imaginară, în care Iisus Hristos ar fi pășit în Anglia, la vremea Lui plină de „pajiști plăcute“. În contrast, eul liric din prezent (poemul a apărut în 1808) vede doar „fabrici satanice și întunecate“. Îi mulțumim corespondentului nostru pentru aceste completări.

ALCOOLUL, BATĂ-L VINA!

În articolul „Mary Celeste“, apărut în numărul din luna

mai, s-a strecurat o greșală. În loc de alcool tehnic (un amestec omogen de alcooli secundari, inclusiv alcool metilic, și coloranți – un produs toxic), care s-a aflat ca marfă de transport la bord, a apărut alcoolul etilic, utilizat într-o varietate de industrii, inclusiv în medicină, industria farmaceutică sau cea alimentară. Îi mulțumim doamnei doctor MARIANA CODREȘ care, în ciuda... aburilor ce păreau înșelători, a fost atentă și ne-a semnalat greșala.

PENTRU ȘCOLARI

Doamna ELENA MIHAELA PRISĂCARIU, din Comănești, jud. Bacău, câștigătoarea Blitz... Concurs din numărul din februarie al revistei, ne-a anunțat că va dona revistele obținute bibliotecii Colegiului Tehnic „D. Ghika“ din Comănești, unde predă istorie. O felicităm pe corespondenta noastră pentru inițiativă și îi urăm mult succes în noul an școlar! ■

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, sector 5 (interior 3706 de la intrare sau numerele de telefon 0755.290.606 și 021.312.68.77).

Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei. Pe website-ul nostru, www.magazinistoric.ro, la rubrica Abonamente la ediția online găsiți cum se poate realiza abonamentul. Se poate face pe o perioadă de trei luni (9 lei), șase luni (18 lei) sau un an (36 lei). Pe perioada abonamentului, aveți acces la toată colecția revistei, de la primul număr, aprilie 1967, accesând rubrica Arhiva de pe website.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

CONTENTS (Romanian History) I. Nicolau The temptation of complacency, the "Little Nothing"

● **I. Schipor** Romania's cultural treasure, on display by the Soviets ● **M. Negrilă** In Constanța occupied by the U.S.S.R., in the early 1950s ● **N. Noica** The life and career of engineer Alfons Oscar Saligny ● **I.I. Hoiescu** Constantin N. Vasiliu-Bolnavu, a great interwar philanthropist and church builder ● **J. Masis** The testimony of a Bessarabian Jewish family sent to the Obodivka concentration camp, administered by the Romanian authorities ● **V. Corduneanu** The testimonies of R. Fischer and P.A. Böckstiegel, German artists, soldiers on the Romanian front during the First World War ● **M.E. Ionescu** 1848 – 2010. The different schools of thought in Romanian foreign policy (XXXI) ● **P. Otu** The testimony of officer Alexandru Sococ about princess Maria ● **S. Grumuș** The county and city of Roman under Austrian occupation during the Austro-Russo-Ottoman War of 1787 – 1792 ● **E.-D. Spătaru** Some clarifications about the fate of officer Lenin C. Mănescu, accused of desertion during the Second World War ● **S. Chefani-Pătrașcu** The implementation of the agrarian reform of 1921 in the Pârlita commune, Teleorman county ● **H. Welz, C.M. Florian** Romanian troops at the Don River Bend (II) ● **M.E. Ionescu** Vladimir Socor (1945 – 2025) ● **M.-B. Jugănar** An invitation to the Academy Library: The creation of the Romanian Gendarmerie, 175 years ago ● **R. Zidaru** The National Heritage Institute: Textiles and ceramics at the Electric Castle festival ● **M.-C. Popescu** Stories of Bucharest: An ancient Greek pottery exposition at the "George Severeanu" Museum ● In Romania, 100 years ago ● Romanian documents at Hoover Institution (CCXXXIV)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) И. Николау Соблазны мелочей ● **И. Скипор** Сокровище

румынской идентичности на выставке в Советском Союзе ● **М. Негрилă** В Констанце, оккупированной Советским Союзом, в начале '50 гг. ● **Н. Нойка** Жизнь и карьера инженера Альфонса Оскара Салинья ● **И.И. Хонесску** Константин Н. Василиу-Болнаву, великий филантроп и строитель церквей межвоенного периода ● **Дж. Мэсис** Свидетельства еврейской семьи из Бессарабии, отправленной в лагерь Ободовка, управляемый румынскими властями ● **В. Кордуняну** Записки немецких искусствоведов Р. Фишера и П.А. Бокшгигеля, находящихся на румынском фронте во время Первой мировой войны ● **М.Е. Ионеску** 1848 – 2010. Школы мышления во внешней политике Румынии (XXXI) ● **П. Оту** Офицер Александру Сочек о принцессе Марии ● **С. Грумуш** Город Роман в период австрийской оккупации во время австро-русско-турецкой войны 1787–1792 гг. ● **Е.-Д. Спăтару** Уточнения о судьбе офицера Ленина К. Мэнеску, обвинённого в дезертирстве во время Второй мировой войны ● **С.Кефани-Пăтрашкă** Аграрная реформа 1921 г. в селе Пырлита уезда Телсормана ● **Г. Велз, К.М. Флориан** Румынские войска у излучины Дона (II) ● **М.Е. Ионеску** Владимир Сокоор (1945 – 2025) ● **М.-Б. Жугăнар** Приглашение в Библиотеку Академии: создание румынской жандармерии 175 лет тому назад ● **Р. Зидару** Институт Национального Наследия: текстильные изделия и керамика на фестивале Electric Castle ● **М.-К. Попеску** Истории Бухареста: древнегреческие сосуды в Музее «Джордже Северяну» – выставка ● В Румынии 100 лет тому назад ● Румынские документы в Институте Гувера (CCXXXIV)

magazin istoric

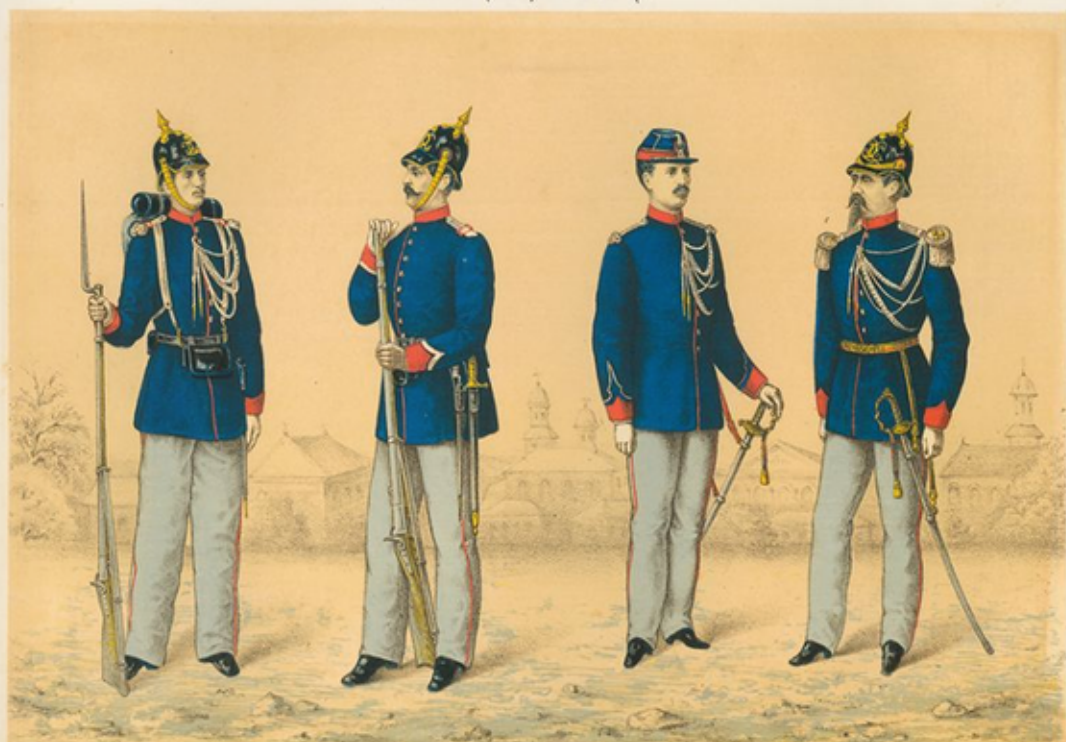
Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar.

Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

GEANDARMI PEDESTRI.

SOLDAT
Mare ținută.

SERGENT
Mică ținută.

SUB-LOCOTENENT
Mică ținută.

CĂPITAN
Mare ținută.

GEANDARMI CĂLĂRI.

SOLDAT
Mică ținută.

BRIGADIER
Mare ținută

LOCOTENENT
Mică ținută

CĂPITAN
Mare ținută

TROMPET
Mare ținută.

magazin istoric

5 948384 040081

25010